

დასაშვებობის ანგარიში

შესაბამისობის ანალიზის პანელის მოთხოვნა # 2017/4 GEO: ნენსკრას
ჰიდროელექტროსადგურის პროექტთან დაკავშირებით
(პროექტის ნომერი 49223-001)

2018 წლის 8 თებერვალი

წინამდებარე დოკუმენტის გავრცელება შეზღუდულია მანამ სანამ არ მოხდება მისი დამტკიცება დირექტორთა საბჭოს მიერ. აღნიშნული დამტკიცების შემდეგ, აზიის განვითარების ბანკი (ADB) მოახდენს დოკუმენტის გასაჯაროებას ADB-ის 2011 წლის საჯარო კომუნიკაციების პოლიტიკის შესაბამისად.

აბრევიატურები

ADB	– აზიის განვითარების ბანკი
AMP	– ანგარიშვალდებულების მექანიზმის პოლიტიკა
CRP	– შესაბამისობის ანალიზის პანელი
EBRD	– ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი
EIA	– გარემოზე ზემოქმედების შეფასება
EMP	– გარემოსდაცვითი მართვის გეგმა
EPC	– პროექტირება-შესყიდვები-მშენებლობა
	– გარემოზე და სოციალურ სტრუქტურაზე ზემოქმედების შეფასება
ESIA	– გარემოსდაცვითი და სოციალური სტრუქტურის მართვის გეგმა
ESMP	– საქართველოს სახელმწიფო ელექტრო სისტემა
GSE	– ჰიდროელექტროსადგურის პროექტი
HPP	– მკვიდრი ხალხები
IP	– ექსპერტთა საერთაშორისო პანელი
IPOE	– არა ნებაყოფლობითი განსახლება
IR	– სააქციო საზოგადოება ნენსკრა ჰიდრო
JSCNH	– მიწის შესყიდვა და საარსებო პირობების აღდგენის გეგმა
LALRP	– გარანტის პოლიტიკის განცხადება
SPS	– SLR-ის მიერ საფრანგეთის SAS-ის კონსულტირება
SLR	– გვირაბის მთხრელი მანქანა
TBM	

წონები და ზომები

ჰა	– ჰექტარი
კმ	– კილომეტრი
კვ	– კილოვოლტი
მ	– მეტრი
მვ	– მეგავატი

შენიშვნა

წინამდებარე ანგარიშში, “\$” გულისხმობს აშშ დოლარს

ნებისმიერი ქვეყნის პროგრამის ან სტრატეგიის მომზადების, ან პროექტის დაფინანსებისას, ან ამ დოკუმენტში რაიმე კონკრეტულ ტერიტორიაზე ან გეოგრაფიულ არეალზე მინიშნებისა თუ მისი მოხსენიებისას, აზიის განვითარების ბანკი მიზნად არ ისახავს გააკეთოს რაიმე შეფასება ტერიტორიის ან არეალის სამართლებრივი ან სხვა სტატუსის შესახებ.

CONTENTS

	Page
I. შესავალი	1
II. პროექტი	1
III. საჩივარი	3
IV. მენეჯმენტის პასუხი	4
V. დასაშვებობა	5
A. შეუსაბამობის მტკიცებულება	6
1. საგარანტიო პოლიტიკის განცხადება, დანართი 3 - მკვიდრი მოსახლეობა	8
2. საგარანტიო პოლიტიკის განცხადება, დანართი 1 - გარემო	8
a. პროექტის ალტერნატივების განხილვა	8
b. დაკავშირებული ობიექტები	9
c. გარემოზე კუმულატიური ზემოქმედება	11
d. კონკრეტული გარემო და სოციალური ზემოქმედება	11
i. გეოლოგია	11
ii. კაშხლის უსაფრთხოება	13
iii. ბიომრავალფეროვნება	15
iv. კლიმატური ცვლილება	16
v. ხმაური, ვიბრაცია, დაბინძურება,	17
ჯანმრთელობა და უსაფრთხოება	17
გარემოსდაცვითი და სოციალური მენეჯმენტის	17
e. გეგმა	20
3. საგარანტიო პოლიტიკის განცხადება, დანართი 2 - არანებაყოფლობითი განსახლება	20
4. SPS კონსულტაცია და ჩართულობა	24
B. არსებობს თუ არა პირველადი მტკიცებულება სავარაუდო ზიანისათვის, რომელიც დაკავშირებულია ADB- ის საოპერაციო პოლიტიკისა და პროცედურების შეუსაბამობასთან?	26
C. შეუსაბამობა	27
VI. შესაბამისობის ანალიზის პანელის განსაზღვრა	27
დანართები	
1. შესაბამისობის ანალიზის მოთხოვნა	29
2. ADB-ის მენეჯმენტის პასუხი	34

I. შესავალი

1. 2017 წლის 7 დეკემბერს, შესაბამისობის ანალიზის პანელს (CRP) გადმოეგზავნა საჩივარი, შესაბამის ანალიზის მოთხოვნით, აზიის განვითარების ბანკის (ADB) მიერ შეთავაზებული კერძო სექტორის სესხთან დაკავშირებით, ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურის პროექტისათვის (პროექტის ნომერი 49223-001). ანგარიშვალდებულების მექანიზმის პოლიტიკისა (AMP) და მისი საოპერაციო პოლიტიკისა და პროცედურების შესაბამისად,¹ CRP-მა საწყის ეტაპზე შეაფასა საჩივარი და განსაზღვრა, რომ იგი ჯდება შესაბამისობის ანალიზის ფუნქციის მანდატის ფარგლებში და შესაბამისად გაგრძელდა იმის შეფასება თუ რამდენად დასაშვებია იყო პროექტის შესაბამისობის ანალიზი.

2. წინამდებარე ანგარიშში შეჯამებულია CRP-ის დასკვნები საჩივრის შესაბამისობის ანალიზზე დასაშვებობასთან დაკავშირებით.

II. პროექტი

3. პროექტი ხორციელდება ვიწრო, თვალწარმტაც მთის ხეობაში - მდინარე ნენსკრას ხეობაში, რომელიც მდებარეობს საქართველოს ჩრდილო-დასავლეთ ნაწილში, რუსეთის საზღვართან ახლოს, სამეგრელო-ზემო სვანეთის რეგიონში. ხეობა დასახლებულია 1,100 მუდმივი მაცხოვრებლით (268 ოჯახი), რომლებიც ცხოვრობენ მდინარის გასწვრივ 13 სოფელში. კაშხალი, წყალსაცავი და ჰიდროელექტროსადგური მდებარეობს მდინარე ნენსკრას ხეობაში, თუმცა წყალსაცავში წყლის ჩადინება მოხდება ასევე ხეობის ახლომდებარე, ნაკრას მდინარიდან, ნაკრას მდინარის ხეობაში მოხდება წყალშემკრები დამბის მშენებლობა და წყალი გვირაბის გავლით მიეწოდება წყალსაცავს. ნაკრას ხეობის ხუთ სოფელში 300 მუდმივი მოსახლე ცხოვრობს (85 ოჯახი). ორივე ხეობის მოსახლეობის

გრაფიკი 1: საქართველოს რუკა, რომელზეც ნაჩვენებია ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგური

¹ აზიის განვითარების ბანკი (ADB). 2012. ანგარიშვალდებულების მექანიზმის პოლიტიკა. მანილა და ADB. 2012. ანგარიშვალდებულების მექანიზმის საოპერაციო სახელმძღვანელო ნაწილი (OM ნაწილი L1: ბანკის პოლიტიკა და საოპერაციო პროცედურები). გამოცემულია 2012 წლის 24 მაისს, მანილაში.

წყარო: <https://www.salini-impregilo.com/en/projects/in-progress/dams-hydroelectric-plants-hydraulic-works/nenskra-hydroelectric-project.html>

უმრავლესობა დაბადებულია აღნიშნულ რეგიონში; ეროვნებით ქართველია და მიეკუთვნება სვანეთის ეთნიკურ ჯგუფს.

4. პროექტი გულისხმობს ჩვეულებრივი მაღალი, რეზერვუარის ტიპის ჰიდროელექტროსადგურის მშენებლობას, ექსპლუატაციასა და ტექნიკურ უზრუნველყოფას, რომლის ნომინალური მოცულობაც იქნება 280 მგვტ. წყალსაცავი შედგება 125 მეტრის სიმაღლის ასფალტის ზედაპირის მქონე, ქვებით აგებული კაშხლისგან, მდინარე ნენსკრას ზედა ნაწილში, რომელსაც შეუძლია 182 მილიონი კუბური მეტრი წყლის შენახვა. კაშხლის ზედაპირი ზღვის დონიდან 870 მეტრის სიმაღლეზე მდებარეობს. ნენსკრას წყალსაცავიდან წყალი 15 კმ სიგრძის ბეტონის საყრდენი გვირაბის გავლით მიეწოდება ელექტრო სადგურს. ელექტრო სადგური შედგება სამი 93 მეგავატიანი ენერჯო აგრეგატისგან და მდებარეობს კაშხლიდან 17 კმ-ის ქვემოთ. მდინარე ნაკრას წყალშემკრები აშენდება მდინარეზე და 12 კმ-იანი გადამცემი გვირაბით უზრუნველყოფს წყლის მიწოდებას ნენსკრას წყალსაცავში. გადამცემი ხაზი, რომელიც მოახდენს პროექტის მიერ წარმოქმნილი ელექტროენერჯის გადანაწილებას, არ წარმოადგენს აღნიშნული პროექტის ნაწილს. გადამცემი ხაზების მოწყობა და მართვა მოხდება საქართველოს სახელმწიფო ელექტროსისტემის (GSE) მიერ. პროექტი მოახდენს ელექტროენერჯის მიყიდვას ელექტროენერჯის სისტემის ოპერატორისათვის ელექტროენერჯის 36 წლიანი ნასყიდობის ხელშეკრულებით. შემდგომ მოხდება პროექტის საქართველოს მთავრობისთვის გადაცემა.

5. მთავრობამ პროექტის მომზადება დაიწყო 2009 წელს, 2011 წელს დასრულდა მიზანშეწონილობის კვლევა. 2015 წელს დასრულდა გარემოზე და სოციალურ სტრუქტურაზე ზემოქმედების კვლევა (ESIA 2015), რომლის საფუძველზეც მთავრობამ 2015 წლის ოქტომბერში მიიღო ეკოლოგიური ნებართვა. ESIA-ს დამატებითი კვლევები ჩატარდა საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტების (IFI-ები) კრედიტორი ჯგუფების მოთხოვნის შესაბამისად, 2017 წლის შუაში, საქართველოში გამართული საკონსულტაციო შეხვედრებისას მოხდა ESIA-ს (2017) ინგლისური ვერსიის. ESIA-ს (2017) ინგლისური ვერსიის ჩასწორებული ვარიანტი განთავსდა პროექტის ADB-ის ვებ-გვერდზე.² მოსალოდნელია, რომ პროექტის იმპლემენტაცია დაიწყება 2018 წლის მეორე ნახევარში და მშენებლობის ეტაპის ხანგრძლივობა იქნება 5 წელიწადი. პროექტს გააჩნია გარკვეული კომპონენტები, რომლებიც

² თუ სხვაგვარად არ იქნა განმარტებული, წინამდებარე დოკუმენტში ნახსენები ESIA გულისხმობს სააქციო საზოგადოება ნენსკრა ჰიდროს დამატებით გარემოსა და სოციალური სტრუქტურის კვლევას, რომელიც შედგება 10 ტომისგან და დანართებისგან, რომელთა ADB-თვის მიწოდება მოხდა როგორც ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურის პროექტის გარემოზე და სოციალურ სტრუქტურაზე ზემოქმედების შეფასება, ინგლისურ ენაზე, რომელიც თარიღდება 2017 წლის ნოემბრით და რომელიც განთავსდა პროექტის ADB-ის ვებგვერდზე <https://www.adb.org/projects/documents/geo-49223-001-esia-0>.

საჭიროებს დასრულებას. ეს გულისხმობს: (i) ადგილმდებარეობა, ნაკრას ხეობამდე მისასვლელი გზის გაფართოება და განახლება; (ii) ნაყარი გრუნტის განთავსების ადგილები ელექტროსადგურთან; (iii) 35 კვტ ელექტრო მომსახურების ხაზის შექმნა ელექტროსადგურსა და კაშხალს შორის; და (iv) 110 კვტ ელექტრო მომარაგების ხაზის გაყვანა ახალი ქვესადგურიდან ელექტრო სადგურამდე, რომელიც საჭიროა მშენებლობის პერიოდში; და (v) ნენსკრას ხეობამდე მისასვლელი გზის გაყვანა ასევე განხილვის სტადიაშია. რადგან კვლავაც არ დასრულებულა აღნიშნული კომპონენტების დაპროექტება და ლოკაციის განსაზღვრა, ჯერ კიდევ უნდა მოხდეს მათი გარემოსა და განსახლების თემებზე ზემოქმედების განსაზღვრა და შეფასება.

6. პროექტის სპონსორი არია სააქციო საზოგადოება ნენსკრა ჰიდრო (JSCNH), საქართველოში მოქმედი სპეციალური იურიდიული პირი, რომელიც შეიქმნა პროექტის შემუშავებისა და ექსპლუატაციის მიზნით. JSCNH სრულად ფლობს კორეის წყლის რესურსების კორპორაცია (K-water), რომელიც შეიქმნა 1967 წელს, როგორც წყალმომარაგების მართვის კომპანია, რომელიც სრულად გახლავს კორეის მთავრობის მფლობელობაში. პროექტის ჯამური ღირებულება, მათ შორის შემუშავების და დაფინანსების ხარჯები, შეადგენს 1, 040 მილიონ აშშ დოლარს. პროექტის დაფინანსება მოხდება 30%-იანი წილით და 70% სესხით. K-Water-ის და მთავრობის გარდა, საკრედიტო დაფინანსების მიღება მოსალოდნელია კორეის EXIM ბანკიდან, ევროპის საინვესტიციო ბანკიდან (EIB) და ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკიდან (EBRD), რომელიც, როგორც მოსალოდნელია მოახდენს წილობრივი კრედიტის გაცემას. აზიის განვითარების ბანკის მხრიდან შეთავაზებული დახმარება მოიცავს (i) 214 მილიონ აშშ დოლარამდე სესხს; (ii) 100 მილიონ აშშ დოლარამდე ე.წ. ბ სესხს; და (iii) პოლიტიკური რისკების გარანტიას (PRG) რომელიც დაფარავს ADB-ს ბ სესხის ძირითადი თანხის 97.5 მილიონ აშშ დოლარამდე, პლიუს პროცენტის განაკვეთს და PRG გადასახადებს. ADB პროექტში ჩაერთო 2015 წლის დასაწყისში.

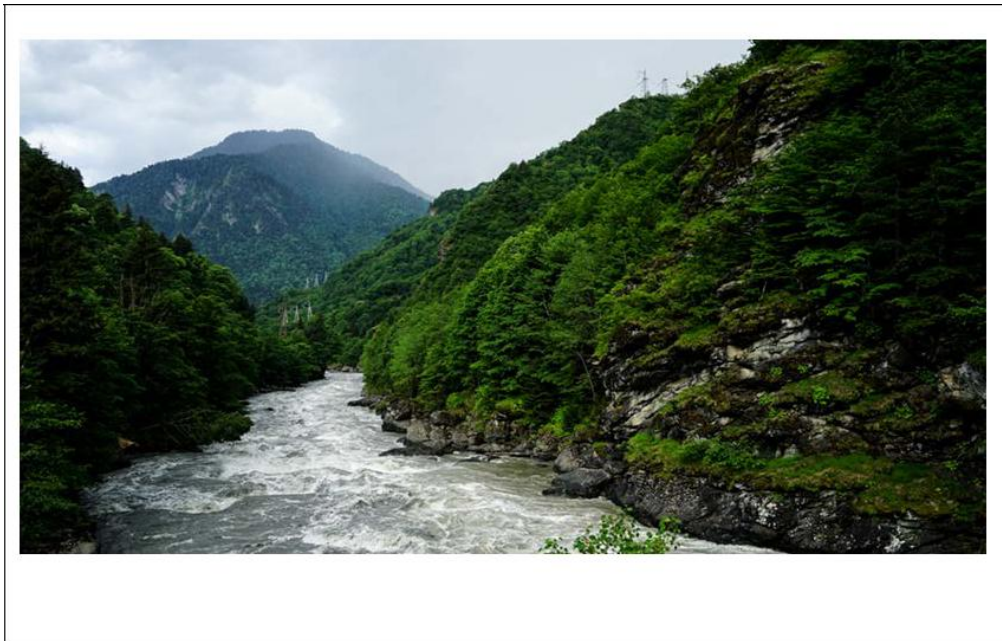
III. საჩივარი

7. წინამდებარე საჩივრის წარდგენა მოხდა პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი 10 პირის მიერ, რომლებმაც საკუთარი თავის იდენტიფიცირება მოახდინეს, როგორც სვანეთის ეთნიკური ჯგუფის წარმომადგენლებმა და მესტიის მუნიციპალიტეტის სოფლების - ნაკრას და ჭუბერის მცხოვრებლებმა. მომჩივანი პირებმა ითხოვეს მათი ვინაობის კონფიდენციალობის დაცვა. მომჩინავთა თხოვნით, მათ წარმოადგენენ დავით ჭიპაშვილი და მანანა კოჭლაძე, არასამთავრობო ორგანიზაცია მწვანე ალტერნატივის წარმომადგენლები.

8. მომჩივანთა განცხადებით, მათ, როგორც გარვეულ გამორჩეულ ჯგუფს უარი ეთქვათ პროექტთან დაკავშირებით გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მონაწილეობაზე, რამაც მათი თქმით მკაფიო და მნიშვნელოვან გავლენას იქონიებს მათ ტრადიციულ სოციალურ სტრუქტურაზე. მათივე განცხადებით არასაკმარისი და არასათანადო საჯარო კონსულტაციები განხორციელდა გარემოზე და სოციალურ სტრუქტურაზე ზემოქმედებისა და შემარბილებელი ღონისძიებების განსაზღვრისას. მომჩივანთა აზრით, პროექტი გარკვეულ გეოგრაფიულ რისკებს შეუქმნის მთის მოსახლეობას, მეწყერებისა და ღვარცოფების სახით; გამოიწვევს ეკოლოგიური ნაკადების შემცირებას; მიკრო კლიმატთან დაკავშირებული ჯანმრთელობისა და სოფლის მეურნეობის საკითხების გამწვავებას და საერთო ჯამში ნეგატიურ გავლენას იქონიებს სვანეთის ტრადიციულ საზოგადოებაზე და ცხოვრების წესზე (საჩივრის სანახავად იხ. წინამდებარე ანგარიშის დანართი 1).

9. მიუხედავად მათი ძალისხმევებისა, შეშფოთების და პროტესტისა თუ წერილობითი ფორმით მიმართვისა, მათი საკითხების დასმა არ მომხდარა პროექტის არც ერთ დოკუმენტში. კრედიტორთა ჯგუფისადმი, მათ შორის ADB-თვის გაგზავნილ იქნა რამდენიმე მომჩივანის მიერ ხელმოწერილი სულ მცირე ორი წერილი (ერთი 2017 წლის ივლისის, ხოლო მეორე სექტემბრის თვეში). მომჩივანებმა საჩივარი გაუგზავნეს ასევე ADB-ის ანგარიშვალდებულების მექანიზმს და მათი საჩივარი ა საჩივრის მიმღები პირის მიერ გადაეგზავნა CRP-ს, 2017 წლის 7 დეკემბერს.

გრაფიკი 2: მდინარე ნენსკრას ხეობის ნაწილი

წყარო: მწვანე ალტერნატივა, “არ ააგოთ კაშხლები მდინარეებზე - ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურის ისტორია, სვანეთი, საქართველო” <http://greenalt.org/news/dont-dam-the-rivers-the-story-of-nenskra-hydropower-plant-in-svaneti-georgia/>

IV. მენეჯმენტის პასუხი

10. CRP-სადმი გაგზავნილ პასუხში, ADB-ის მენეჯმენტმა უპასუხა საჩივარში დასმულ რამდენიმე პრობლემას და შეაჯამა პროექტის მიერ გარანტიის პოლიტიკის განცხადებასთან³ შესაბამისობის კუთხით გატარებული ღონისძიებები. (მენეჯმენტის პასუხის სრულად სანახავად, იხილეთ წინამდებარე ანგარიშის დანართი 2).

11. კერძოდ, ADB-ის მენეჯმენტმა განაცხადა, რომ მან განახორციელა კომპლექსური შესწავლა, რათა დაედგინა სვანეთის მკვიდრი მოსახლეობის მიმართ SPS-ის მე-3 საგარანტიო მოთხოვნების გამოყენება. ADB-ის მენეჯმენტის დასკვნით, პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი აღნიშნული ჯგუფი არ ავლენს IP სკრინინგის ყველა მახასიათებელს, რომელიც განისაზღვრება SPS-ის მიერ და შესაბამისად არ შეიძლება იქნას მიჩნეული ისეთ ჯგუფად, რომელიც გამოიწვევს IP-თვის SPS-ის მე-3 საგარანტიო მოთხოვნების გამოყენებას. ამასთანავე სვანების პროექტისადმი მოწყვლადობა არ გამომდინარეობს იმ ფაქტიდან, რომ ისინი რეგიონის მკვიდრ ხალხებს წარმოადგენენ. ADB-ის მენეჯმენტის პასუხში შემდგომ ნათქვამია, რომ სვანების არსებულ სოციალურ და ეკონომიკურ მოწყვლადობასთან დაკავშირებული რისკები განისაზღვრა სოციალურ სტრუქტურაზე ზემოქმედების შეფასებაში და მიწის შესყიდვის და საარსებო საშუალებების აღდგენის გეგმის (LALRP) შემარბილებელ ქმედებებში და პროექტის გარემოსდაცვით და სოციალური სტრუქტურის მართვის გეგმაში (ESMP).

12. თავის პასუხში ADB-ის მენეჯმენტმა ასევე განაცხადა, რომ მან განახორციელა კომპლექსური შესწავლა და 2016-2017 წლებში გამართული კონსულტაციების საფუძველზე განაახლა 2015 წლის LALRP, რათა მასში უკეთ ყოფილიყო ასახული არა-ნებაყოფლობით განსახლებასთან დაკავშირებული SPS-ის საგარანტიო მოთხოვნები. პასუხში ასევე აღნიშნული იყო, რომ 2016 წელს ჩატარდა დამატებითი კვლევა საძოვრების დაკარგვის თემაზე, როგორც პროექტის საარსებო საშუალებების აღდგენის გეგმის ნაწილი; ჩატარდა მიწის შესყიდვასთან დაკავშირებული მიმდინარე და განხორციელებული ქმედებების შესაბამისობის აუდიტი და მომზადდა გამოსასწორებელი ღონისძიებების გეგმა. განუხორციელებელი კომპონენტებისათვის, პროექტი მომავალში შეაფასებს, მოამზადებს და გაასაჯაროებს LALRP-ის დამატებას.

13. ADB-ის მენეჯმენტის წერილში აღწერილია, თუ როგორ მოხდა გარემოსდაცვით ასპექტებთან დაკავშირებით კომპლექსური შესწავლის განხორციელება, გარემოსდაცვით საკითხებზე SPS-ის საგარანტიო მოთხოვნებთან შესაბამისობის მიზნით, კერძოდ დამატებითი კვლევების განხორციელებით ჰიდროლოგიის, წყლის ხარისხის, ბუნებრივი საფრთხეების, კაშხალის უსაფრთხოების, ბიომრავალფეროვნების და სოციალურ სტრუქტურაზე ზემოქმედების კუთხით. ასევე აღნიშნული იყო, რომ ადრეული სამუშაოები იქნა ჩატარებული გარემოსდაცვითი აუდიტის კუთხით; შემუშავებულ იქნა გამოსასწორებელი ქმედებები; საიტზე განთავსდა გარემოს დამატებითი კვლევები; მოხდა ESMP-ის გადასინჯვა კრედიტორებისგან მიღებული დასკვნების საფუძველზე; მოხდა ალტერნატივების და კუმულატიური ზემოქმედების ანალიზი; მოხდა ESIA-ს შემარბილებელი ღონისძიებების განმტკიცება ESMP-ისა და EPC კონტრაქტებში. ამასთანავე შეიქმნა საერთაშორისო ექსპერტთა პანელი (IPOE) კაშხლის უსაფრთხოების, ბუნებრივი რისკებისა

³ ADB. 2009 გარანტიის პოლიტიკის განაცხადი. მანილა და მისი თანმხლები საოპერაციო სახელმძღვანელო, ნაწილი 1 ვ. გამოცემულია 2013 წლის 1 ოქტომბერს და ხელმისაწვდომია <https://www.adb.org/sites/default/files/institutional-document/32056/safeguard-policy-statement-june2009.pdf> და <https://www.adb.org/sites/default/files/institutional-document/31483/om-f1-20131001.pdf>, respectively.

და სოციალური სტრუქტურის კუთხით არსებული თემების უფრო მეტად გასამლიერებლად. აღნიშნული ღონისძიებები განხორციელდა კრედიტორთა, მათ შორის ADB-ის საგარანტიო მოთხოვნების შესაბამისად; პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი მოსახლეობის პრობლემების გათვალისწინებით. არსებობს პროექტის გარკვეული კომპონენტი, რომელიც დასასრულებელია, როგორცაა ნაკრას წყალშემკრებ დამბამდე მისასვლელი გზა, კაშხლიდან ნაკრას წყალშემკრებამდე ელექტროენერჯის ხაზების გაყვანა, გვირაბის გამყვანი მანქანის ლოკაციები. პროექტის აღნიშნული დაუსრულებელი კომპონენტებისთვის განხორციელდება გარემოსდაცვით და განსახლების საკითხებთან დაკავშირებული შეფასებები. სხვა დაკავშირებული ობიექტებისათვის (როგორცაა ახალი ქვესადგური, გადამცემი ხაზი და ელექტროენერჯის განაწილებასთან დაკავშირებული ინფრასტრუქტურა) გარემოზე და სოციალურ სტრუქტურაზე ზემოქმედების სრული კვლევა განხორციელდება EBRD-ის ფინანსური მხარდაჭერით. ADB-ის მენეჯმენტის განცხადებით, მათ ინტენსიური კონსულტაციები აქვს პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფ პირებთან, 2015 წელს პროექტში ADB-ის ჩართვის შემდეგ.

V. დასაშვებობა

14. AMP-ის 179-ე პუნქტის შესაბამისად, CRP განსაზღვრავს საჩივრის დასაშვებობას, როგორც ეს განმარტებულია ქვემოთ.

მენეჯმენტის პასუხის მიღებიდან 21 დღეში, CRP განსაზღვრავს საჩივრის დასაშვებობას. CRP განიხილავს საჩივარს, მენეჯმენტის პასუხს და სხვა შესაბამის დოკუმენტებს. საჩივრის დასაშვებობისათვის, CRP უნდა დარწმუნდეს, რომ საჩივარი აკმაყოფილებს დასაშვებობის ყველა კრიტერიუმს და არ განეკუთვნება გამონაკლისს (პუნქტი 142 და პუნქტები 145-149). CRP უნდა დარწმუნდეს, რომ (i) არსებობს არა შესაბამისობის მტკიცებულება; (ii) არსებობს მტკიცებულება, რომ შეუსაბამობამ გამოიწვია და ან შესაძლოა გამოიწვიოს პირდაპირი და მატერიალური ზიანი პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი პირებისადმი; და (iii) შეუსაბამობა იმდენად სერიოზულია, რომ იძლევა შესაბამისობის ანალიზის გარანტიას.

15. წინამდებარე ანგარიში ეფუძნება CRP-ის მიერ საჩივრის შეფასებას, ADB-ის მენეჯმენტის პასუხს; ADB-ის PSOD-ისა და EBRD-ის თანამშრომლებთან სატელეფონო საუბრებს და PSOD-გან მიღებული დოკუმენტების ანალიზს. CRP-მა PSOD-გან მიიღო დოკუმენტები კატეგორიების მიხედვით IP-თვის (მკვიდრი ხალხები), არა ნებაყოფლობითი განსახლებისთვის (IR), და გარემოსდაცვითი გარანტიის პოლიტიკისთვის, ასევე პროექტის მიმოხილვა და ფინანსური გეგმა, PSOD-ის მიერ პროექტის სპონსორებისათვის გაგზავნილი კომუნიკაციების ასლები, კრედიტორების ტექნიკური მრჩევლების მიერ მომზადებული დოკუმენტები და ერთი ოპერაციის ანგარიში, რომელიც თარიღდება 2017 წლის 30 აგვისტოთი. CRP-მა მოითხოვა ყველა განხორციელებული მისიის ოპერაციის ანგარიში, მაგრამ ADB-ის მენეჯმენტის გადაწყვეტილებით არ მოხდა მათი მიწოდება. CRP-მა ასევე მოითხოვა კრედიტორების ტექნიკური მრჩევლების დამატებითი ანგარიშები, რომელიც ADB-ის მენეჯმენტის გადაწყვეტილებით ასევე არ იქნა მიწოდებული. AMP-ის 137 (i) პუნქტი განსაზღვრავს, რომ ADB-ის მენეჯმენტი და თანამშრომლები უზრუნველყოფენ, რომ CRP-ს ჰქონდეს სრული წვდომა პროექტთან დაკავშირებულ ინფორმაციაზე და მათი ფუნქციების განხორციელებაზე. CRP-მა საქართველოში 2018 წლის 14-19 იანვარს განხორციელა დასაშვებობის მისია, CRP ეწვია პროექტის ადგილს; გამართა შეხვედრები მომჩივანებთან და მათ წარმომადგენლებთან; არჩეულ და საჯარო მოხელეებთან და პროექტირება-შესყიდვა-მშენებლობის (EPC) კონტრაქტორთან და პროექტის ადგილას მომუშავე JSCNH-ის თანამშრომლებთან. თემში ვიზიტისას CRP-მა შეძლო ათი მომჩივანიდან ხუთის ვინაობის

დადგება. CRP ასევე ესაუბრა რამდენიმე კონსულტანტს, რომელთაც წვლილი შეიტანეს ESIA-ს განხორციელებაში. მისიის დროს ასევე ჩატარდა შეხვედრა საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროში. მისია დაკომპლექტებული იყო არნტრაუდ ჰარტმანითა და აჟაი დემპანდითი, რომლებიც წარმოადგენენ CRP-ის ნახევარ-განაკვეთიან წევრებს და ჟოზეფინა მირანდათი, რომელიც არის შესაბამისობის ანალიზის პანელის ოფისის შესაბამისობის ანალიზის ოფიცერი.

16. წინამდებარე ანგარიშისთვის განხორციელებული შეფასება თავისი მასშტაბით შეზღუდულია. მისი მიზანია განსაზღვროს არსებობს თუ არა შეუსაბამობის დასადგენად საკმარისი პირველადი მტკიცებულება, ასევე საფრთხეები ან CRP-თვის შესაძლო საფრთხეები, რათა მოხდეს საბჭოსათვის რეკომენდაციის მიწოდება, იმასთან დაკავშირებით უნდა მოხდეს თუ არა შესაბამისობის სრული ანალიზის განხორციელება. წინამდებარე დასაშვებობის ანგარიშში გაკეთებული შეფასება სრულყოფილად არ აფასებს ADB-ის შეუსაბამობას, მის საოპერაციო პოლიტიკასა და პროცედურებთან. შესაძლებელია არსებობდეს შეუსაბამობის სხვა საკითხებით, რომლებიც არ არის განხილული დასაშვებობის ანგარიშში. CRP-ის მიერ დასაშვებობის ეტაპზე გაკეთებული განსაზღვრებები ნებისმიერ შემთხვევაში არ იქონიებს გავლენას მის დასკვნებზე შესაბამისობის სრული ანალიზის ჩატარების შემდეგ, თუ მოხდება საბჭოს მიერ მისი რეკომენდირება და დამტკიცება.

A. შეუსაბამობის მტკიცებულება

17. CRP განიხილავს SPS-თან და მის თანმხლებ, 2013 წლის 1 ოქტომბერს გამოცემულ საოპერაციო სახელმძღვანელოსთან (OM ნაწილი F1) შეუსაბამობის პირველად მტკიცებულებას. CRP მიმართავს გარემოსდაცვით გარანტიებს: საუკეთესო პრაქტიკის სახელმძღვანელო (დოკუმენტის სამუშაო პროექტი) (დეკემბერი 2012); არა ნებაყოფლობითი განსახლების გარანტიებს: საუკეთესო პრაქტიკის სახელმძღვანელოს შემუშავება და იმპლემენტაცია (დოკუმენტის სამუშაო პროექტი) (ივნისი 2013)⁴, როგორც მეორადი წყარო იმის დასადაგენად თუ როგორი აღნიშნული პოლიტიკის გამოყენების საუკეთესო პრაქტიკა. ADB-ის მიერ პროექტის კატეგორიების განსაზღვრა მოხდა შემდეგნაირად - „ა“ გარემოზე ზემოქმედებისთვის; „ბ“ არა-ნებაყოფლობით განსახლებაზე ზემოქმედებისთვის და „გ“ მკვიდრ მოსახლეობაზე ზემოქმედებისთვის.

1.საგარანტიო პოლიტიკის განცხადება, დანართი 3 - მკვიდრი ხალხები

საგარანტიო პოლიტიკის განცხადება (SPS), დანართი 3, პუნქტი 6

“ოპერაციული მიზნებისთვის, ტერმინი მკვიდრი მოსახლეობა გამოიყენება ზოგადი მნიშვნელობით როცა საუბარია გამორჩეულ, მოწყვლად, სოციალურ და კულტურულ ჯგუფზე, რომელიც სხვადასხვა დონეზე გამოირჩევა შემდეგი მახასიათებლებით:

- (i) *გამორჩეული, მკვიდრი, კულტურული ჯგუფის წევრებად თვით იდენტიფიკაცია და აღნიშნული იდენტობის სხვების მიერ აღიარება;*
- (ii) *კოლექტიური მიჯაჭვულობა გეოგრაფიულად გამორჩეული ჰაბიტატებისადმი, პროექტის არეალში და ბუნებრივი რესურსებისადმი;*
- (iii) *ტრადიციული კულტურული, ეკონომიკური, სოციალური ან პოლიტიკური ინსტიტუტები, რომელიც განსხვავდება დომინანტი საზოგადოებისა და კულტურის ინსტიტუტებისგან; და*
- (iv) *გამორჩეული ენა, რომელიც ხშირად განსხვავდება ქვეყნის ეროვნული ენისგან ან რეგიონის ენისგან.”*

18. მომჩივანთა განცხადებით ისინი არიან სვანები და უნდა მოხდეს SPS-ის მე-3 საგარანტიო მოთხოვნის: მკვიდრი ხალხები ამოქმედება: “იმის გათვალისწინებით, რომ ჩვენ წარმოვადგენთ მკვიდრ მოსახლეობას, რომელიც რამდენიმე ათასი წელია ცხოვრობს აღნიშნულ რეგიონში, ჩვენ მიგვაჩნია, რომ უნდა მომხდარიყო მკვიდრი ხალხების პოლიტიკის გამოყენება და მთავრობას ისევე როგორც პროექტის სპონსორებს უნდა ეკითხათ ჩვენთვის გვსურდა თუ არა მსგავსი ტიპის პროექტის განხორციელება”. ADB-მ პროექტს მიანიჭა „გ“ კატეგორია და განმარტა, რომ არ ხდება SPS-ის, მესამე დანართის მეექვსე პუნქტის (iii) კრიტერიუმის დაკმაყოფილება, რადგან „სვანები სრულად არიან ჩართულნი საქართველოს სამართლებრივ, პოლიტიკურ, სოციალურ, ეკონომიკურ და ადმინისტრაციულ

⁴ აღნიშნული სახელმძღვანელოები ხელმისაწვდომია <https://www.adb.org/sites/default/files/institutional-document/33739/files/environment-safeguards-good-practices-sourcebook-draft.pdf>; <https://www.adb.org/sites/default/files/institutional-document/32827/files/ir-good-practices-sourcebook-draft.pdf>; და <https://www.adb.org/default/files/institutional-document/33748/files/ip-good-practices-sourcebook-draft.pdf>, respectively. წინამდებარე დოკუმენტში აღნიშნული სახელმძღვანელოების მითითებისას საუბარი იქნება საუკეთესო პრაქტიკის სახელმძღვანელო გარემოზე ზემოქმედებაზე; საუკეთესო პრაქტიკის სახელმძღვანელო IR გარანტიებზე; საუკეთესო პრაქტიკის სახელმძღვანელო IP გარანტიებზე.

სისტემაში”. მიუხედავად იმისა, რომ სვანებს გააჩნიათ კონკრეტული ტრადიციები და წეს-ჩვეულებები, სულიერი კულტურა, სასოფლო-სამეურნეო პრაქტიკა და კონფლიქტების სასამართლომდე მოგვარების ღონისძიებები, აღნიშნული ტრადიციები და პრაქტიკა მაინც წარმოადგენს ქართული კულტურის ინტეგრირებულ ნაწილს. უფრო მეტიც, კატეგორიის განმარტებაში ნათქვამია, რომ არ არსებობს ჩანაწერები, რომ სვანები საქართველოს სხვა ეთნიკურ ჯგუფებთან შედარებით წარმოადგენდნენ მარგინალიზებულ და მოწყვლად სოციალურ და კულტურულ ჯგუფს.

19. შეფასება ეფუძნება თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის აკადემიური ექსპერტის მიერ მოწოდებულ დასკვნას. აღნიშნული შეფასება ინტეგრირებულ იქნა ESIA-ში.⁵ CRP ინფორმირებულ იქნა, რომ მკვიდრი ხალხების პოლიტიკის გამოყენებასთან დაკავშირებით ნებისმიერი გადაწყვეტილება მიღებულ იქნა ექსპერტის აღნიშნული დასკვნის საფუძველზე. IPOE-ში ჩართულმა ექსპერტმა, CRP-თან სატელეფონო საუბრისას ასევე ახსენა ზემოხსენებული ექსპერტის დასკვნა. ეთნოლოგიური ექსპერტის აზრით სვანებში გავრცელებული ტრადიციები არ განსხვავდება საქართველოს სხვა მთიან რეგიონების ტრადიციებისგან და არ არის დამახასიათებელი მხოლოდ სვანეთისთვის. CRP აღნიშნავს, რომ განალიზებული აკადემიური კვლევების საფუძველზე, არსებობს ერთი მოსაზრება, რომლის თანახმადაც, სვანების ტრადიციები და კულტურა მკაფიოდ განსხვავდება სხვა ქართული ჯგუფების კულტურისა და ტრადიციებისგან, ისევე როგორც მედიაციის პროცესები რომელიც ხორციელდება უხუცესების მიერ საქართველოს სხვა მთიან რეგიონებში. აკადემიურ წრეებში სვანების სამართლებრივი პრაქტიკა წარმოადგენს კვლევის საგანს. კვლევაში წარმოდგენილი სვანების სამართლებრივი სისტემა, რომელიც სავალდებულო სვანური საზოგადოებისთვის, საქართველოს ეროვნულ სამართლებრივ ნორმებთან და პროცესებთან ერთად. აკადემიური ლიტერატურის თანახმად, გრძელდება ისეთი ტრადიციები, რომლებიც მხოლოდ სვანურ საზოგადოებაშია გავრცელებული და მათი კლასიფიკაცია შესაძლებელია როგორც კულტურული და სოციალური ინსტიტუტების.⁶ CRP -ის მოვალეობა არ არის ექვ ქვეშ დააყენოს ESIA-ში ჩართული ექსპერტის მოსაზრება, თუმცა CRP-ის აზრით და IP გარანტიებზე საუკეთესო პრაქტიკის სახელმძღვანელოს 33-3 პუნქტის რეკომენდაციით, კატეგორიების განსაზღვრის ეტაპზე ADB-ის თანამშრომლებს კონსულტაცია უნდა გაეწოდოს არა მხოლოდ ადგილობრივ მკვლევართან, არამედ სოციალური მეცნიერებების ექსპერტთან და IP თემებზე მომუშავე ორგანიზაციის წარმომადგენლებთან. ADB-ის თანამშრომლების პირდაპირი ურთიერთობა სვანებთან, მათი კულტურის უკეთ შეფასებისათვის, ასევე სასარგებლო იქნებოდა დამატებითი ინფორმაციის მიღების კუთხით. IP ზემოქმედების კატეგორიის ხელმოწერა მოხდა მხოლოდ 2017 წლის ოქტომბერში. არსებული მონაცემების თანახმად, ADB-ის საგარანტიო თანამშრომლებმა რამდენიმე ვიზიტი განახორციელეს საქართველოში 2015-2017 წლებში და აქტიურად იყვნენ ჩართულები გარანტიებთან დაკავშირებულ პროცესებში. CRP-ის აზრით, IP ზემოქმედების კატეგორიის განსაზღვრისას, ADB-ის თანამშრომლები არ დაეყრდნობოდნენ მხოლოდ ერთ ექსპერტს, არამედ რამდენიმე საექსპერტო წყაროს.

⁵ Footnote 2, თავი 1, გვერდი 12 და თავი 3, გვერდები 22-26.

⁶ Koehler, J., 1999. Parallele und integrierte Rechtssysteme in einer postsowjetischen Peripherie: Swantien im Hohen Kaukasus, In: E. Alber and J.M. Eckert, eds., *Settling of Land Conflicts by Mediation*. Berlin and Frankfurt: TZ, pp. 246-66; *State and Legal Practice in the Caucasus: Anthropological Perspectives on Law and Politics*, edited by Stephane Voel and Iwona Kaliszewska, Farnham: Ashgate, 2015; Voell, S. 2012 a. Local Legal Conceptions in Svan Villages in the Lowlands. *Caucasus Analytical digest* 42, pp. 2-4; Voell, S. 2013. Traditional Law in Georgia. *Caucasus Analytical Digest*, 42. Voell, S., Jalabadze, N. Janiashvili, L. and Kamm, E. 2014. Identity and Traditional Law: Local Legal Conceptions in Svan Villages (Georgia). *Anthropological Journal of European Cultures* 23(2), pp.98-118; Zigon, J. 2011. Multiple Moralities: Discourses, Practices, and Breakdowns in Post Soviet Russia. In: J. Zigon, ed. *Multiple Moralities and Religions in Post-Soviet Russia*, New York and Oxford: Berghahn, pp 3-15; Dadunashvili, Elguja, 2011: *Volksreligiöse Praktiken bei den Svanen*. GZW. Ökumenischens Forum für Glauben und Gesellschaft in Ost und West 6 (2011). S. 24-26.

20. მიუხედავად იმისა, რომ CRP-ს გააჩნია გარკვეული პრობლემები IP კატეგორიის განსაზღვრასთან დაკავშირებით, ჩატარებული კვლევებისა და ინტერვიუების საფუძველზე CRP აღიარებს, რომ სვანეთის საზოგადოება არ არის არც ეკონომიკურად და არც სოციალურად მარგინალიზებული, იმის გამო რომ მიეკუთვნება სვანეთის სოციალურ და კულტურულ ჯგუფს. მიუხედავად იმისა, რომ ნენსკრას ხეობაში შემოსავლის დონე საშუალო ეროვნულ დონეზე დაბალია და მოსახლეობა მოწყვლადია, მათი შემოსავლის დონე არ არის საქართველოს სხვა მთიან რეგიონში არსებულ შემოსავლის დონეზე დაბალი. მათი მოწყვლადობა განპირობებულია ნენსკრას და ნაკრას ხეობებში შემოსავლის გამომუშავების შესაძლებლობების ნაკლებობით. როგორც SPS-ის მესამე დანართის მეექვსე პარაგრაფი განმარტავს, IP პოლიტიკა ვრცელდება გამორჩეულ, მოწყვლად, სოციალურ და კულტურულ ჯგუფზე და რადგან საქართველოში სვანები არ წარმოადგენენ მოწყვლად ჯგუფს, რაც დაკავშირებული იქნებოდა მათი გამორჩეული სოციალური და კულტურული ჯგუფის სტატუსთან, CRP ეთანხმება ESIA-სა და ADB-ის მოსაზრებას, რომ არ უნდა მოხდეს IP პოლიტიკის ამოქმედება. მიუხედავად იმისა, რომ CRP თანახმაა, რომ არ უნდა მოხდეს IP პოლიტიკის ამოქმედება, მისი აზრით, აღნიშნული პროექტი მნიშვნელოვან საფრთხეს უქმნის სვანეთის კულტურას. საკუთარი კულტურის მქონე მოსახლეობას უკვე მნიშვნელოვანი ზიანი მიაღწა ენგურის ჰიდროელექტროსადგურის (1947-1960) აშენებით, როდესაც დაიტბორა სვანეთის რამდენიმე სოფელი, ხოლო ხუდონის ჰიდროელექტროსადგურის მიერ ხეობისათვის შესაძლო რისკები უკვე დამტკიცებულია. წინამდებარე დასაშვებობის ანგარიში მიიჩნევს, რომ ადგილობრივ მოსახლეობას და სვანეთის კულტურას მნიშვნელოვანი ზიანი მიადგება ვიწრო ხეობაში სულ მცირე მომდევნო 5 წლის განმავლობაში, მშენებლობის პერიოდში (წინამდებარე ანგარიშის 50-51 პუნქტები) დიდი რაოდენობით მუშების ჩასვლით და რაღაც ეტაპზე ეკონომიკური განსახლებითაც, სამოვრებიდან და ეკო-სერვისების დაკარგვითაც, ტყეების დაზიანებით (წინამდებარე ანგარიში 58-64 პუნქტები). IP პოლიტიკის არ ამოქმედების გადაწყვეტილება არ ეწინააღმდეგება შესაბამისი შეფასების და სვანეთის მოსახლეობაზე სოციალური, ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების კუთხით ზემოქმედების მტკიცე შემარბილებლების არსებობის აუცილებლობას, რომელშიც სათანადოდ იქნება ასახული სვანეთის კულტურის შესაბამისი მახასიათებლები. აღნიშნული უნდა იყოს სოციალური ზემოქმედების შეფასებისა და შემარბილებელი ღონისძიებების ცენტრალური ორიენტირი.

21. **დასკვნა.** CRP-მა ვერ აღმოაჩინა პირველადი მტკიცებულება იმისა, რომ უნდა ამოქმედდეს -ის მე-3 საგარანტიო მოთხოვნა: მკვიდრი ხალხები.

2. საგარანტიო პოლიტიკის განცხადება, დანართი 1 - გარემო

a. პროექტის ალტერნატივების განხილვა

SPS, დანართი 1, პუნქტი 4

"გარემოსდაცვითი შეფასება არის ზოგადი ტერმინი, რომელიც გამოიყენება გარემოსდაცვითი ანალიზის პროცესის აღწერისა და პროექტთან დაკავშირებული გარემოზე ზემოქმედების და რისკების გამოსწორების მიზნით. პროექტის მომზადების ადრეულ ეტაპზე მსესხებელი / კლიენტი განსაზღვრავს გარემოზე ფიზიკური, ბიოლოგიური, სოციალურ-ეკონომიკური და ფიზიკური კულტურული რესურსების პოტენციურ, პირდაპირი, ირიბი, კუმულაციური ზემოქმედების რისკებს და განსაზღვრავს მათ მნიშვნელობას და მასშტაბებს, დაინტერესებულ მხარეებთან მათ შორის ზემოქმედების ქვეშ მყოფ პირებთან და დაინტერესებულ არასამთავრობო ორგანიზაციებთან კონსულტაციების შედეგად. თუ მოხდება გარემოზე პოტენციურად უარყოფითი ზემოქმედების და რისკების იდენტიფიცირება, მსესხებელი / კლიენტი განახორციელებს გარემოზე ზემოქმედების

შეფასებას პროექტის შეძლებისდაგვარად ადრეულ ეტაპზე. პროექტის პოტენციურად მნიშვნელოვანი უარყოფითი ზეგავლენის შემთხვევაში, რომელიც მრავალფეროვანი, შეუქცევადი ან უპრეცედენტოა, მსესხებელი / კლიენტი შეისწავლის პროექტის ადგილმდებარეობის, დიზაინის, ტექნოლოგიებისა და კომპონენტების ალტერნატივებს, რათა მოხდეს მათი თავიდან აცილება, თუ თავიდან აცილება შეუძლებელია, მაშინ მოხდეს ზემოქმედებისა და რისკების მინიმუმამდე დაყვანა. პროექტის სათანადო ადგილმდებარეობა, დიზაინი, ტექნოლოგია და კომპონენტების შერჩევის საფუძველი სათანადოდ იქნება დოკუმენტირებული, მათ შორის, ხარჯთაღრიცხვის ანალიზი, გარემოსდაცვითი ხარჯებისა და სხვადასხვა ალტერნატივების გათვალისწინებით მიღებული სარგებელი. ასევე უნდა იქნას განხილული "არანაირი პროექტის" ალტერნატივა."

22. ESIA წარმოადგენს ალტერნატივების შეზღუდულ შეფასებას. აღნიშნულია, რომ შეფასება შეზღუდულია, რადგან ESIA დამატებითი კვლევების მიხედვით, შეფასების ჩატარების დროისათვის უკვე განსაზღვრულ-დამტკიცებული იქნა კაშხლის ადგილმდებარეობა, ტიპი და სიმაღლე. JSCNH-თან უკვე გაფორმებული იყო ხელშეკრულება, რომელიც განსაზღვრავდა საოპერაციო რეჟიმს, ფიქსირებულ ადგილს და დასრულებულ პროექტს. (იხილეთ ESIA, ტომი 2, გვ. 7). ESIA შეხება ESIA-ს (2015) მიერ ჩატარებულ წინასწარ შეფასებას, მაგრამ აღნიშნავს, რომ კვლევები, რომლებიც შეიცავს ალტერნატივების შეფასებას, კონფიდენციალურია.⁷ CRP-ს არ ჰქონდა წვდომა აღნიშნულ კვლევებზე. ADB-ის ვებ-გვერდზე განთავსებული ESIA არ შეესაბამება SPS-ს, დანართ 1-ის, მე-4 პუნქტის მოთხოვნებს. ანალიზი შეიცავს ჰესების ალტერნატივების ზოგად შეფასებას, თუმცა დიდწილად ყურადღება გამახვილებულია ნენსკრა და ნაკრას პროექტის სტრუქტურების პროექტის ალტერნატივების შეფასებაზე. ნენსკრას მდინარის კალაპოტში ჰესის ადგილმდებარეობა გათვალისწინებულია. ალტერნატივების შეფასება არ არის დამოკიდებული იმაზე, თუ შემოთავაზებული პროექტი რამდენად არის ყველაზე ნაკლები ზემოქმედების მქონე, მთავრობის მიერ მოთხოვნილი ელექტროენერჯის წარმოების მიზნების მისაღწევად. ESIA აღნიშნავს, რომ "საქართველოს მთავრობის მიერ სტრატეგიული დონის ალტერნატივების შერჩევა არ ეფუძნებოდა: (i) სექტორულ გარემოსდაცვით შეფასებას, რათა განესხვავებინა ენერჯო სექტორის ფარგლებში სხვა ალტერნატიული სტრატეგიები და საინვესტიციო პროგრამები, ან (ii) რეგიონალურ გარემოსდაცვით შეფასებას, რათა შეედარებინა განვითარების ალტერნატიული სცენარი. ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურის ალტერნატივების ანალიზი არ არის ფორმირებული სექტორის ან რეგიონალური გარემოსდაცვითი შეფასების მიხედვით."⁸ ESIA-ის აზრით, ნენსკრას ჰესთან დაკავშირებული გადაწყვეტილება წარმოადგენს პოლიტიკურ უპირატესობას, რომელი შეფასებასაც ESIA არ აპირებს როგორც "მიზანი არ არის ... გამოცდილებაზე დაყრდნობით გაამართლოს, თუ რატომ არის შემოთავაზებული ნენსკრას ჰესი, ყველაზე ნაკლები ზემოქმედების მქონე ალტერნატივა, მთავრობის მიერ მოთხოვნილი ელექტროენერჯის წარმოების მიზნების მისაღწევად".⁹

⁷ საილუსტრაციო მასალა 2, ტომი 2, გვერდი 7

⁸ საილუსტრაციო მასალა 2, ტომი 2, გვერდი 8

⁹ საილუსტრაციო მასალა 2, ტომი 2, გვერდი 7

23. ალტერნატივების შეფასება ასევე არ ითვალისწინებს ალტერნატივების სოციალური და ეკოლოგიური ზემოქმედების შეფასებას. ის გულისხმობს მხოლოდ განსაზღვრული პროექტის ფარგლებში გარემოსდაცვითი ზემოქმედების შესამცირებლად განხორციელებულ მაკორექტირებელ ღონისძიებებს.¹⁰ სახელმძღვანელო პრინციპები, რომლებიც მოწოდებულია გარემოს დაცვის უსაფრთხოების შესახებ პრაქტიკულ სახელმძღვანელო წყაროებში: "SPS მოითხოვს ყველა A კატეგორიის პროექტის ალტერნატივების ანალიზს, რათა დადგინდეს პროექტის განხორციელების საუკეთესო მეთოდი გარემოსდაცვითი და სოციალური ზემოქმედების მინიმიზაციის დროს. ეს ანალიზი გარემოს შეფასების პროცესის მნიშვნელოვანი ელემენტია, რადგან ითვალისწინებს გარემოსდაცვით და სოციალურ მოსაზრებებს ადრეული გადაწყვეტილების მიღების პროცესში .... "¹¹. ასეთი შეფასება ESIA- ში არ არის გათვალისწინებული. მომზადდა საექსპლუატაციო დანახარჯების ანალიზი, რომელიც დაასკვნის, რომ პროექტის საარსებო მინიმუმი გამართლებულია იმ პირობით, რომ სატრანსპორტო შეთანხმებაში შეთანხმებული ენერგეტიკული ტარიფი უფრო დაბალია, ვიდრე მსოფლიო ბანკის საშუალო მაჩვენებელი საქართველოსთვის.¹² ძალიან შეზღუდული დასაშვებობის შეფასება ვერ განიხილავს საარსებო მინიმუმის ანალიზის ძირითადი ფასის ვარაუდის მიზანშეწონილობას და, შესაბამისად, არ შეუძლია მიიღოს პოზიცია იმის შესახებ, თუ რამდენად ადეკვატურად აისახება პროექტის ხარჯები ზოგადად ეკონომიკაზე და საზოგადოებაზე.

24. **დასკვნა:** ADB-ს ვებ გვერდზე გამოქვეყნებული (2017 წლის ნოემბერი) ESIA მოიცავს ალტერნატივების შეზღუდულ შეფასებას, რომელიც არ შეესაბამება SPS-ის, დანართ 1-ის, მე-4 პარაგრაფის მოთხოვნებს. აღნიშნული განსაკუთრებით არ მოიცავს ალტერნატივების სოციალური და ეკოლოგიური ზემოქმედების შეფასებას. შესაძლებელია, რომ ESIA-ს მოსამზადებლად (2015) ჩატარებული კვლევები მოიცავდეს ასეთ შეფასებებს, მაგრამ ეს კვლევები არ არის საზოგადოებისათვის ხელმისაწვდომ დომეინში. ამგვარად, CRP ამტკიცებს შეუსაბამობის პირველადი მტკიცებულებას SPS-ის საგარანტიო მოთხოვნებთან 1 (დანართი 1, პუნქტი 4).

b. დაკავშირებული ობიექტები

SPS, დანართი 1, პუნქტი. 6, (ii)

"ზემოქმედება და რისკები განიხილება პროექტის გავლენის სფეროს კონტექსტში. ზემოქმედების ეს სფერო მოიცავს (i) ..... (ii) დაკავშირებულ ობიექტებს, რომლებიც არ არის დაფინანსებული პროექტის ფარგლებში(დაფინანსება უნდა იყოს უზრუნველყოფილი ცალკე, მსესხებლის / კლიენტის მიერ ან მესამე მხარის მიერ) და რომლის სიცოცხლისუნარიანობა და არსებობა დამოკიდებულია ექსკლუზიურად პროექტზე და რომელთა საქონელი ან მომსახურება აუცილებელია პროექტის წარმატებით განხორციელებისათვის... "

¹⁰ საილუსტრაციო მასალა 2, ტომი 2, გვ 26-30

¹¹ საუკეთესო პრაქტიკის სახელმძღვანელო რესურსები, გვ 33

¹² Castalia Limited, ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურის ეკონომიკური ეფექტურობის ანალიზი, 2017 წლის ივლისის ანგარიში <http://www.energy.gov.ge/projects/pdf/pages/Nenskras%20Hidroelektrosadguris%20Proektis%20Ekonomikuri%20Sargeblanobis%20Analizi%201787%20geo.pdf>.

25. SPS-ის, დანართი 1, პუნქტი. 6 მოითხოვს, რომ ESIA-მ შეაფასოს დაკავშირებული ობიექტების ზემოქმედება და რისკები. CRP აღნიშნავს, რომ (i) პროექტს გააჩნია დაკავშირებული ობიექტები და (ii) მათი ზემოქმედება და რისკი არ იქნა შეფასებული ESIA-ის ფარგლებში. სამაგიეროდ, გადამცემი ხაზების შეფასება განხორციელდება სპონსორის - საქართველოს სახელმწიფო ელექტროსისტემის (GES) მიერ. პროექტის სპონსორმა JSCNH-მ GES-თან შეთანხმდა გარემოზე ზემოქმედების შეფასების უზრუნველსაყოფად საჭირო მოთხოვნები, კრედიტორების პოლიტიკის მოთხოვნების შესაბამისად. ESIA ტომი. 3, გვ. 5, პუნქტი 1.1.4 განმარტავს:

220 კვ გადამცემი ხაზი (TL), რომელიც პროექტის ცენტრალურ სადგურს აკავშირებს ნენსკრას ხეობაში დაგეგმილი ახალ ქვესადგურთან, აშენდება ნენსკრას მიერ წარმოებული ელექტროენერჯის განაწილებისა და ეროვნულ ქსელში გადაცემის. TL შეიქმნება, აიგება და განხორციელდება GES-ის მიერ (მესამე მხარე) და ითვლება "დაკავშირებულ ობიექტად" და არ შედის წინამდებარე SIA-ში. TL მარშრუტი განისაზღვრება შემდგომ ეტაპზე. სსე-მ დაადასტურა, რომ ESIA მომზადდება და მიწის შესყიდვის პროცესი განხორციელდება კრედიტორების E & S პოლიტიკასთან შესაბამისობაში. TL-ის ESIA-ს და LALARP-ის მომზადება მოხდება პროექტის ძირითადი დიზაინის დასრულების შემდეგ.

26. ძირითადი გადამცემი ხაზების გარდა, რომელითაც მოხდება ნენსკრას მიერ წარმოებული ელექტროენერჯის გადაცემა, ESIA-ის ტომში. 2, ცხრილი 10 ჩამოთვლილია შემდეგი კომპონენტები, როგორც დაკავშირებული ობიექტები: (i) მშენებლობისა და მოვლა-შენახვისათვის საჭირო გზა და (ii) დროებითი სამშენებლო ინსტალაციები, სამშენებლო ბანაკი, ნარჩენების საყრელი, კარიერი და დაკავებული ადგილები, ენერჯო მომარაგება. CRP აღნიშნულ ობიექტებს განიხილავს როგორც პროექტის განუყოფელ ნაწილს, რომელიც უნდა შეფასდეს პროექტის გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ნაწილში.

27. CRP-ს აზრით, დაკავშირებული ობიექტები უნდა შეფასდეს როგორც ESIA-ის ნაწილი, როგორც ეს მოთხოვნილია SPS-ის, დანართი 1-ის, მე-6 პუნქტით. თუმცა CRP აღიარებს, რომ გადამცემი ხაზების ზუსტი ადგილმდებარეობა არ არის ცნობილი. ამ კუთხით მითითებები მოცემულია გარემოსდაცვითი უსაფრთხოების დაცვის სახელმძღვანელოში, პარაგრაფი. 68 აცხადებს:

მიუხედავად ამისა, დაკავშირებული ობიექტების განვითარებასთან დაკავშირებული ზემოქმედებებისა და შემარბილებელი ღონისძიებები დეტალურად არ უნდა გაანალიზდეს ADB-ის მიერ დაფინანსებული პროექტის EIA / IEE-ში, ძირითად ინფორმაციას ძირითადი დიზაინის ფუნქციების შესახებ, მათი ადგილმდებარეობის, პოტენციური ზემოქმედების მნიშვნელობა, საჭირო თანხმობის პროცესი და ინსტიტუციური ღონისძიებები უნდა შეფასდეს გარემოზე ზემოქმედების შეფასებაში. ADB-ი განიხილავს ამ ობიექტებს, როგორც საარსებო მინიმუმს, რათა დადგინდეს, თუ რა გავლენას ახდენს იგი გარემოზე და ადამიანებზე. აღიარებენ რა, რომ მსესხებელმა / კლიენტმა უნდა გაითვალისწინოს აღნიშნული ზემოქმედებები და რისკები გარემოსა და ხალხზე როგორც ეს შეესაბამება მსესხებლის / კლიენტის კონტროლსა და გავლენას დაკავშირებულ ობიექტებზე.

28. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ დაკავშირებული ობიექტების ზუსტი ადგილმდებარეობა არ არის ცნობილი, სახელმძღვანელო მოითხოვს ძირითად ინფორმაციას ძირითადი პროექტის, დაკავშირებული ობიექტების ადგილმდებარეობის, პოტენციური ზემოქმედების მნიშვნელობის, საჭირო დამტკიცების პროცესის შესახებ. ელექტროგადამცემი ხაზების ზოგადი შეფასება მოცემულია ESIA- ს, მე-10 ტომის, პუნქტში 2.5. CRP მიიჩნევს, რომ ზოგადად აღწერილი პოტენციური ზემოქმედების პრეზენტაცია არ პასუხობს SPS, დანართი 1-ის, მე-6 პუნქტის მოთხოვნებს. კანონიერი თანაფარდობა იმისა თუ რის გამო ითხოვს SPS დაკავშირებული ობიექტების ფართო შეფასებას პროექტის EIA-ს ფარგლებში არის ის, რომ ADB-ის პერსონალი / მენეჯმენტი, ასევე საბჭო, რომელთაც უნდა დაამტკიცონ პროექტი, უფრო ფართოდ ეცოდინებათ გარემოზე ერთიანი ზემოქმედება რომელსაც იწვევს პროექტი. დადებითი შეფასების ჩატარება დაგეგმილი მიდგომაა, საბჭოს დამტკიცების შემდეგ, ხელს უშლის საბჭოს შესაძლებლობას, იცოდეს პროექტის საერთო ზემოქმედება. CRP- ს აზრით, ამ შემთხვევაში, გადამცემი ხაზების ეკოლოგიური შეფასება განსაკუთრებით გარანტირებულია, რადგან 220-კილოვოლტიანი გადამცემი ხაზი გაივლის ძალიან ვიწრო ხეობას, რამდენიმე მოსახვევს და ციცაბო ფერდობებს, რასაც შეიძლება ჰქონდეს მნიშვნელოვანი გარემოსდაცვითი შედეგები. ESIA- ს ნაწილი უნდა განხორციელდეს მესტიის გზატკეცილიდან ჭუბერამდე და შემდეგ კაშხლამდე და ასევე უნდა განისაზღვროს TBM- ის ადგილებამდე მისასვლელი გზის ზემოქმედება. მისასვლელი გზა ვიწრო ხეობაში გაივლის და გზის გაფართოება და გაძლიერება სავარაუდოდ მნიშვნელოვან ზემოქმედებას მოახდენს გარემოზე.

29. **დასკვნა:** CRP-ის აზრით პირველადი მტკიცებულებები არ შეესაბამება SP-ის პირველ საგარანტიო მოთხოვნებს (დანართი 1, პუნქტი 6 (ii)), რადგან დაკავშირებული ობიექტები ESIA-ში არ არის შესაბამისად შეფასებული.

c. გარემოზე კუმულატიური ზემოქმედება

SPS, დანართი 1, პუნქტი 6, (iii)

"ზემოქმედება და რისკები განიხილება პროექტის გავლენის სფეროს კონტექსტში. ზემოქმედების ეს სფერო მოიცავს .... (iii) პროექტის შემდგომი დაგეგმილი განვითარების შესაძლო კუმულატიურ ზემოქმედებას ადგილებსა და თემებზე, გეოგრაფიული არეალის მსგავსი ზემოქმედების სხვა წყაროებს, ნებისმიერ არსებულ პროექტს ან მდგომარეობს და სხვა პროექტთან დაკავშირებულ მოვლენებს, რომლებიც რეალურად განისაზღვრება შეფასების განხორციელებისას."

30. ESIA წარმოადგენს კუმულაციურ ზემოქმედებას 24-ზე მეტი ჰესისთვის, რომელშიც იგეგმება ინვესტიციის ჩადება ენგურის მთის აუზში. თუმცა გაურკვეველია, როდის განხორციელდება აღნიშნული ინვესტიციები. უფრო მეტიც, გზების, გადამცემი ხაზების და შესაბამისად ტურიზმის განვითარება უნდა იქნა განხილული პრაგმატულად.

31. **დასკვნა.** იმის გათვალისწინებით, რომ არ არის ცნობილი თუ როდის და სად განხორციელდება აღნიშნული სამომავლო ინვესტიციები, CRP-ის აზრით პირველადი მტკიცებულებები არ შეესაბამება SP-ის პირველ საგარანტიო მოთხოვნებს (დანართი 1, პუნქტი 6 (ii)), კუმულაციური ზემოქმედების შეფასების კუთხით.

d. გარემოზე და უსაფრთხოებაზე კონკრეტული ზემოქმედება

SPS, დანართი 1, პუნქტი 42

“მსესხებელი / კლიენტი თავიდან აიცილებს ან მინიმუმამდე დაიყვანს ბუნებრივი კატასტროფების შედეგად გამოწვეული ზემოქმედების გამწვავებას, როგორცაა მეწყერები ან წყალდიდობები, რაც პროექტის განხორციელებისას მიწის გამოყენების ცვლილებებს გამოიწვევს.”

32. **i. გეოლოგია.** მომჩივნებმა სერიოზული შეშფოთება გამოთქვეს გეოლოგიურ ზემოქმედებასთან დაკავშირებით. ისინი აცხადებენ, რომ ნაკრასა და ჭუბერის ხეობებისთვის დამახასიათებელია მეწყერები და ისინი მდებარეობს მაღალ სეისმურ ზონაში. ის ადგილი, სადაც წყალსაცავი განთავსდება, ხასიათდება მეწყერული უბნების რაოდენობით. მომჩივნები ამტკიცებენ, რომ ფერდობებზე ტყის გაჩეხვა, წყალსატევისა და მიკროკლიმატის ცვლილებებთან ერთად გაზრდის მეწყერის რისკს. CRP- ის ვიზიტის დროს, 2018 წლის იანვარში, მომჩივანებმა CRP- ს გადასცეს ანგარიში, რომელშიც დასმულია მრავალი საჭირობო საკითხი პროექტის გეოლოგიურ რისკებთან დაკავშირებით.¹³ ანგარიშში ხაზგასმით აღნიშნება მეწყერსა და ქვის ზვავების რისკები, რის შედეგადაც შესაძლებელია წყლის დონეების ზრდა, მათ შორის მიწისქვეშა წყლების რეზერვუარის სანაპიროების მიმდებარე ტერიტორიაზე. ანგარიშში აღნიშნულია, რომ ESIA სწორად არ აფასებს კაშხლის მშენებლობისა და წყალსაცავის მიერ გამოწვეული ცვლილებების შედეგებს. ანგარიშში ასევე ნათქვამია, რომ კაშხალი გამოიწვევს დამატებით სეისმურობას, რაც გამოიწვევს მიწისქვეშა წყლებსა და ზედაპირულ წყლებს შორის ჰიდროგეოლოგიური ურთიერთქმედების შეცვლას. იგი ამტკიცებს, რომ მაღალი ჰიდრაულიკური გრადიენტი იქნება ინტენსიური მიწისქვეშა წყლების გამომწვევი მიზეზი და შეიძლება კაშხლის ქვემოთ წონასწორობის დარღვევა და საფუძველის ჩამოშლა.

33. საჩივარი გამოხატავს კონკრეტულ შეშფოთებას ნაკრას ხეობაში ღვარცოფების რისკებთან დაკავშირებით. ის აცხადებს, რომ მდინარის ნაპირების წყალმიმდების გამო, მდინარის ნაკადი იმდენად მნიშვნელოვნად შემცირდება, რომ იგი ვერ შეძლებს ნარჩენების გატარებას, რაც გამოიწვევს ღვარცოფებს. მომჩივნები აღნიშნავენ, რომ რამდენიმე წლის წინათ - პროექტების გარეშეც კი ღვარცოფმა ნაკრას ხეობაში გაანადგურა რამდენიმე საცხოვრებელი სახლი და სოფლის სასაფლაოს ნაწილი. მომჩივნები ამხვილებენ შეშფოთებას, რომ მოსალოდნელი მონიტორინგი არ იქნება საკმარისი რისკის შემცირებისთვის. მენეჯმენტის პასუხში დასტურდება, რომ მდინარე ნაკრა მოწყვლადია წყალდიდობის რისკის მიმართ, რაც გამოწვეულია ღვარცოფებით, ბლოკირებებით, როდესაც მდინარე ვერ არღვევს ბლოკირებას. მენეჯმენტის პასუხში აღნიშნულია, რომ შემარბილებელი ღონისძიებების გარეშე პროექტი ამ რისკის ზრდას გამოიწვევს, რადგან მდინარის კალაპოტის შემცირება გამოიწვევს მდინარის ნარჩენების დაგროვებას. ამ რისკის მოგვარების მიზნით, პროექტი პერიოდულად გახსნის ნაკრას გამტარი გვირაბის ახლოს მდებარე კარს, რათა მოხდეს მდინარე ნაკრას ბუნებრივი ნაკადის აღდგენა. ADB მენეჯმენტი აცხადებს, რომ სპეციალიზებული კვლევა განხორციელდება JSCNH-ს მიერ, რათა დადგინდეს საუკეთესო გამოსავალი მდინარის კალაპოტში არსებული ნარჩენების მართვისა და წყალმომარაგების ზემოქმედების შემცირების და არა გაზრდის მიზნით.¹⁴

34. CRP აღნიშნავს, რომ მეწყერის არსებობა ამ ტერიტორიაზე ძალიან გავრცელებულია და ინფორმირებული იყო, რომ მეწყერსაშიშ ზონაში ადეკვატური აღწერა არ მომხდარა, მათი ადგილმდებარეობის, მოცულობისა და მეწყერის შესაძლო მიზეზების მითითებით. შემოთავაზებულმა წყალსაცავმა, გვირაბმა, გზის გაყვანამ და სხვა დაკავშირებულმა ობიექტებმა

¹³ Sylwester Kraśnicki, *Quality report review of the Hydrogeological and material hazards ESIA studies for Nenskra HPP, Georgia, May 2017* http://greenalt.org/wp-content/uploads/2017/07/Quality_report_review_SK1.pdf.

¹⁴ იხილეთ წინამდებარე ანგარიშის დანართი 2 ADB-ს მენეჯმენტის პასუხის მატრიცა გვ. 7

(გადამცემი ხაზები, მისასვლელი გზები) შესაძლოა მნიშვნელოვანი გავლენა იქონიონ ტერიტორიის საერთო გეოლოგიასა და გეომორფოლოგიაზე. CRP აღნიშნავს, რომ ESIA- მა არ შეაფასა მდინარეების ნენსკრა და ნაკრა NESKRA ეკოლოგიური ნაკადი. ESIA- ს ანგარიშში გათვალისწინებული იყო საქართველოს მთავრობის გარემოსდაცვითი ავტორიზაციისათვის გათვალისწინებული ეკოლოგიური ნაკადი და მენეჯმენტის მიერ შეთავაზებული ეკოლოგიური ნაკადის გაორმაგება, შეფასების ან დასაბუთების გარეშე. ასევე არ არის ნათელი, არის თუ არა ეს გადინების გაორმაგება ტექნიკური დიზაინის შესაბამისი კორექტირებით. CRP- მა ასევე აღნიშნა, რომ საჭიროა ჰიდროვლიკური ნაკადის დეტალური შეფასება მდინარე ნაკრას თვითგამწმენდვის გამო, რათა თავიდან აიცილონ დროებითი შეგუბებების ფორმირება ღვარცოფებისა და ნალექების გამო. მიუხედავად იმისა, რომ ADB- ის მენეჯმენტი აცხადებს, რომ ასეთი კვლევა ჩატარდება, კვლევა ჯერ-ჯერობით არ ჩატარებულა.

35. CRP ასევე აღნიშნავს, რომ არსებობს გვირაბების მშენებლობით გამოწვეული გეოლოგიური რისკები. CRP- ის მიერ მიღებული გარე ექსპერტთა ანგარიშებში ხაზგასმით აღნიშნულია, რომ ქანების გეოლოგიური პირობები, ნაკრას ტრანსპორტირების გვირაბთა და სათავე ნაგებობასთან არ არის სრულად შეფასებული. რადგან ADB- ის მენეჯმენტმა არ მიაწოდა CRP-ს მოთხოვნილი ექსპერტის უკანასკნელი დასკვნა, CRP- მა არ იცის, მოხდა თუ არა წამოჭრილი შემოთვლების სათანადოდ გათვალისწინება. აჭარისწყლის ჰიდროელექტროსადგურიდან მიღებული გამოცდილება, რომელიც ფინანსდება ADB- ს მიერ (სესხის ნომრები 3130 და 8281) სადაც ძირითადი გეოლოგიური პრობლემები დაკავშირებული იყო გვირაბის მშენებლობასთან ასევე უნდა იქნას გათვალისწინებული.¹⁵

36. CRP-ს, თავისი შეზღუდული უფლებამოსილებით ვერ ახორციელებს საგნობრივი ექსპერტიზას, რათა შეაფასოს ჩატარებული ტექნიკური კვლევები შეესაბამება თუ არა საერთაშორისო პრაქტიკას. CRP აღიარებს, რომ მოხდა ზედმიწევნითი ანალიზი. პროექტის სპონსორმა, კრედიტორების ჯგუფმა, მათ შორის ADB- მ, დააფუძნა IPOE, რომელიც გამოეხმაურა კომენტარებს გეოლოგიური რისკების და შეფასებების შესახებ. IPOE მიიჩნევს, რომ ბუნებრივი კატასტროფები და მეწყერის რისკები სათანადოდ იქნა შეფასებული.¹⁶ IPOE მიიჩნევს, რომ საკმარისი ეკოლოგიური გამოკვლევა ჩატარდა იმისათვის, რომ შესაძლებელი გახდეს საბოლოო ძირითადი პროექტის შემუშავება. თუმცა შემდგომი გამოძიება საჭიროა იმისათვის, რომ მოხდეს დეტალური პროექტის დასრულება და IPOE- მ ამ თვალსაზრისით გააკეთა კომენტარი გააკეთა.¹⁷ IPOE- ს აზრით, ბუნებრივი საშიშროების რისკს, რომელიც შესაძლებელია მეწყერის ზონაში, წყალსაცავის მარჯვენა ნაპირზე, განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმო EPC-ის გუნდის მიერ და მიიჩნევს, რომ საპროექტო ღონისძიებები ადეკვატურად გაუმკლავდება ქვათა ცვენით და ზვავებით გამოწვეულ საფრთხეებს.

37. **დასკვნა.** დასაშვებობის კომისიის მიმოხილვით, სავალდებულო მისიის ძალიან ლიმიტირებული განხილვის ფარგლებში, CRP-ის აზრით პირველადი მტკიცებულებები არ შეესაბამება SP-ის პირველ საგარანტიო მოთხოვნებს (დანართი 1, პუნქტი 42), საჩივარში მოცემულ გეოლოგიურ ასპექტებთან მიმართებაში.

¹⁵ აჭარის ტელევიზია, დაზიანებული შუახევის ჰიდრო ელექტრო სადგურის გვირაბი და კომპანიის პასუხი, 20 სექტემბერი 2017 <http://ajaratv.ge/news/en/20341/damaged-shuakhevi-hpp-tunnel-a.html>.

¹⁶ ექსპერტთა საერთაშორისო პანელი, ნენსკრას უსაფრთხოება, ჰიდროელექტრო სადგურის პროექტი - საქართველო, მეორე ეტაპი, მეორე ნაწილი და საბოლოო 2017 წლის 27 თებერვალი, გვ 6

¹⁷ საილუსტრაციო მასალა 14.

SPS, დანართი 1, პუნქტი 44

"როდესაც სტრუქტურული ელემენტები ან კომპონენტები, როგორცაა კაშხლები, ნაგავსაყრელი და ლექის დამბა, მდებარეობს მაღალი რისკის ადგილებში და მათმა უკმარისობამ ან გაუმართაობამ შეიძლება საფრთხეს შეუქმნას თემების უსაფრთხოებას, მსესხებელმა / კლიენტმა უნდა მოიწვიოს გამოცდილი ექსპერტები, პროექტზე პასუხისმგებელი ექსპერტების გარდა და რაც შეიძლება ადრე განახორციელოს ანალიზი პროექტის შემუშავების, მშენებლობისა და ექსპლუატაციის დონეზე."

38. ii. **კაშხლის უსაფრთხოება.** IPOE-მ განიხილა კაშხლის უსაფრთხოება. მისი საბოლოო ანგარიში განთავსებულია JSCNH-ის ვებ-გვერდზე. IPOE შედგება აღიარებული ექსპერტების ჯგუფისგან რომლებიც ასევე მონაწილეობენ სხვა საექსპერტო პანელებში და IFI-ების მიერ დაფინანსებულ ჰესების პროექტებში. IPOE მხარს უჭერს კაშხლის ადგილმდებარეობისა და დიზაინის არჩევის პრინციპებს, თუმცა ხაზგასმით აღნიშნავს, რომ 2017 წლის თებერვლის საბოლოო ანგარიშში EPC-ის გუნდის მიერ უნდა იქნას განხილული ზოგიერთი ძირითადი უსაფრთხოების საკითხი და დეტალური დიზაინი.¹⁸ ADB-მ აქტიური მონაწილეობა მიიღო მიმოხილვასა და შემდგომში IPOE- ს მიერ წარმოდგენილი კომენტარების განხილვაში. CRP აღმოაჩენს, რომ IPOE- ს შექმნისა და IPOE- ის და კრედიტორების ურთიერთთანამშრომლობასთან დაკავშირებული პროცესები ფართოდ არის შედგენილი მსოფლიო ბანკის უსაფრთხოების პოლიტიკის 4.37 საოპერაციო პოლიტიკის შესაბამისად. ADB- ს არ გააჩნია შედარებით პოლიტიკა კაშხლის უსაფრთხოებასთან დაკავშირებით. მსოფლიო ბანკის საოპერაციო პოლიტიკა 4.37 პირდაპირ არ შეესაბამება ADB პროექტებს, მაგრამ პოლიტიკა აცნობიერებს საერთაშორისო საყოველთაოდ აღიარებულ კარგ პრაქტიკას, რომელიც უნდა შესრულდეს კაშხლის უსაფრთხოების შეფასებისას.

¹⁸ ილუსტრირებული მასალა 16, გვ 1

გრაფიკი 3: კაშხლის ფოტო მისი დასრულების შემდეგ

წყარო: სს ნენსკრას ჰიდროელექტრო სადგური <http://nenskra.ge/en/>

39. **დასკვნა:** CRP მიიჩნევს, რომ ADB-ის თანამშრომლებმა იმოქმედეს დამკვიდრებული საერთაშორისო პრაქტიკით და შესაბამისად CRP-ის აზრით პირველადი მტკიცებულებები არ შეესაბამება SPS-ს

SPS, დანართი 1

პუნქტი 24. "მსესხებელი / კლიენტი შეაფასებს პროექტის გავლენებისა და ბიომრავალფეროვნების რისკების მნიშვნელობას 2 და ბუნებრივი რესურსების სახით, როგორც განუყოფელი ნაწილი გარემოსდაცვითი შეფასების პროცესში. 4-10. შეფასება ფოკუსირებული იქნება ბიომრავალფეროვნების ძირითად საფრთხეებზე, რომლებიც მოიცავს ჰაბიტატის განადგურებას და ინვაზიური უცხო სახეობების დანერგვას და ბუნებრივი რესურსების გამოყენებას არამდგრადი ფორმით. მსესხებელმა / კლიენტმა უნდა იმოქმედოს პოტენციური უარყოფითი ზემოქმედებებისა და რისკების თავიდან აცილებისა და შემცირებისათვის და გამოაცხადოს კომპენსაციური ღონისძიებები, როგორცაა ბიომრავალფეროვნების ოფსეტები, რათა დაზარალებული ბიომრავალფეროვნებიდან არ იქნას მიღებული არც წმინდა ზარალი და არც წმინდა მოგება."

პუნქტი 26. "ბუნებრივი ჰაბიტატის ადგილებში, პროექტი არ შეცვლის ან არ მოახდენს ასეთი ჰაბიტატის დეგრადაციას, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც ხდება შემდეგი პირობების დაკმაყოფილება:

(i) ალტერნატივა არ არის შესაძლებელი.

(ii) ყოვლისმომცველი ანალიზი ცხადყოფს, რომ პროექტების საერთო სარგებელი არსებითად გადააჭარბებს პროექტის ხარჯებს, მათ შორის გარემოსდაცვით ხარჯებს.

(iii) ნებისმიერი კონვერსია ან დეგრადაცია სათანადოდ შერბილებულია.

პუნქტი 27. "შემარბილებელი ღონისძიებები შემუშავდება ბიომრავალფეროვნების არანაირი წმინდა დანაკარგის მისაღწევად ..."

2 ცოცხალ ორგანიზმების მრავალფეროვნება ყველა წყაროებიდან, მათ შორის, მიწისზედა, საზღვაო და სხვა წყლის ეკოსისტემები და მათი ეკოლოგიური კომპლექსი; ეს გულისხმობს ასევე სახეობების მრავალფეროვნებას, ეკოსისტემების სახეობებს შორის.

3 მიწა და წყლის ადგილები, სადაც ბიოლოგიური თემებია წარმოქმნილი, ძირითადად, ადგილობრივი მცენარეებისა და ცხოველთა სახეობების მიერ და სადაც ადამიანის საქმიანობას არსებითად არ შეუცვლია ტერიტორიის პირველადი ეკოლოგიური ფუნქციები.

4 მნიშვნელოვანი კონვერსია ან დეგრადაცია არის: (i) მიწის ან წყლის გამოყენების ძირითადი, გრძელვადიანი ცვლილების შედეგად გამოწვეული ჰაბიტატის მთლიანად აღმოფხვრა ან დიდწილად შემცირება; ან (ii) ჰაბიტატის მოდიფიკაცია, რაც არსებითად ამცირებს ჰაბიტატის უნარს თავისი სახეობების სიცოცხლისუნარიანი პოპულაციების შესანარჩუნებლად. მნიშვნელოვანი კონვერსია შეიძლება მოიცავდეს მაგალითად, მიწის წმენდას; ბუნებრივი მცენარეების ჩანაცვლებას (მაგალითად, კულტურების ან ხეების პლანტაციების); მუდმივ წყალდიდობას (მაგალითად წყალსაცავი); ჭაობების დრენაჟს, ავსებას ან კანალიზაციას; სადრენაჟე, სადრენაჟო, შევსება ან კანალიზაცია; ან მადნის ზედაპირულ მოპოვებას"

40. **iii. ბიომრავალფეროვნება.** ბიომრავალფეროვნებაზე ზემოქმედებასთან დაკავშირებით შემოთქმულია დაფიქსირდა საჯარო მოხელეთა შეხვედრებისას და მომზიდვების მიერ კრედიტორებისთვის გაგზავნილ რამდენიმე წერილში. დაინტერესებულმა მხარეებმა ასევე გამოთქვეს შემოთქმულია.¹⁹ CRP-მა მოიპოვა დოკუმენტაცია ბიომრავალფეროვნების შესახებ, რომელიც შეტანილია ESIA-ს ყოვლისმომცველ დოკუმენტაციაში. ESIA, ტომი 4, გვ. 172, ცხრილი 24 გამოყოფს ზემოქმედებებს და შემოთავაზებულ შემარბილებელი ღონისძიებებს. ბიომრავალფეროვნების შეფასებისათვის გამოყენებული მეთოდები სათანადოა და CRP აღნიშნავს, რომ საიტის შესწავლა და სავლე კვლევები ჩატარდა დროის სათანადო ხანგრძლივობით. CRP-თვის უცნობია თუ რამდენად მოხდება ადგილობრივ მოსახლეობასთან კონსულტაციების გავლა შეფასებისას. ESIA-ის დასკვნით, კაშხალსა და ენერგოსადგურის 17 კილომეტრიანი სიგრძის მდინარის ნაკადი მნიშვნელოვან ზემოქმედებას ახდენს თევზებსა და მათ ჰაბიტატზე. ESIA სთავაზობს კაშხლის ქვედა ნაწილში მეთევზეობის საფუძვლების განვითარებას.

41. თუმცა, CRP შემოთქმულია, რომ ნიადაგი (გვირაბის ნარჩენები), ნაგავსაყრელის ადგილები და ნიადაგის ტრანსპორტირების და განკარგვის მეთოდოლოგია არ არის დასრულებული. აღნიშნულ ადგილებმა შეიძლება ზემოქმედება მოახდინონ ბიომრავალფეროვნებაზე, რომელიც ჯერ კიდევ არ არის განხილული. უფრო მეტიც, სამშენებლო სამუშაოებმა, როგორცაა ხმაური (მათ შორის აფეთქება), ნიადაგის ტრანსპორტირება და სხვა სამშენებლო მასალებმა შეეძლო გავლენა იქონიოს ცხოველთა მიგრაციის მარშრუტებზე და ბიომრავალფეროვნებაზე შესაბამის ტერიტორიებზე. ანალოგიურად, ჯერჯერობით არ არის ხელმისაწვდომი ინფორმაცია ხეების შესახებ, რომელთა მოჭრაც აუცილებელია პროექტის

19 იხილეთ CEE Bankwatch Network-ის კომენტარები ნენსკრას ჰესის პროექტთან დაკავშირებით <https://bankwatch.org/wp-content/uploads/2018/01/NenskraHPP-Jan2018.pdf> and Green Alternative/CEE Bankwatch Network-ის კომენტარი ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურის გარემოზე და სოციალურ სტრუქტურაზე ზემოქმედების შეფასებაზე http://greenalt.org/wp-content/uploads/2017/07/comments-Nenskra_hydro20171.pdf.

სხვადასხვა აქტივობებისთვის და ასევე მენეჯმენტის გეგმა სატყეო მიწებთან (მათ შორის საკომპენსაციო ტყეები) დაკავშირებით, რომლებიც არასასოფლო-სამეურნეო მიზნითაა გადანაწილებული. პროექტის გამო, დაახლოებით 588 ჰა მუდმივი სატყეო და სამოვრების მიწა დაიკარგება. ამ ზარალის ანაზღაურების მიზნით დაგეგმილია ნენსკრა-ნაკრა წყალშემკვრები აუზის რეაბილიტაციის მართვის გეგმის განხორციელება. ESMP ასეთი რეკონსტრუქციის გეგმის მომზადებას მიაწერს, JSCNH-ს, როგორც პროექტის სპონსორს.

42. ბუნებრივ და სოციალურ გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშში აღნიშნულია, რომ პროექტი მდებარეობს ზურმუხტის მოპოვების ადგილის სიახლოვეს. არ არის ნათელი, რომ ESIA-ში მკაფიოდ არ არის აღნიშნული თუ აქვს თუ არა პროექტს გავლენა ზურმუხტის მოპოვებაზე. ESIA-ში ნათქვამია: "მიუხედავად იმისა, რომ პროექტის ტერიტორია ზურმუხტის მოპოვების უბნის გარეთ მდებარეობს, ზოგიერთი სახეობა, რომელზეც მუშაობს ზურმუხტის მოპოვების უბანი შესაძლოა შეერიოს პროექტის სახეობებს, რის გამოც უნდა მოხდეს შესაბამისი სკრინინგის განხორციელება ევროპის ჰაბიტატების დირექტივების შესაბამისად."²⁰ ბერნის კონვენციის მუდმივმოქმედი კომიტეტის ბიურო ამჟამად განიხილავს ზურმუხტის მოპოვების უბნის - სვანეთის 1-ის²¹ საჩივარს მათ უბანზე ზემოქმედების შესახებ. საჩივარი გადატანილი იქნა საჩივრების კატეგორიაში ლოდინის რეჟიმში. ბიურო აღიარებს, რომ მოპოვების უბანი მოიცავს საქართველოში ყველაზე გავრცელებულ ბუნებრივ ტერიტორიებს და გამოთქვამს შემფოთებას, რომ მოხდება ამ ტერიტორიების მკვეთრად შემცირება. ბიუროს გადაწყვეტილებით, არსებობს მკაფიო საჭიროება, რომ მოხდეს დამატებითი ინფორმაციის მიღება აღნიშნულ ტერიტორიაზე არსებული სახეობებისა და უბნების შესახებ და თუ როგორ გავლენას იქონიებს უბნის გარკვეული ნაწილების დაკარგვა ზურმუხტის მოპოვების საერთო ქსელის მუშაობაზე. 2018 წელს ბიურომ შესაძლოა განახორციელოს უბნის ადგილზე შესწავლა.

43. **დასკვნა:** არსებული პირველადი მტკიცებულებების საფუძველზე, CRP-მა აღმოაჩინა SPS-თან ფართო შესაბამისობა, მაგრამ მნიშვნელოვანია ისეთი საკითხები, როგორცაა ბიომრავალფეროვნება და ბუნებრივი ჰაბიტატზე ზემოქმედება, მიწების გადანაწილება დიდი რაოდენობით გვირაბებისა და სამშენებლო ნარჩენების ადგილებისათვის. ამასთანავე, SPS-ის, დანართი 1-ის, პუნქტი 24 და 27 შესაბამისობისათვის აუცილებელია მოხდეს, ტყის მასივის შესაბამისი ტერიტორიის რეაბილიტაცია.

44. **iv. კლიმატის ცვლილება.** მომჩივნები გამოთქვამენ შემფოთებას მიკროკლიმატზე პროექტის ზეგავლენასთან დაკავშირებით. SPS, დანართი 1, პუნქტი. 4 და გარემოსდაცვითი გარანტიების პოლიტიკის მე-2 პრინციპი მოითხოვს გარემოზე ზემოქმედების შეფასებას. ეს მოიცავს კლიმატის ცვლილებაზე ზემოქმედების შეფასებებს. კუმულაციური ზემოქმედების შეფასება (ESIA, ტომი 10) წარმოადგენს კლიმატის ცვლილებებთან დაკავშირებულ ზოგიერთ გარემოსდაცვით სტრესს და ჩამოთვლილია კლიმატის ცვლილების ზოგადი პროგნოზები, რომლებიც არ არის დაკავშირებული კუმულაციურ ჩარევებთან. ESIA, ტომი 10 ასევე მოიცავს მიკროკლიმატზე ზემოქმედების შეფასებას და აცხადებს, რომ ნენსკრას წყალსაცავზე მიკროკლიმატზე მკაფიო ზემოქმედება შეიძლება მოხდეს ზაფხულის განმავლობაში, წყალსაცავის უშუალო სივრცეში, რომელიც შესაძლოა გულისხმობდეს წყალსაცავის მცირე დოზით გაგრილებას და ტენიანობის ოდნავ გაზრდას. თუმცა, რეზერვუარის მცირე ზომის გამო, ეს ცვლილებები ნაკლებ სავარაუდოა, რომ გასცდეს ტიტას, რომელიც წარმოადგენს დასახლებულ პუნქტს და მდებარეობს 4 კმ-ის დაშორებით. ზამთრის პერიოდში მოსალოდნელია მიკროკლიმატის ცვლილებები. ESIA-ის ტომი 5 განსაზღვრავს კლიმატის ცვლილებებთან დაკავშირებული რისკებსა და კლიმატის ცვლილების მნიშვნელობას პროექტის ჰიდრავლიკური

²⁰საილუსტრაციო მასალა 2, ტომი. 1, გვ 23.

²¹ საჩივარი # 2016/9, სვანეთი 1-ის ზურმუხტის მოპოვებელი უბნის შესაძლო საფრთხეები (GE000012) საქართველოში ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურის პროექტის გამო <https://rm.coe.int/other-complaints-possible-threat-to-svaneti-1-candidate-emerald-site-g/168073cb5f>.

სტრუქტურების ქრილში. ანგარიშში განხილულია კლიმატის ცვლილების სცენარი ჰიდროტექნიკური ნაკადების საწყისი პროგნოზებისა და კლიმატის ცვლილების გამო, წყალდიდობის ნაკადების ცვლილების შესახებ. აქვე ასევე განხილულია სათბურის გაზების გამონაბოლქვი. ESMP მოუწოდებს პროექტის სპონსორს, JSCNH-ს, განახორციელოს ბუნებრივი კატასტროფების, კლიმატის ცვლილების გრძელვადიან შედეგების შეფასება. ჰიდროლოგიისა და კლიმატის ცვლილების წლიური მონიტორინგი ასევე უნდა ჩატარდეს JSCNH-ის მიერ²². ESIA-ს მე-5 ნაწილის მე-8 თავის მიხედვით, საბოლოო პროექტის მესვეურების მიერ მოხდა კლიმატის ცვლილების რისკის შეფასების განხორციელების მოთხოვნა საუკეთესო საერთაშორისო პრაქტიკასთან შესაბამისად, რომელიც ამჟამად ხორციელდება. ESIA-ის პირველ ნაწილში ნათქვამია, რომ კლიმატის ცვლილების გათვალისწინებით მოხდება ექსპლუატაციისთვის წყალდიდობის მოცულობის უკიდურესი ზღვარის დამტკიცება. ასევე აღნიშნულია, რომ საჭიროების შემთხვევაში, 2017 წელს მოხდა ჰიდრავლიკური სტრუქტურის დეტალური დიზაინის განახლება.

45. კრედიტორების მრჩეველები, რომლებმაც განიხილეს კვლევები, მოითხოვეს გაუმჯობესება, რათა საერთაშორისო პრაქტიკის შესაბამისად მომხდარიყო საკითხის უკეთ შესწავლა. სავარაუდოდ საჭიროა მიკროორგანიზმზე მდინარის ნაკადების შემცირების ზეგავლენის ზოგიერთი შემდგომი შეფასება. CRP-ს ვერ აფასებს მოხდა თუ არა კვლევებსა და ანგარიშებში შესაბამისი კორექტივების შეტანა, რადგან CRB-სთვის არ იქნა მიწოდებული ADB-ის მენეჯმენტისათვის მოთხოვნილი, ტექნიკური ინსტრუქტორების უახლესი დოკუმენტები.

46. **დასკვნა.** CRP-ის აზრით კლიმატის ცვლილებზე ზემოქმედების შესახებ ESIA-ში მოცემული დოკუმენტაცია საკმარისად ყოვლისმომცველია და პირველადი მტკიცებულებების SPS-სთან შეუსაბამობა არ დასტურდება. თუმცა, CRP-ის დასაშვებობის ვიწრო მისიის გათვალისწინებით, რომელიც ჩატარდა სავალე ექსპერტების გარეშე, CRP-ს არ შეუძლია გადაწყვიტოს მოხდა თუ არა კვლევების ჩატარება საერთაშორისო პრაქტიკის შესაბამისად.

SPS, დანართი 1

პუნქტი 33. "პროექტის შემუშავების, მშენებლობისა და ექსპლუატაციის დროს მსესხებელი / კლიენტი გამოიყენებს დაბინძურების პრევენციისა და კონტროლის ტექნოლოგიებს, საერთაშორისო საექსპლუატაციო პრაქტიკის შესაბამისად და პრაქტიკის გამოყენებით, რაც ასახულია საერთაშორისოდ აღიარებულ სტანდარტებში, როგორცაა მსოფლიო ბანკის ჯგუფის გარემოსდაცვითი, ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების სახელმძღვანელო. "

პუნქტი 42. "*მსესხებელი / კლიენტი განსაზღვრავს და მოახდენს რისკების და პოტენციური ზემოქმედების შეფასებას, დაზარალებულთა უსაფრთხოების დაცვას პროექტის, მშენებლობის, ექსპლუატაციისა და პროექტის შეწყვეტის დროს და შექმნის პრევენციულ ღონისძიებებს და გეგმებს განსაზღვრული რისკების და ზემოქმედებების შესაბამისად. ეს ზომები ხელს შეუწყობს რისკისა და ზემოქმედების პრევენციას, მათ თავიდან აცილებას და შემცირებას...*"

47. **v. ხმაური, ვიბრაცია, დაბინძურება, ჯანდაცვა და უსაფრთხოება.** ენერგოსადგური იქნება მნიშვნელოვანი სტრუქტურა. მდებარეობს კაშხლიდან დაახლოებით 17 კმ-ის დაშორებით და აღჭურვილი იქნება სამი ვერტიკალური ტურბინით, ტრანსფორმატორით, საკონტროლო ოთახით

²² საილუსტრაციო მასალა 2, თავი 8, გვ 14

და გაზის იზოლირებული ქვესადგურით, რომელიც მდებარეობს ენერგოსადგურის მიმდებარედ. შენობა, რომელშიც ტურბინები განთავსდება იქნება 21 მეტრი სიგანის, 71 მეტრი სიგრძით და 17 მეტრის სიმაღლეზე. სტრუქტურა, სადაც შესასვლელი იქნება განთავსებული, იქნება 13 მ სიგანის, 30 მ სიგრძის და 14 მ სიმაღლის. ენერგოსადგური განთავსდება 29.1 ჰა ფართობზე. ენერგოსადგურის მშენებლობის უბანი (სამშენებლო ბანაკი და ნაგავსაყრელი ტერიტორია) დიდია და შედგება დაახლოებით 160 ჰექტარისაგან²³. ელექტროსადგური მდებარეობს სოფელ ლაკჰამის სიახლოვეს, რომელიც შედგება 47 კომლისგან (233 მაცხოვრებელი)²⁴. უახლოეს საცხოვრებელ სახლებს ელექტროსადგურიდან მხოლოდ 150 მ აშორებთ. ESIA-მ დააფიქსირა ხმაურის წყაროები ელექტროსადგურში, მაგრამ არაირი ხმაური და ვიბრაციის ზემოქმედება საცხოვრებელ უბანში.²⁵ არ მომხდარა ატმოსფერული ხმაურის დონეების ადეკვატური გაზომვა. ხმაურის ზემოქმედების შეფასების ნაცვლად ESMP- ს მიერ საინჟინრო და შესყიდვების კონსტრუქციაში (EPC) დელეგირებული. EPC კონტრაქტორი ასევე განსაზღვრავს შემარბილებელი ღონისძიებებს. ვიბრაციის ზემოქმედება არ განიხილება ESIA- ში და არც მოსალოდნელია ESMP- ით. CRP არის მოსაზრება, რომ ESIA-ს ფარგლებში უნდა შეფასდეს ხმაურისა და ვიბრაციის ზემოქმედება და განისაზღვროს შემარბილებელი ღონისძიებები.²⁶ CRP განსაკუთრებით შემოფოთებულია ზემოქმედების შეფასების არარსებობის გამო, რადგანაც თემი რომელიც დასახლებულია ენერგოსადგურის გვერდით 2015 წლიდან გამოთქვამს შემოფოთებებს აღნიშნულთან დაკავშირებით და გამოდის პროექტის წინააღმდეგ. მშენებლობის დროს დაბინძურება (ხმაური, მტვერი, ჰაერი) ძალიან მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს, არა მხოლოდ ენერგოსადგურისთვის, არამედ მისასვლელი გზის მშენებლობის კუთხით, (30 მეტრი სიგრძის, 100 მეტრის სიგრძის, 5 მეტრის სიღრმე) სოფელ ლახამისთვის. SPS (დანართი 1) პუნქტები 4, 5, 33 და 16 მოითხოვს, რომ ეს ზემოქმედება შეფასდეს ESIA-ს ფარგლებში და რომ აღნიშნული განხორციელდეს მსესხებლის / კლიენტის კვალიფიციური და გამოცდილი ექსპერტის დახმარებით. აღნიშნული არ განხორციელბულა. ზემოქმედების შეფასება და შემარბილებელი ღონისძიებების განსაზღვრა დაევალა ESMP-ს და იქიდან გადაეცა EPC-ს, აღნიშნული პროცესი CRP-ის მიერ არ არის მიჩნეული სათანადოდ. (ანგარიშის პუნქტები 53-57). ხმაურისა და ვიბრაციისთვის ზემოქმედების შეფასებისა და შემარბილებელი ღონისძიებების არარსებობა არ შეესაბამება SPS- ს.

²³ საილუსტრაციო მასალა 2, თავი 9, ცხრილი 2

²⁴ საილუსტრაციო მასალა 2, თავი 3 გვ 19

²⁵ საილუსტრაციო მასალა 2, თავი 3, გვ 123

²⁶ საილუსტრაციო მასალა 2, თავი 8, გვ 37-38

გრაფიკი 4: ელექტროსადგურის სურათი მისი დასრულების შემდეგ

წყარო: JSCNH-ის ვებ-გვერდი <http://nenskra.ge/en/>

48. **დაბინძურება და უსაფრთხოება, გადატვირთული მოძრაობის ზემოქმედება მშენებლობის პროცესის დროს.** პროექტი ითვალისწინებს ხუთწლიანი მშენებლობის პერიოდს. ამ პერიოდის განმავლობაში ვიწრო ხეობაში კაშხლის ადგილას მოხდება ტრანსპორტის მოძრაობის მნიშვნელოვანი ზრდა, იმ ტერიტორიამდე, სადაც მოხდება გვირაბის გათხრების ჩატარება და იმ ადგილას, სადაც აშენდება ენერგო სადგური. ტრანსპორტის დიდი რაოდენობით მოძრაობა მოხდება ვიწრო ხეობაში, რომელიც დღესდღეობით არის მშვიდი და ძალიან შეზღუდული მოძრაობით (დაახლოებით 40 მანქანა დღეში).²⁷ რეგულარული და გაცილებით უფრო გაზრდილი მოძრაობა (მძიმე სატვირთო მანქანების ჩათვლით) ან უშუალოდ მოსაზღვრე ან სიახლოვეს მდევარე სოფლებში გამოიწვევს (როგორცაა ჩუბერი) მნიშვნელოვან ხმაურს, მტვერსა და ვიბრაციას და ზემოქმედებას მოსახლეობაზე. ეს ასევე შექმნის უსაფრთხოების მნიშვნელოვან რისკებს, რადგან ხეობა ვიწროა, შეზღუდული შესაძლებლობები არსებობს სოფლებისგან მიმავალ გზაზე. ზოგიერთი შემთხვევაში ვარიანტი ამჟამად განიხილება. შეზღუდული სატრანსპორტო ხარჯები ESIA-შია ²⁸გათვალისწინებული, წინასწარი გამონაკლის შემთხვევები გამოჩნდება და შეფასებები არ არის გათვალისწინებული. სავარაუდოა, რომ გვირაბის გათხრებიდან ნარჩენების ტრანსპორტირება არ განიხილება, რაც მნიშვნელოვან სატრანსპორტო ზემოქმედებას მოახდენს, რადგან ის ESIA-შია შეფასებული, რომ 500 000 მ3 გვირაბის ნარჩენების გენერირება მოხდება, რაც მისი გადაადგილებისთვის მნიშვნელოვან მანძილზე ტრანსპორტირებას საჭიროებს. ანალოგიურად, ზოგიერთ ასაფეთქებელ ნივთიერებას ასევე შემოთავაზებული სამშენებლო მასალის კარიერი, რომელიც ასევე მოიცავს სამშენებლო ობიექტებს მასალის ტრანსპორტირებას. ამ გაზრდილ ტრაფიკს და მასთან დაკავშირებულ ხმაურს, განსაკუთრებით კაშხლის ადგილის

²⁷ საილუსტრაციო მასალა 2, თავი 3 გვ 70

²⁸ საილუსტრაციო მასალა 2, თავი 3 გვ 111-112.

ზემოთ, ასევე ექნება გავლენა ტერიტორიის ეკოლოგიაზე. უფრო მეტიც, გასათვალისწინებელია რეგიონში მომუშავეთა დიდი რაოდენობის მოძრაობა, რომლებიც რეგულარულად იმოგზაურებენ თავიანთ სამუშაო ადგილებამდე და აღნიშნული ფაქტი არ არის გათვალისწინებული გათვლებში.

48. მშენებლობის პერიოდში ამ ზედმეტი მოძრაობის ხმაურის ზემოქმედება არ იქნა შეფასებული. რადგან ხეობიდან მოშორებით არსებული ხმაურის დონე დაბალია, ხმაურის დონის ზრდა მნიშვნელოვან გავლენას იქონიებს მოსახლეობაზე. შეთავაზებული შემარბილებელი ღონისძიებები, როგორცაა სიჩქარეების კონტროლი, სკოლების გახსნისა და დახურვის დროს მძიმე ტრანსპორტის მოძრაობის შეზღუდვა გამონაკლისების გარდა, მძიმე ტრანსპორტის მოძრაობა 10 საათიდან - დილის 6 საათამდე, არ ჩანს სატრანსპორტო ზემოქმედების შესამცირებლად. CRP-ის აზრით, მშენებლობასთან დაკავშირებული ტრაფიკის ზემოქმედება მოითხოვს უფრო სრულყოფილი შეფასებისა და შემარბილებელი ღონისძიებების გატარებას. ზემოქმედების დეტალური შესწავლა და დაგეგმილი შემარბილებელი ღონისძიებების გატარება საჭიროა სოფლების მაცხოვრებლებთან შეთანხმებით. EPC- ის კონტრაქტორებმა მოამზადეს საგზაო მართვის გეგმა, რომელიც არ ითვალისწინებს უფრო ფართო შემარბილებელი ღონისძიებების გატარებას.

50. საზოგადოების ჯანმრთელობასა და უსაფრთხოებაზე ზემოქმედება, თანამშრომელთა მოდინებისას. პროექტი გულიხმობს 5 წლიან მშენებლობის პერიოდს (612 კაშხლის უბნისთვის, 340 ენერგო სადგურისთვის და 190 წლის ნაკრას წყალმიმღებისთვის) დაახლოებით 1,100 მუშის მონაწილეობით (730 გამოცდილი და ნახევრად გამოცდილი და 364 უნარშეზღუდული).²⁹ ძალისხმევა იქნა მიმართული იმისაკენ რომ მოხდეს ნენსკრასა და ნაკრას ხეობაში დასახლებული არაკვალიფიციური მუშახელის დაქირავებასთან დაკავშირებით. განზრახვაა რომ ნენსკრასა და ნაკრას ხეობიდან მოხდეს 300-მდე მუშის დასაქმება. თუ ადგილობრივად დასაქმებულთა რაოდენობა არ იქნება საკმარისი, მაშინ მოხდება მუშახელის დაქირავება სხვა მესტიის მუნიციპალიტეტის სხვა სოფლებიდან და სვანეთის რეგიონიდან. ეს გულისხმობს დაახლოებით 800-მდე მუშის მიმოსვლას ნენსკრას / ნაკრას ხეობებში. მოლოდინია, რომ მუშების 75% წამოვა მთელი საქართველოდან. დაახლოებით 800 ადამიანი რეგულარულად იმოგზაურებს და იცხოვრებს ნენსკრას მდინარის ხეობაში, სადაც ამჟამად 268 ოჯახი ცხოვრობს საკმაოდ შეკრულ სვანური კულტურაში. სამშენებლო პერიოდის განმავლობაში მუშათა მასიური შემოდინება რისკის წინაშე დააყენებს, რისი მაგალითიც მოცემულია მსოფლიოს მრავალრიცხოვან სხვა სამშენებლო პროექტებში.³⁰ IFI- ებმა დააფიქსირეს, სექსუალური ძალადობის მნიშვნელოვანი შემთხვევები სამშენებლო პროექტებში, თუ ხდება უცხოელი მუშების დიდი რაოდენობით შემოსვლა სამშენებლო ბანაკებში ხანგრძლივი დროის განმავლობაში. ეს რისკი სავარაუდოდ არსებობს აღნიშნულ პროექტშიც, მიუხედავად იმისა, რომ მხოლოდ მუშების დაახლოებით 25% (ან 280 ადამიანი) იქნება უცხოელი. საქართველოს სხვა კუთხეებიდან ჩამოსულ მუშახელს ექნება განსხვავებული ღირებულებები და ტრადიციები, რაც შესაძლოა ეწინააღმდეგებოდეს სვანური ოჯახების თანასწორ ღირებულებებსა და ტრადიციებს, რომლებიც დიდი ხანია ცხოვრობენ მთის ხეობებში. მუშახელის დიდი ნაკადის შემოდინება შესაძლოა გახდეს დაპირისპირების საფუძველი ნენსკრას ხეობაში სვანური თემების სოციალურ ერთობისა და ღირებულებებისათვის. რადგან სამშენებლო პროცესი რამდენიმე წელი გაგრძელდება და მუშახელი ამ ლოკაციაზე დარჩება დიდი ხნის განმავლობაში, მშენებლობის დასრულებამდე ადგილობრივ მოსახლეობაზე გაცლება სავარაუდოდ ძალიან მნიშვნელოვანი იქნება. მშენებლობის პერიოდში მოსახლეობას ეკონომიკური სარგებელიც ექნება, ეს შეღავათები შეწყვეტდება პროექტის დასრულების შემდეგ, რადგან ჰესის ექსპლუატაციის შემდეგ არაკვალიფიციური მუშახელის რაოდენობა მინიმუმამდე შემცირდება.

51. მამრობითი სქესის მუშახელის შემოდინება, რომლებიც მომორებულები არიან თავიანთ ოჯახებს, აყენებს ადგილობრივ გოგონებსა და ქალებზე სექსუალური ძალადობის რისკს. ასევე იქნება მოთხოვნა გასართობ ობიექტებზე. ESIA აღიარებს, რომ დროებითი მუშახელის შემოდინებამ შესაძლოა გაზარდოს გადამდები დაავადებების დონე³¹ და უნდა მოხდეს მუშახელის ცნობიერების ამაღლება ამ კუთხით, ჯანმრთელობის სკრინინგი ჩატარებას და პრევენტივების ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა. მაგრამ ეს არის ზომები, მუშათა და არა ადგილობრივი მოსახლეობის დასაცავად.

²⁹ საილუსტრაციო მასალა 2, თავი 3 გვ 141

³⁰ იხილეთ მაგ. მსოფლიო ბანკის უგანდის სატრანსპორტო სექტორის განვითარების პროექტი, დამატებითი დაფინანსება, მიღებული გამოცდილება, 2016 წლის 11 ნოემბერი; მსოფლიო ბანკის ინსპექტირების პანელის საქმე 98, უგანდა: ტრანსპორტის სექტორის განვითარების პროექტი - დამატებითი დაფინანსება, და მსოფლიო ბანკის ინსპექტირების პანელი და DRC დემოკრატიული რესპუბლიკის მაღალი პრიორიტეტულობის გზების ხელახალი გახსნა და ტექნიკური უზრუნველყოფა (მე-2 დამატებითი დაფინანსება), გამოძიებაზე წარდგენილი საქმე

³¹ საილუსტრაციო მასალა 2, ტომი 3, გვ-ები 126-127

შემარბილებელი ღონისძიებებში შემდგომ აღნიშნულია, რომ მუშები განთავსდებიან მუშათა ბანაკის ტერიტორიებზე, დაცვის თანამშრომლების თანხლებით, რომლებიც უზრუნველყოფენ ადგილობრივ მოსახლეობასთან კონტაქტების მინიმუმზაციას. ალკოჰოლის გამოყენება იქნება აკრძალული. ასეთი შემარბილებელი ღონისძიებები, ჩანს არასაკმარისი, არ არის აღსრულებული და არ არის სანდო იმ მუშების შემთხვევაში, რომლებიც დიდი ხნის განმავლობაში ცხოვრობენ თავიანთი ოჯახებისგან შორს. უფრო მეტიც, ყველა შემარბილებელი ღონისძიება ორიენტირებულია მუშახელზე და არ არის გათვალისწინებული არანაირი შემარბილებელი ღონისძიება მოსახლეობის სექსუალური ძალადობისგან დასაცავად და არც მრავალწლიანი სამშენებლო პერიოდის განმავლობაში მათი კულტურული ფასეულობების და ტრადიციების დაცვასთან დაკავშირებით. საჭიროა პროაქტიული პროგრამა, თუ როგორ უნდა მოხდეს ადგილობრივი მოსახლეობის დაცვა სექსუალური ძალადობისგან; გართობის ობიექტების გადაჭარბებით გამოყენების შეზღუდვა და რეგულირება; სვანურ საზოგადოების მხარდაჭერის ზომების შემუშავება მათი აქტიური ჩართულობით, რათა შენარჩუნებულ იქნას მათი კულტურა; თემის განვითარება და საზოგადოების მხარდაჭერა, თუ როგორ უნდა მოხდეს ადგილობრივი თემის ტრანსფორმაცია, რომელიც, მშენებლობის დასრულების და მუშახელის წასვლის შემდეგ შეიძლება დარჩეს საკმაო ზემოქმედების ქვეშ და დასაქმების პერსპექტივების გარეშე. CRP-ის ამოცანა არ გახლავთ შემარბილებელი პროგრამის შემუშავება. მაგრამ CRP მიიჩნევს, რომ ESIA-ში გაწერილი ღონისძიებები არ არის საკმარისი იმისათვის, რომ დაიცვას ადგილობრივი მოსახლეობა. SPS, დანართი 1, პუნქტი 42 მოუწოდებს რისკებისა და პოტენციური ზემოქმედებების პრევენციული ღონისძიებების გატარებისკენ. გარემოს დაცვის საკითხებზე საუკეთესო პრაქტიკის სახელმძღვანელო (კერძოდ, 29-ე პუნქტი) ხაზს უსვამს, რომ დეტალებისა და სრულყოფის დონე უნდა შეესაბამებოდეს პოტენციურ ზემოქმედებას და რისკებს. 800-მდე მუშახელის შეყვანას ხეობაში, რომელსაც გააჩნია საკუთარი კულტურული ფასეულობები და პრაქტიკითა, მაღალი ჯანმრთელობისა და სოციალური რისკების ქვეშ აყენებს მოსახლეობას. სანამ აღნიშნული მომხდარა, საჭიროა შესაბამისად შეფასდეს და შერბილდეს აღნიშნული რისკები, მოსახლეობასთან კონსულტაციის შედეგად.

52. **დასკვნა:** CRP ასკვნის პირველადი ფაქტების SPS-სთან შეუსაბამობას, რადგან არ მოხდა ხმაურის, ვიბრაციის, საზოგადოების ჯანმრთელობასა და უსაფრთხოების ზემოქმედების ადეკვატურად შეფასება და შეჩერება.

e. გარემოსდაცვითი და სოციალური მართვის გეგმა

SPS, დანართი 1

პუნქტი. 12. "მსესხებელი / კლიენტი მოამზადებს გარემოსდაცვითი მენეჯმენტის გეგმას (EMP), რომელიც მიმართულია გარემოსდაცვითი შეფასებით გამოვლენილ პოტენციური ზემოქმედებებისა და რისკებისადმი. EMP მოიცავს შეთავაზებულ შემარბილებელი ღონისძიებებს, გარემოსდაცვით მონიტორინგსა და საანგარიშო მოთხოვნებს, საგანგებო სიტუაციებზე რეაგირების პროცედურებს, დაკავშირებულ ინსტიტუციურ ან ორგანიზაციულ ღონისძიებებს, შესაძლებლობების განვითარებას და სასწავლო ღონისძიებებს, განხორციელების გრაფიკს, ხარჯთაღრიცხვას და შესრულების ინდიკატორებს. იმ შემთხვევაში, თუ ზემოქმედება და რისკები არ შეიძლება თავიდან იქნეს შემცირებული ან თავიდან აცილებული, შემარბილებელი ღონისძიებები და ქმედებები განისაზღვრება პროექტის და ამ დოკუმენტში მითითებული მოთხოვნების შესაბამისად. გარემოსდაცვითი დაგეგმვის დოკუმენტების დეტალები და სირთულის დონე და განსაზღვრული

ღონისძიებები და ქმედებები იქნება პრიორიტეტი პროექტის ზემოქმედებისა და რისკების გათვალისწინებით. ძირითადი მოსაზრებები მოიცავს "პოტენციური უარყოფითი ზემოქმედების შერბილებას" „მესამე მხარისათვის არანაირი მნიშვნელოვანი ზიანის მიყენებას“ საფრთხის შემცველობასთან დაკავშირებით გარემოსდაცვითი პრინციპისა და პრევენციული მიდგომის ადაპტირებულ მართვას."

Para. 17. "მსესხებელი / კლიენტი ADB-ს ვებ-გვერდზე გამოსაქვეყნებლად წარუდგენს შემდეგ დოკუმენტაციას (i) EIA-ს სრულ პროექტს (მათ შორის, EMP-ის პროექტი) ADB-ს საბჭოს განხილვის დაწყებამდე 120 დღით ადრე..."

53. ESIA ტომი 8 შეიცავს გარემოსდაცვითი და სოციალური მართვის გეგმას (ESMP). CRP-ს აქვს სამი შეშფოთება დაუსრულებულ ESMP-თან დაკავშირებით: (i) ESMP არასრულია, რადგან მნიშვნელოვანი არსებითი ზომები შეიქმნა და შემუშავდა ESIA-ს საჯაროდ გაცხადების შემდეგ (რომელიც მოხდა 2017 წლის შუა რიცხვებში); (ii) ESMP-ისთვის მნიშვნელოვანი გარემოსდაცვითი ზემოქმედების შეფასება; და (iii) გარკვეული მნიშვნელოვანი დაუმთავრებელი ESMP / ESIA ღონისძიებები EPC-ს კონტრაქტორების ნაცვლად დელეგირებულ იქნა მსესხებელზე, SPS-ის შესაბამისად. ESMP უნდა დასრულებულიყო როგორც ESIA-ის ნაწილი. SPS განსაზღვრავს, რომ ESMP არის ESIA-ის განუყოფელი ნაწილი. პუნქტები 12-15 განსაზღვრავს, თუ როგორ ESMP უზრუნველყოფს შემარბილებელი ღონისძიებების გატარებას. SPS-ის დანართში მოცემული ESIA-ის მიმოხილვა წარმოდგენილია როგორც გარემოსდაცვითი ზემოქმედების შეფასების ანგარიშის განუყოფელი ნაწილი და SPS-ის გარემოსდაცვითი უსაფრთხოების დაცვის პრევენტაცია, მე-16 პუნქტში ნათქვამია, რომ გარემოსდაცვითი შეფასების პროექტი (ESMP-ის ჩათვლით) უნდა იყოს დროულად გასაჯაროებული, პროექტის შეფასებამდე. გარდა ამისა, ESMP შეეხება გარემოსდაცვითი შეფასების შედეგად გამოვლენილ პოტენციურ ზემოქმედებას და რისკებს. (იხ. SPS, დანართი 1, პუნქტი 12). ESMP არ განახორციელებს გარემოზე ზემოქმედების შეფასებას ESIA ნაცვლად. "გარემოსდაცვითი მართვის გეგმა" (EMP) მნიშვნელოვანია შემოთავაზებული შემარბილებელი ღონისძიებების პრაქტიკაში გადმოტანისას. "ESMP-ის ამოცანას წარმოადგენს შემარბილებელი ღონისძიებების მართვა. მისი ამოცანა არ არის გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ჩატარება.

54. ESMP, რომელიც წარმოდგენილია, როგორც ESIA-ს ნაწილი არ შეესაბამება შემარბილებელი ღონისძიებების გატარებას. მაგალითად:

i. ESIA განსაზღვრავს რამდენიმე გარემოსდაცვით რისკს, როგორცაა ჰაერის დაბინძურება, ხმაური, სატრანსპორტო მოძრაობა, ნარჩენების მართვა, ეროზია ზემოქმედების ადეკვატური შეფასების გარეშე. ESMP-სუნდა ჰქონდეს შემუშავებული შემარბილებელი ღონისძიებები ამ ზემოქმედებისათვის;

ii. ხმაურის ზემოქმედებისა და შემარბილებელი ღონისძიებების დეტალური პროგნოზები არ არის დასრულებული ელექტროენერჯის სასურველი ნორმების მისაღწევად;

iii. ESIA გამოხატავს შეშფოთებას მდინარე ნაკრაში ნალექების სიუხვესთან დაკავშირებით და მასთან დაკავშირებული რისკების შესახებ, მაგრამ რისკები არ არის საკმარისად შეფასებული. ESMP არ ეხება ამ საკითხს.

IV. არ იქნა გამოვლენილი გვირაბებისა და სხვა დიდი რაოდენობით სამშენებლო ნარჩენების განთავსების ადგილის გადანაწილება და არ იქნა შეფასებული მისი ზემოქმედება საერთო გარემოზე.

V. პროექტით გათვალისწინებულია 588 ჰა ტყის და სამოვრების მიწის ათვისება. ტყის მასივის ზუსტი მოცულობა, რომელიც გამოყენებული იქნება არასასოფლო-სამეურნეო მიზნებისთვის არ არის ცნობილი და მისი ეკოსისტემის მომსახურების ღირებულება არ იქნა გამოვლენილი შესაბამისი მენეჯმენტის გეგმებით.

55. **დასკვნა:** CRP პირველად მტკიცებულებას მიიჩნევს SPS-ის 73-2 და მე-2-მე-14 პარაგრაფებთან შეუსაბამოდ (დანართი 1), რადგან ESMP (როგორც ESIA-ის ნაწილი) გასაჯაროებულ იქნა არასრულყოფილი სტატუსით და, რადგან რამდენიმე მნიშვნელოვანი ზემოქმედება და შემარბილებელი ღონისძიება კვლავაც შესაფასებელია და დელეგირებულ იქნა EPC-ის კონტრაქტორებისადმი შესასრულებლად, მსესხებლის ნაცვლად.

i. უსაფრთხოების პოლიტიკის დაცვა, დანართი 2 - არანებაყოფლობითი განსახლება

SPS, დანართი 2, პუნქტი 12

“ეკონომიკურად იძულებით გადაადგილებული პირების შემთხვევაში, მიუხედავად იმისა ისინი ფიზიკურად იძულებით გადაადგილდებიან თუ არა, სესხის ამლები / კლიენტი დაუყოვნებლივ აუნაზღაურებს მათ შემოსავლის ან საარსებო საშუალებების დაკარგვას სრული ჩანაცვლების ღირებულებით. მსესხებელი / კლიენტი ასევე უზრუნველყოფს დახმარებას, როგორცაა საკრედიტო უნარ-ჩვევები, ტრენინგები და დასაქმების შესაძლებლობები, რათა მათ შეძლონ გაუმჯობესება ან თუნდაც აღადგინონ თავიანთი შემოსავლის მოცულობა, წარმოების ღონეები და გასახლებამდე არსებული ცხოვრების პირობები“.

58. საჩივარში ნათქვამია: "ნენსკრას წყალსაცავი დატბორავს სამოვრებსა და ტყეებს, რომელიც ჩვენთვის და ჩვენი წინაპრებისთვის წარმოადგენს საარსებო საშუალებას. სოფლის

მაცხოვრებლებმა ჯერ კიდევ არ იციან თუ რა ბედი ელის მათ ტრადიციულ მიწებს. მთავრობასა და კომპანიას შორის გაფორმებული ხელშეკრულება კონფიდენციალურია და არ არის გასაჯაროებული. სამინისტროებისთვის არ არის ცნობილი თუ ვის მფლობელობაშია მიწები, რომელიც ერთ დროს იყო სახელმწიფო მფლობელობაში,.... მიუხედავად იმისა, რომ პროექტის დეველოპერები დაგვირდნენ, რომ მიწის შესყიდვის საკითხები განხილული იქნებოდა მოსახლეობასთან საჯარო კონსულტაციების დროს, შეხვედრებისას დეტალური პასუხები არ მიგვიღია.”

59. პროექტი გამოიწვევს მხოლოდ ეკონომიკურ განსახლებას და არა ფიზიკური გადაადგილებას. LALRP-მა გამოავლინა 89 დაზარალებული ოჯახი (392 ადამიანი) მიწების, არასაცხოვრებელი ნაგებობების, ხეების და კულტურის დაკარგვის გამო. არსებობს სამი სასამოვრე ტერიტორია: მომავალი რეზერვუარის მახლობლად მდებარე მაჩლიჭალის ტერიტორია, ქვემო მემული, სადაც მდებარეობს სამშენებლო ბანაკი და ლაგირი, სამოვრების არეალი ნაკრას წყალმემკრები აუზის სიახლოვეს მდებარე სამოვრები. განსახლების შედეგად დაზარალებულ ოჯახთა რაოდენობა გაიზრდება, რადგან დამატებითი კომპონენტები გამოვლინდება. უფრო მეტიც, სამოვრების დროებითი ან სამუდამო დაკარგვით დაზარალებული ოჯახების განხილვა კვლავ გრძელდება და სამოვრებზე ხელმისაწვდომობის დაკარგვით დაზარალებული ოჯახების რიცხვი უფრო მაღალია.³² LALRP-ის შესაბამისობის აუდიტი ჩატარდა კრედიტორებისთვის და განთავსებულია ADB-ის ვებგვერდზე.³³ შესაბამისობის აუდიტმა გამოავლინა ნაწილობრივი შესაბამისობა და ჩამოაყალიბა მაკორექტირებელი სამოქმედო გეგმა კრედიტორების პოლიტიკასთან სრულ შესაბამისობაში. რადგან CRP აფასებს საჩივარში დასმულ საჭირობოტო საკითხებს, იგი არ აფასებს შესაბამისობის აუდიტში დასმულ სფეროებს, რომლებიც საჭიროებს შემდგომ შესწორებას.

60. CRP შეშფოთებულია მოხდა თუ არა სამოვრების ტერიტორიების დაკარგვის სათანადო კომპენსაცია (მშენებლობის პერიოდში, მუდმივი და დროებითი). მომჩივნები ამბობენ, რომ მათ აქვთ მესაკუთრის ტრადიციული უფლებები სამოვრებზე და საჩივარი გამოთქვამს შეშფოთებას ამ მომხმარებლის უფლებების დაკარგვასთან დაკავშირებით. ESIA-ში მოხდა სამოვრების კატეგორიების განსაზღვრა, როგორც მიწა, რომელზეც კომლს აქვს ჩვეულებრივი მომხმარებლის უფლება და არა საკუთრების უფლება, რადგან მიწა უკვე რეგისტრირებულია სახელმწიფოს სახელზე. ოჯახები, რომლებიც კარგავენ მსგავს სამოვრებს, მიიღებენ მხოლოდ შემოსავლის დაკარგვის კომპენსაციას, მაგრამ არა მიწების დაკარგვისთვის. პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი პირები განიხილება დევნილ პირებად ამგვარი მიწების აღიარების მოთხოვნის გარეშე. [იხილეთ SPS, დანართი 2, პუნქტი. 7 (iii)].

61. ESIA-ს თანახმად, სამოვრების დაკარგვის შედეგად დაზარალებული ყველა კომლი შვიდ წლიანი პერიოდის განმავლობაში კომპენსაციას (ფულადი სახით ან სხვა სახის) მიიღებს, რადგან 5 წლის განმავლობაში დაგეგმილია სამშენებლო სამუშაოების განხორციელება და სამოვრების ტერიტორიების რეაბილიტაციისთვის ორი დამატებითი წელია გათვლილი. მესაქონლეობის სპეციალიზებული ექსპერტები ჩართულნი იყვნენ საკვები და სადისტრიბუციო პროცესის შესაბამისი რაოდენობის განსაზღვრაში. ეს ზომები მიიჩნევა სათანადოდ, თუ სამოვრების ტერიტორიები აუცილებლად აღდგება და შეიძლება გამოყენებულ იქნას შვიდი წლის შემდეგ. სამოვრების კომპენსაციის გრძელვადიანი გადაწყვეტა, გაცილებით ნაკლებად მკაფიოა. LARP-ის უფლების მატრიცა განმარტავს უფლებამოსილებას, როგორ: "ზემოქმედების ქვეშ არმყოფი სამოვრების ხელმისაწვდომობა". ESIA ასევე აღნიშნავს: "პროექტი შეისწავლის პირუტყვის შემოვლითი ტრასის მიზანშეწონილობას... მიუხედავად იმისა, რომ ამ ღონისძიების ძირითადი მიზანია

³² საილუსტრაციო მასალა 2, თავი 3 გვ 141

³³ მოტ მაკდოლანდი, ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურის პროექტი, LALRP-ის შესაბამისობის აუდიტი, 9 ნოემბერი, 2017 <https://www.adb.org/sites/default/files/project-documents/49223/49223-001-scar-en.pdf>.

შეინარჩუნოს ნენსკრას ხეობის ჩრდილოეთ ნაწილის ხელმისაწვდომობა, როდესაც კაშხალი აშენდება, მას ასევე შეეძლება მოახდინოს მაჩლითჭალის სამოვრების აღდგენა, მარზათჭალის სამოვრებამდე მისასვლელად, რომელიც მდებარეობს მომავალი რეზერვუარის ზემოთ".³⁴ ESMP იძლევა საშუალებას, რომ ჩატარდეს მარშრუტის შესწავლა და კვლევა, მაგრამ არ იძლევა იმის გარანტიას, რომ აშენდება შემოვლითი გზა. კვლევა ჩატარდება EPC-ის კონტრაქტორების მიერ. გაუგებარია, EPC-ის კონტრაქტორს რატომ ჰყავს ეკოლოგიური ექსპერტი და რა ინტერესი არსებობს აღნიშნული კვლევის ჩასატარებლად. გარდა ამისა, საარსებო საშუალებების აღდგენის პროგრამაში ნათქვამია, რომ სხვა სამოვრებამდე მისასვლელი გზები გაუმჯობესდება, რათა მათ უზრუნველყონ ზემოქმედების ქვეშ მყოფილი ოჯახების გატარება, რათა მათ შეძლონ ჭკვანდირსა და ზედა მემულში მოსაგროვებელი თივის მოცულობის გაზრდა.³⁵ ეს გაკეთდება კაშხლის უბნის მთავარ კონსტრუქციის მშენებლობის დაწყებამდე, მშენებლობის დროს ქვემო მემულის სამოვრების ნაწილობრივ დაკარგვის კომპენსირებისთვის. არ არის ცნობილი მოახდენს თუ არა ESMP ამგვარი გზების უზრუნველყოფას.

---

³⁴ საილუსტრაციო მასალა 2, თავი 9 გვ 83

³⁵ საილუსტრაციო მასალა 2, თავი 9 გვ 57

60. არსებული პირველადი მტკიცებულებების საფუძველზე, CRP-ს არ მიაჩნია საძოვრების მიწების შესყიდვის პროცესი სათანადოდ მომზადებულად, რადგან: (i) ზემოქმედების ქვეშ მყოფი ოჯახების რაოდენობა გაურკვეველია; (ii) საძოვრების გამოყენების შედეგად მიღებული შემოსავლის კომპენსაცია, მოხმარების უფლებით მქონე საძოვრებისთვის ცნობილია შვიდწლიანი პერიოდის განმავლობაში, საკვები პროდუქტების მომარაგების ჩათვლით, მაგრამ უცნობია კომპენსაცია საძოვრების სამუდამოდ დაკარგვის შემთხვევებისთვის და შესათანხმებელია მოსახლეობასთან; (iii) ამ საკითხებზე მოსახლეობასთან კვლავ უნდა ჩატარდეს ყოვლისმომცველი საკონსულტაციო პროცესი.

61. საძოვრებზე წვდომის დაკარგვა ადგილობრივი მოსახლეობისთვის უმნიშვნელო არ არის. ზემოქმედების ქვეშ მყოფი საძოვრების საერთო რაოდენობა ნენსკრაში (მათ შორის, სატყეო მეურნეობისთვის განკუთვნილი ტყის ფართობი) 75 ჰექტარზე მეტია. ნაკრას საძოვრების შესაბამისი ციფრები არ არის მოწოდებული, მაგრამ საძოვრების ტერიტორიები შედარებით მცირეა. გრძელვადიანი კომპენსაციის საკითხებთან დაკავშირებით, მაჭლითჭალის საძოვრის საკითხი ყველაზე პრობლემურია, რადგან 40 ჰა სამუდამოდ იკარგება წყალსაცავის ტერიტორიის გამო, აღნიშნული გავლენას ახდენს შინამეურნეობების რაოდენობაზე. დღევანდელი შეფასებით, განსახლების შედეგად დაზარალებული 89 ოჯახიდან, ნენსკრას კაშხლისა და წყალსაცავის ტერიტორიაზე 25 ოჯახის საძოვრები არის ზემოქმედების ქვეშ, ხოლო ნაკრას ტერიტორიაზე 27 ოჯახის საძოვრები. ეს ციფრები წინასწარია და საჭიროებს შემდგომ კონსულტაციებს. სასაძოვრე ტერიტორიების საკუთრების უფლებები ასევე ემოციურად განისაზღვრება სვანურ თემში. ოჯახების უმრავლესობას ჰყავთ პირუტყვები და მეცხოველეობა მიიჩნევა სვანური საზოგადოების ტრადიციულ საქმიანობად, რაც ითვალისწინებს საძოვრებზე ხანგრძლივად დადგენილ უფლებებს.

62. CRP აღნიშნავს, რომ განსახლების ზემოქმედება გარკვეული კომპონენტებისთვის რომელთა პროექტი და ადგილმდებარეობა ჯერ არ დასრულებულა, კვლავაც შეფასდება. (იხილეთ ამ ანგარიშის მე-5 პუნქტი). ეს კომპონენტები მოიცავს ნაკრას ხეობასთან მისასვლელი გზების გაუმჯობესებას, ნენსკრას შემოვლითი გზის მშენებლობას, ნაგავსაყრელის ზონებს, ასევე ელექტროგადამცემი ხაზების მშენებლობას და განსახლების ზემოქმედების შეფასებას. ESIA აღნიშნავს, რომ მოსალოდნელი არ არის, რომ დაზარალებულთა რიცხვი მნიშვნელოვნად გაიზარდოს, რადგან შეუსაბამო ინფრასტრუქტურული კომპონენტები ხაზოვანი ინფრასტრუქტურაა და შესაბამისად არ გამოიწვევს განსახლების მნიშვნელოვან ზემოქმედებას. თუმცა ESIA აღნიშნავს 94.5 ჰა მიწას, რომელიც ამ კომპონენტებისთვის უნდა იქნას გამოყენებული, ნაკრას მისასვლელი გზის განახლების ჩათვლით.³⁶

63. **დასკვნა:** CRP-ს პირველადი მტკიცებულება მიაჩნია SPS-ის საგარანტიო მოთხოვნებთან შეუსაბამო რადგან (i) საძოვრების მუდმივი დაკარგვის გრძელვადიანი ზემოქმედების კომპენსაციის ზომები არ არის გათვალისწინებული და (ii) საჭიროა LALRP-ის განახლება პროექტის გარკვეული კომპონენტების განსახლებასთან დაკავშირებით, რომლებიც სრულად არ არის შემუშავებული. CRP აღნიშნავს, რომ ოჯახების 7 წლის განმავლობაში საკვები პროდუქტებით მომარაგება, საძოვრებზე წვდომის დროებითი შეზღუდვის გამო, სათანადო ღონისძიებაა.

³⁶ საილუსტრაციო მასალა 2, თავი 9 გვ 33

4. SPS კონსულტაცია და ჩართულობა

SPS

პუნქტი 53. ინფორმაციის გასაჯაროება "... ADB ვალდებულია მსესხებელთან / კლიენტთან მუშაობისათვის უზრუნველყოს შესაბამისი ინფორმაციის ... დროული ხელმისაწვდომობა, ხელსაყრელ ადგილას და იმ ფორმითა და ენაზე, რომელიც გასაგები და მისაღებია ზემოქმედების ქვეშ მყოფი პირებისთვის და სხვა დაინტერესებულ მხარეებისთვის, მათ შორის ზოგადი საზოგადოებისთვის..."

პუნქტი 54. კონსულტაცია და ჩართულობა "ADB ვალდებულია მსესხებლებთან / კლიენტებთან მუშაობისათვის პრაქტიკაში განახორციელოს სათანადო კონსულტაციები. პოლიტიკის მოქმედებისას, სათანადო კონსულტაცია გულისხმობს პროცესს, რომელიც იწყება პროექტის მომზადების ადრეულ ეტაპზე და ხორციელდება პროექტის სრული ციკლის განმავლობაში; (ii) უზრუნველყოფს შესაბამისი და ადექვატური ინფორმაციის დროულ გამყვანებას, რაც გასაგები და ადვილად ხელმისაწვდომი იქნება ზემოქმედების ქვეშ მყოფი პირებისთვის; (iii) ხორციელდება დაშინებისა ან იძულებისგან თავისუფალ ატმოსფეროში; (iv) არის გენდერის კუთხით ინკლუზიური, მგრძნობიარე და მოწყვლადი ჯგუფების საჭიროებების გათვალისწინებით; და (v) გადაწყვეტილებების მიღებისას იძლევა ზემოქმედების ქვეშ მყოფი პირებისა და სხვა დაინტერესებულ მხარეთა ყველა შესაბამისი შეხედულების გათვალისწინების საშუალებას, როგორცაა პროექტის დიზაინი, შემარბილებელი ღონისძიებები, შეღავათებისა და შესაძლებლობების გაზიარება და იმპლემენტაციის საკითხები.

ADB მოითხოვს მსესხებლისა / კლიენტისგან, ჩაერთონ შემოთავაზებული პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფ თემთან, ჯგუფებთან ან სამოქალაქო საზოგადოებასთან ინფორმაციის გაზიარებაში, კონსულტაციებსა და ინფორმირებაში. გარემოსდაცვითი, არანებავყოფლობითი განსახლების მწვავე ზემოქმედების, ან მკვიდრი მოსახლეობის გავლენის მქონე პროექტებისთვის ADB-ის პროექტის გუნდები მონაწილეობას მიიღებენ საკონსულტაციო საქმიანობაში, რათა გაეცნონ დაზარალებულთა შემფოთებას და უზრუნველყონ მათი გათვალისწინება პროექტის დიზაინსა და გეგმაში.

დანართი 1, პუნქტი 19.

"მსესხებელი / კლიენტი განახორციელებს არსებით კონსულტაციებს ზემოქმედების ქვეშ მყოფ პირებთან და სხვა დაინტერესებულ მხარეებთან, სამოქალაქო საზოგადოების ჩათვლით, და უზრუნველყოფს მათ ინფორმირებას. არსებითი კონსულტაცია არის (i) პროცესი, რომელიც იწყება პროექტის მომზადების ადრეულ ეტაპზე და მიმდინარეობს პროექტის ციკლის განმავლობაში, 1 (ii) უზრუნველყოფს შესაბამისი და ადექვატური ინფორმაციის დროულ გამჟღავნებას, რაც გასაგები და ადვილად ხელმისაწვდომია ზემოქმედების ქვეშ მყოფი პირებისთვის; (iii) ხორციელდება დაშინების ან იძულებისგან თავისუფალ ატმოსფეროში; (iv) არის გენდერის კუთხით ინკლუზიური, მგრძობიარე და მოწყვლადი ჯგუფების საჭიროებების გათვალისწინებით; და (v) გადაწყვეტილებების მიღებისას იძლევა ზემოქმედების ქვეშ მყოფი პირებისა და სხვა დაინტერესებულ მხარეთა ყველა შესაბამისი შეხედულების გათვალისწინების საშუალებას, როგორცაა პროექტის დიზაინი, შემარბილებელი ღონისძიებები, შეღავათებისა და შესაძლებლობების გაზიარება და იმპლემენტაციის საკითხები. საკონსულტაციო პროცესი და მისი შედეგები უნდა იყოს დოკუმენტირებული და ასახული გარემოსდაცვითი შეფასების ანგარიშში. "

დანართი 2, პუნქტი 28.

"მსესხებელი / კლიენტი გამართავს არსებით კონსულტაციებს ზემოქმედების ქვეშ მყოფ პირებთან, მასპინძელ თემებთან და სამოქალაქო საზოგადოებასთან პროექტთან და ქვეპროექტთან იდენტიფიცირებულ განსახლების საკითხებთან დაკავშირებით. არსებითი კონსულტაცია არის (i) პროცესი, რომელიც იწყება პროექტის მომზადების ადრეულ ეტაპზე და მიმდინარეობს პროექტის ციკლის განმავლობაში, 1 (ii) უზრუნველყოფს შესაბამისი და ადექვატური ინფორმაციის დროულ გამჟღავნებას, რაც გასაგები და ადვილად ხელმისაწვდომია ზემოქმედების ქვეშ მყოფი პირებისთვის; (iii) ხორციელდება დაშინების ან იძულებისგან თავისუფალ ატმოსფეროში; (iv) არის გენდერის კუთხით ინკლუზიური, მგრძობიარე და მოწყვლადი ჯგუფების საჭიროებების გათვალისწინებით; და (v) გადაწყვეტილებების მიღებისას იძლევა ზემოქმედების ქვეშ მყოფი პირებისა და სხვა დაინტერესებულ მხარეთა ყველა შესაბამისი შეხედულების გათვალისწინების საშუალებას, როგორცაა პროექტის დიზაინი, შემარბილებელი ღონისძიებები, შეღავათებისა და შესაძლებლობების გაზიარება და იმპლემენტაციის საკითხები. მსესხებელი / კლიენტი განსაკუთრებულ ყურადღებას უთმობს სოციალურად დაუცველ ჯგუფების, განსაკუთრებით სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფების, უსახლკაროების, ხანდაზმულების, ქალების, ბავშვების, მკვიდრ ხალხების და საკუთრებაზე ლეგალური უფლების არ მქონე პირების საკითხებს.

66. მომჩივნები აცხადებენ, რომ მათთან არ მოხდა არსებითი კონსულტაციების გამართვა, რადგან ისინი გამოხატავდნენ შემფოთებას ESIA-ს (2015) გასაჯაროების შემდეგ 2015 წლის ივნისიდან და მათი შეხედულებები არ არის გათვალისწინებული შესწორებულ ESIA-ში. ისინი კიდევ ერთხელ აცხადებენ, რომ შეხვედრები არ წარმართა საკონსულტაციო ფორმაში, არამედ ისინი ჩატარდა დაშინებით. მენეჯმენტის პასუხში

აღნიშნულია ADB-ის თანმიმდევრული ძალისხმევა აქტიური და მდგრადი კონსულტაციების ჩატარების კუთხით და ნათქვამია, რომ შეხვედრებზე, რომელსაც ესწრებოდნენ ADB-ის წარმომადგენლები ადგილი არ ჰქონია დაშინებას.

67. უნდა აღინიშნოს, რომ ADB მხოლოდ 2015 წლის დასაწყისში ჩაერთო პროექტში. ამ დროისათვის ESIA (2015) დასრულებული იყო და გასაჯაროების შეხვედრები უკვე ჩატარებული იყო ქართული მოთხოვნების შესაბამისად. კრედიტორულმა ჯგუფმა ჩატარებული კონსულტაციები არასაკმარისად მიიჩნია და სთხოვა JSCNH-ს ჩაეტარებინა უფრო ინტენსიური და არსებითი კონსულტაციები, დამატებითი ESIA-ის კვლევების ჩატარების პერიოდში. ESIA-ს ფარგლებში მომზადდა დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის გეგმა (ტომი 7), რომელიც აყალიბებს პროცესებს და წარმოადგენს შეხვედრების ჩანაწერებს. ჩანაწერები ადასტურებს მრავალჯერად შეხვედრებს, მაგრამ შეხვედრების უმეტესობა იყო ინდივიდუალური ან ძალიან მცირე ჯგუფთან, რომლებიც ხშირად არ იყო დაკავშირებული ADB-ის უსაფრთხოების საკითხებთან. დიდი შეხვედრები ჩატარდა 2015 წლის ბოლოს ჭუბერისა და ნაკრას სოფლებში და 2016 წელს, როდესაც მოხდა პროექტის საწინააღმდეგო პროტესტი ნენსკრაში. ჩანაწერები არ იძლევა იმის მტკიცებულებას, თუ როგორი ჩართულობა იყო ადგილობრივი მოსახლეობიდან ESIA-ის დამატებითი კვლევების მომზადების დროს.

68. PSOD-ის მიერ მოწოდებული ჩანაწერებიდან ჩანს, რომ ADB 2017 წლის შუა რიცხვებამდე, არ იყო კმაყოფილი მიმდინარე საკონსულტაციო პროცესებით, რადგან იგი არ ითვალისწინებდა მნიშვნელოვან კონსულტაციებს SPS-ის პოლიტიკის შესაბამისად. ADB-მ მითითებები მისცა სპონსორს, რომ გაეზარდა თავისი შესაძლებლობები, კონსულტაციის პროცესის გასაუმჯობესებლად. 2017 წლის აგვისტოში, როდესაც მოხდა ESIA-ს ანგარიშის საჯარო გამოქვეყნება, ADB მიიჩნევდა, რომ განხორციელდა მნიშვნელოვანი ცვლილებები და იმ დროისათვის ჩატარებული საჯარო კონსულტაციები შეესაბამებოდა SPS-ის საკონსულტაციო მოთხოვნებს. ADB-ის თანამშრომლებმა საქართველოში მონაწილეობა მიიღეს რამდენიმე საკონსულტაციო შეხვედრაში. CRP აღიარებს, რომ პროექტის ციკლის განმავლობაში ჩატარებული კონსულტაციები ყოველთვის არ აკმაყოფილებდა SPS-ის მოთხოვნებს, მაგრამ აღიარებს, რომ ADB-ის თანამშრომლები აქტიურად იყვნენ ჩართულები, იმის უზრუნველსაყოფად, რომ საკონსულტაციო პროცესები გაუმჯობესებულიყო. როგორც ასეთი, ADB-ის თანამშრომლები მოქმედებდნენ SPS-ის, 54-ე პუნქტის და მე-19 პუნქტის შესაბამისად. 54, გვ. 19 (დანართი 1). თუმცა, CRP აღნიშნავს, რომ ძალიან მნიშვნელოვანი კონსულტაციები კვლავ ჩასატარებელია, რადგან არსებითი ზემოქმედების შეფასება და შემარბილებელი ღონისძიებები ჯერ კიდევ არ არის განსაზღვრული და მათი განხორციელება დელეგირებულ იქნა ESMP-ის ფარგლებში, რომელიც ჯერ კიდევ განსახორციელებელია. მნიშვნელოვანი შემარბილებელი ღონისძიებები, მაგალითად, ენერგოსადგურის ხმაურის ზემოქმედებასთან და სამშენებლო საქმიანობასთან მიმართებაში, რომელიც დაკავშირებულია აფეთქებასა და მშენებლობასთან დაკავშირებული ზემოქმედებასთან, მშენებლობის დროს მუშების შემოღინებასთან მოითხოვს სიღრმისეულ და სათანადო კონსულტაციებს. გარდა ამისა, სათანადო კონსულტაციები უნდა ჩატარდეს იმ პირებთან, რომლებიც არიან ზემოქმედების ქვეშ სამოვრების ტერიტორიების

ეკონომიკური განსახლების გამო და ასევე გარემოსდაცვითი ზემოქმედებების და შემარბილებელი ღონისძიებების შესახებ, რომლებიც ჯერ არ დასრულებულა.

69. **დასკვნა:** ADB-ის თანამშრომლების მიერ საკონსულტაციო პროცესების გასაუმჯობესებლად განხორციელებული მნიშვნელოვანი ძალისხმევის გათვალისწინებით, CRP ასკვნის, რომ არსებობს SPS-თან ფართო შესაბამისობა. თუმცა უნდა მოხდეს მნიშვნელოვანი, შემდგომი კონსულტაციების ჩატარება მრავალჯერადი ზემოქმედების შეფასებისა და შემარბილებელი ღონისძიებების გატარებისთვის, რომელიც ჯერ არ დასრულებულა და განსაზღვრულა ESMP-ში.

B. არსებობს თუ არა სავარაუდო ზიანის პირველადი მტკიცებულება, რომელიც დაკავშირებულია ADB-ის საოპერაციო პოლიტიკასა და პროცედურებთან შეუსაბამობასთან?

C. CRP მიიჩნევს, რომ ექსპლუატაციისა და მშენებლობის პროცესში ხმაურისა და ვიბრაციის და საზოგადოების ჯანმრთელობის და უსაფრთხოების საკითხებთან დაკავშირებული მრავალი ზემოქმედება არ არის ადეკვატურად შეფასებული და შერბილებული ღონისძიებები განსაზღვრული. CRP აღიარებს, რომ ESMP ითვალისწინებს, ზოგიერთი შეფასების განხორციელებას EPC-ის კონტრაქტორების მიერ, მაგრამ არ განიხილავს დასაშვებობას. სხვა გამოვლენილი ზემოქმედებებისათვის არ არის დაგეგმილი შეფასების ან შემარბილებელი ღონისძიებების განხორციელება. CRP-ს აზრით, არსებობს პირველადი მტკიცებულებები, რომ ზემოქმედების არასრულყოფილი შეფასება და შემარბილებელი ღონისძიებები სავარაუდოდ ზიანს მიაყენებს ადგილობრივი მოსახლეობის კეთილდღეობას. ტრადიციული მიწათსაკუთრების უფლებების არასრულმა შეფასებებმა შესაძლოა გამოიწვიოს ეკონომიკური განსახლებისთვის არაადეკვატური კომპენსაცია. CRP მიიჩნევს, რომ ADB-ის საოპერაციო პოლიტიკასა და პროცედურებთან მუდმივი შეუთავსებლობის სტატუსი უშუალოდ გამოიწვევს ამ ზიანს, რომელთა მატერიალიზაცია მოხდება რაც სამშენებლო სამუშაოების განხორციელებისას და შემდგომი ექსპლუატაციის დროს. (იხ. პუნქტები 24, 29, 52, 57 და 65).

C. შეუსაბამობა

70. CRP-მ შეისწავლა ანგარიშვალდებულების მექანიზმის 142-ე და 148-ე პუნქტების შეუსაბამობა და დაასკვნა, რომ საჩივარი არ განეკუთვნება იმ საკითხებს, რომლებიც გამორიცხულია შესაბამისობის მიმოხილვის ფუნქციიდან. (იხილეთ ანგარიშის მე -3 დანართი). შემორანდუმში მითითებულია, რომ 2018 წლის 12 იანვარს CRP-ის ხელმძღვანელობამ განაცხადა: "PSOD აღნიშნავს, რომ მომჩივნებმა მოითხოვეს ანონიმურობა, ამიტომ არ არის შესაძლებელი პროექტის გუნდის მიერ მათი გადამოწმება და ასევე იმის შემოწმება ჰქონდათ თუ არა მათ ADB-სთან დაკავშირების მცდელობა. დღეისათვის PSOD გამოეხმაურა პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფ ყველა პირს და გადაწყვიტა საკითხი. პოლიტიკის 142-ე პუნქტი ცხადყოფს, რომ საჩივრები არ განიხილება, თუ მომჩივნები არ გამოიყენებენ კეთილსინდისიერ ძალისხმევას, შესაბამის საოპერაციო დეპარტამენტთან საჩივარში არსებული საკითხების მოსაგვარებლად. ჩვენი მონაცემებით, აღნიშნული მცდელობები არ განხორციელებულა. "CRP-ს, საჩივართან ერთად მიიღო კრედიტორებისათვის (ე.ი. EIB, EBRD, AIB და ADB) გაგზავნილი რამდენიმე წერილის ასლი.

წერილებს, რომლებიც დათარიღებულ იქნა ივლისსა და სექტემბერში, ხელი მოაწერეს ადამიანთა ჯგუფებმა, რომლებიც წარმოდგენილი იყვნენ საჩივარში. წერილები ასევე გაეგზავნა ADB-ს. ADB-ის ფარგლებში, ეს საჩივარი ჩვეულებრივ გადაეცემა / ეგზავნება დეპარტამენტს, რომელიც ახორციელებს შემოთავაზებულ სესხს, რომელიც ამ შემთხვევაში არის PSOD. მომჩივნებმა არაერთხელ დაწერეს მიმართეს საჩივრით IFI კრედიტორების ჯგუფს. CRP მიიჩნევს, რომ მომჩივანებმა წარმოაჩინეს სათანადო კეთილსინდისიერი ძალისხმევა საჩივრების / საკითხების ოპერაციების დეპარტამენტთან მოგვარებასთან მიმართებაში. ეს არ არის მომჩივანთა პასუხისმგებლობა საჩივარი გადაუგზავნონ ADB-ის კონკრეტულ ერთეულს, რადგან არ არის მოსალოდნელი, რომ მომჩივნები იცნობდნენ ADB-ის შიდა საოპერაციო სტრუქტურას. ADB-ის ამოცანაა, რომ მიღებული წერილები სათანადოდ იქნას განაწილებული შესაბამის პასუხისმგებელ ოპერაციების დეპარტამენტზე. რომლითაც მიღებული წერილები სათანადოდ ეგზავნება პასუხისმგებელ ოპერაციულ დეპარტამენტს. რადგან მომჩივანებმა მოითხოვეს თავიანთი ვინაობის კონფიდენციალურობის დაცვა, CRP-ს არ შეუძლია PSOD-ს წარუდგინოს მტკიცებულებები.

VI. შესაბამისობის ანალიზის პანელის განსაზღვრა

72. ზემოაღნიშნულის საფუძველზე, CRP ხაზს უსვამს პოზიციას, რომ საჩივარი არ წარმოადგენს გამონაკლისს რომელიც მითითებულია ანგარიშვალდებულების მექანიზმის პოლიტიკის 142-ე და 148-ე პუნქტებში. CRP განსაზღვრავს ADB-ის ოპერაციულ პოლიტიკასთან და პროცედურებთან, კერძოდ SPS-თან პირველადი მტკიცებულების შეუსაბამობას, და მასთან დაკავშირებულ სავარაუდო ზიანს, რომელიც გამოწვეულია:

- i. პროექტის ალტერნატივების არასაკმარისი შეფასება (წინამდებარე ანგარიშის 24-ე პუნქტი);
- ii. დაკავშირებული ობიექტების ეკოლოგიური ზემოქმედების არასაკმარისი შეფასება (წინამდებარე ანგარიშის 29-ე პუნქტი);
- iii. ხმაურისა და ვიბრაციის ზემოქმედების არასაკმარისი შეფასება მშენებლობისა და ოპერაციების დროს და ადგილობრივი მოსახლეობისათვის ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების რისკების არასაკმარისად შეფასება (წინამდებარე ანგარიშის 52-ე პუნქტი);
- iv. ESMP-ის არასრული სტატუსი და ზემოქმედების შეფასების დელეგაცია და EPC-ის კონტრაქტორებს შემარბილებელი ღონისძიებების პროექტი (იხილეთ წინამდებარე ანგარიშის 57-ე პუნქტი); და
- v. საძოვრების ტერიტორიის არანებაყოფლობითი განსახლებისთვის არასრულყოფილი შემარბილებელი ღონისძიებები. (იხილეთ წინამდებარე ანგარიშის 65-ე პუნქტი).

73. ანგარიშვალდებულების მექანიზმის 179-ე პუნქტის შესაბამისად, CRP საჩივარს მიიჩნევს დასაშვებად. 182-ე პუნქტის შესაბამისად, CRP რეკომენდაციას აძლევს საბჭოს მოახდინოს წინამდებარე პროექტის შესაბამისობის ანალიზი.

/S/დინგდინგ ტანგი

თავმჯდომარე, შესაბამისობის ანალიზის პანელი

/S/არნტრაუდ ჰარტმანი

შტატგარეშე წევრი, შესაბამისობის ანალიზის პანელი

/S/აჟაი დეშანდე

შტატგარეშე წევრი, შესაბამისობის ანალიზის პანელი

8 თებერვალი 2018

მანილა, ფილიპინები

შესაბამისობის ანალიზის მოთხოვნა

[შესაძლო გაყალბებული გამგზავნი] პასუხი: პასუხი: საჩივარი
საქართველოში ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურის შესახებ

დათო ჩიპაშვილი, amcro

ასლი: მანანა, ვავა ვანგი

ვისგან "დათო ჩიპაშვილი" <dchipashvili@greenalt.org>

ვის <amcro@adb.org>

ასლი <manana@bankwatch.org>, <wawa.wang@bankwatch.org>

ქალბატონო რუბინოს,

დიდი მადლობა თქვენი წერილისთვის. რადგან საჩივრის შედგენა მოხდა ადგილობრივების სრული ჩართულობით, შესაბამისობის ანალიზის ფუნქციის შერჩევასთან დაკავშირებული გადაწყვეტილება საბოლოოა.

პატივისცემით,

დავითი

მწვანე ალტერნატივა

აზიის განვითარების ბანკი გეგმავს ნენსკრას 280 მეგავატი სიმძლავრის ჰიდროელექტროსადგურის (HPP) დაფინანსებას. ნენსკრას HPP ერთ-ერთია იმ 35 ენერჯო სადგურიდან რომლის აგებაც დაგეგმილია ზემო სვანეთში (საქართველო). პროექტი ხორციელდება სახელმწიფო საპარტნიორო ფონდის და კორეის სახელმწიფო კომპანია K-water-ის მიერ. პროექტის დოკუმენტაცია გამოქვეყნდა აზიის განვითარების ბანკის ვებ-გვერდზე. სოფლების ჭუბერი და ნაკრა მოსახლეობას ნეგატიური დამოკიდებულება აქვთ ნენსკრას HPP -ს მშენებლობასთან დაკავშირებით, ჩვენ მიგვაჩნია, რომ ჰიდროელექტროსადგურის მშენებლობა გამოიწვევს ცხოვრების დონის კლებას და გაზრდის ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების რისკებს.

ჩვენი შეშფოთებები და შიშები უკავშირდება რამდენიმე საკითხს, მათ შორის

1. მონაწილეობა გადაწყვეტილების მიღების პროცესში

ჩვენ, სვანებს საქართველოს ერთ-ერთ ეთნიკურ ქვე-ჯგუფს გაგვაჩნია ჩვენი კულტურა და რელიგიური ტრადიციები, უნიკალური ენა და კანონები, რომელიც გავრცელებულია რეგიონის ყველა თემში, ჩვენ ვაღიარებთ წინაპრების ადათ წესებს მიწის მფლობელობასთან დაკავშირებით, ჩვენ ვაგრძელებთ ტრადიციულ საქმიანობას (სოფლის მეურნეობა, მესაქონლეობა, ხეზე მუშაობა, ხელოსნობა და აშ). ჩვენ წარმოვადგენთ მკვიდრ მოსახლეობას. შესაბამისად მიგვაჩნია, რომ ჩვენც გვაქვს სიტყვის უფლება და მთავრობაც უნდა დაგვეთანხმოს, რადგან პროექტი ხორციელდება ჩვენს რეგიონში. თუმცა მთავრობა არ ითვალისწინებს ჩვენს მოთხოვნებს და პროტესტს, რაც დაკავშირებულია სვანეთის მდგრად განვითარებასთან, მისი მოსახლეობისა და ბუნების დაცვასთან.

გვსურს ხაზი გავუსვათ, რომ რეალურად 2012 წლის შემდეგ საზოგადოების ჩართულობის პროცესი არ ხორციელდება. მიუხედავად იმისა, რომ პროექტის დაანონსება მოხდება ყოველი პრეზიდენტის, სააკაშვილის მიერ, რომელიც ადგილზე მოვიდა ჩინურ კომპანია სინოჰიდროსთან ერთად და გაიმართა გახსნის დიდი ცერემონია, არ მომხდარა ადგილობრივ საზოგადოებასთან. უბრალოდ აღინიშნა, რომ ჰიდროელექტროსადგურის მშენებლობის დაწყება მოხდებოდა 2015 წელს.

იმის გათვალისწინებით, რომ ჩვენ ვართ მკვიდრი მოსახლეობა, რომელიც რამდენიმე ათასი წერილი ცხოვრობს ამ რეგიონში, მიგვაჩნია, რომ უნდა მოხდეს მკვიდრი ხალხების პოლიტიკის გამოყენება და მთავრობას, ისევე როგორც პროექტის სპონსორებს უნდა ეკითხათ გვსურდა თუ არა ასეთი ტიპის პროექტის განხორციელება.

ბოლო 40 წლის განმავლობაში სვანეთის მოსახლეობა იბრძვის ხუდონის ჰიდროელექტროსადგურის პროექტის წინააღმდეგ, რომლის მშენებლობაც ჩვენგან 20 კმ-ის დაშორებითაა დაგეგმილი, ხაიშის დასახლებაში. ამასთანავე მთავრობა გეგმავს კიდევ 33 ჰესის მშენებლობას რეგიონში, მათ შორის 5 დიდი წყალსაცავისა და კაშხლის პროექტს. მესტიაჭალაში, მესტია უკვე დაიწყო 50 მეგავატი სიმძლავრის ჰესის მშენებლობა. უნდა აღინიშნოს, რომ 2017 წლის 1 სექტემბერს მდინარემ დატბორა ჰესის ტერიტორია და მისი

მიღები.

საზოგადოების ჩართულობა

გარემოზე ზემოქმედების შეფასების გამოქვეყნებამდე გაიმართა რამდენიმე შეხვედრა, მათ შორის ჩვენი მოთხოვნით გამართული შეხვედრა გარემოს დაცვის სამინისტროში. ჩვენს მიერ დაყენებული რამდენიმე მწვავე საკითხის მიუხედავად 2015 წლის ოქტომბერში გარემოს დაცვის სამინისტრო პროექტის ნებართვა გასცა.

2016 წლის მაისში ჩვენი პროტესტი და გზის გადაკეტვა პოლიციის რეიდით დასრულდა, 8 ადამიანი იქნა დაკავებული, მათ შორის ქალები და ბავშვები. 2016 წელს ჩვენ ზეწოლის შედეგად თანხმობა გვათქმევინეს პროექტზე.

ამის მიუხედავად, პროტესტის შემდეგ რამდენიმე საჯარო მოსმენა გაიმართა პროექტის განმხორციელებელი K-waters-ის, ასევე იტალიური ქვე-კონტრაქტორის Salini Impregilo -ის ინიციატივით, აღნიშნული შეხვედრების დროს ვერ მივიღეთ პასუხები ჩვენთვის საჭირობო საკითხებზე (იხ. ქვემოთ). ამასთანავე დიდი ზეწოლა განხორციელდა და ხორციელდება ინდივიდუალურ დონეზე, მაშინ როცა გვეუბნებიან რომ თანხმობა უნდა განვაცხადოთ პროექტზე, წინააღმდეგ შემთხვევაში ისინი ჩაგვიდებენ ნარკოტიკებს ან გვაშინებენ რომ არ გადაიღებენ ჩვენი შეხვედრების ვიდეოებს.

2017 წელს გამოქვეყნდა გარემოზე ზემოქმედების ახალი დოკუმენტი, თუმცა იგი კვლავ არ პასუხობდა ჩვენთვის მნიშვნელოვან საკითხებს, მათ შორის პროექტთან დაკავშირებულ რისკებს, პროექტის საჭიროებას, მიწის ტრადიციულ მფლობელობას და მის კომპენსაციას.

2017 წლის აგვისტოში, განხილვების დროს, კომპანიის წარმომადგენლებისგან კვლავ ვერ მივიღეთ პასუხი ჩვენთვის საინტერესო კითხვებზე. თითოეული უხერხული შეკითხვისას, ორგანიზატორები ითხოვდნენ შემდეგი კითხვის დასმას.

გეოლოგიური რისკები

ნაკრას და ჭუბერის ხეობა განთავსებულია მეწყერ საშიშ და სეისმურად აქტიურ ზონაში. წყალსაცავის ადგილიც ასევე წარმოადგენს მეწყერ საშიშ ზონას, შესაბამისად, ფერდობებზე ტყეების გაჭრა, წყლის დაგუბებასთან ერთად მნიშვნელოვნად შეცვლის მიკროკლიმატს და გაზრდის მეწყერის წარმოშობის რისკებს.

სოფელ ნაკრაში მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს ღვარცოფ საშიში მდინარეები, რომელთაც ჩამოიტანეს დიდი რაოდენობით ნარჩენები და მდინარე ნაკრა ახდენს მათ ჩარეცხვას. მდინარე ნაკრას მცირე ზომის ნაკადულებად დატოვების შემთხვევაში შესაძლოა თავიდან იქნეს აცილებული ნარჩენების ჩარეცხვა და სოფელი აღმოჩნდება სტიქიური უბედურების წინაშე. უნდა აღინიშნოს, რომ რამდენიმე წლის წინ, მდინარის მიერ ჩამოტანილმა ნარჩენებმა წაიღო რამდენიმე სახლი და სასაფლაოს ნაწილი.

უნდა აღინიშნოს, რომ აღნიშნული მდინარეები არ იქნა შეტანილი 2015 წლის EIA-ში, რომლის ნებართვაც გაცემულ იქნა საქართველოს გარემოს დაცვის სამინისტროს მიერ. ESIA-ს 2017 წლის დოკუმენტებში აღნიშნულია, რომ განხორციელდება მონიტორინგი და იმ შემთხვევაში თუ გაზაფხული პერიოდში დაფიქსირდება დიდი ოდენობით ნარჩენების დაგროვება, მოხდება წყლის დინების შეჩერება. თუმცა არ ვიცით აღნიშნული ნამდვილად უსაფრთხო იქნება თემისთვის თუ არა. მაგალითად, რა მოხდება იმ შემთხვევაში თუ მონიტორინგის სისტემა გამოვა მწყობრიდან და/ან არ იმუშავებს ისე როგორც ეს დაგეგმილია?

წყლის გარემოს ცვლილების ზრდის რისკები

- მდინარე ნენსკრას მოცულობის მხოლოდ 5% პროცენტის დატოვება მოხდება, ხოლო ნაკრას შემთხვევაში 10%-ის. საკმარისი იქნება თუ არა ეს მოცულობა ნარჩენების გადასატანად? ამასთანავე, აღნიშნული გავლენას იქონიებს თევზებზე, რომელიც EIA-ის მონაცემებით არ არსებობს, თუმცა ჩვენ ვთვავთ. აღნიშნულს ასევე ექნება გავლენა მინერალურ წყალზე, რომელიც მდინარის გასწვრივ მდებარეობს და რომლიდანაც მოსახლეობა იღებს სხვადასხვა ტიპის სპა წყლებს.

ამავდროულად, მდინარე ნენსკრა და ნაკრა წარმოადგენენ სოფლისთვის მნიშვნელოვან მდინარეებს. მიუხედავად იმისა, რომ EIA-ში ნათქვამია, რომ მდინარის ნაკადის შემცირება გავლენას არ იქონიებს სოფლის მეურნეობაზე და წყლის ხელმისაწვდომობაზე, ჩვენ მიგვაჩნია, რომ პროექტს უარყოფითი გავლენა ექნება როგორც მინერალურ, ისე გრუნტის წყლებზე და შესაბამისად უარყოფითად იმოქმედებს ჩვენს საქმიანობაზე და საარსებო საშუალებებზე და გაიზრდება წყლის მისაწვდომობის პრობლემა.

მიკროკლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული პრობლემები

ჩვენ ასევე შეშფოთებულები ვართ ასევე იმასთან დაკავშირებით თუ როგორი იქნება წყალსაცავის ზემოქმედება მიკრო კლიმატზე. 2017 წლის EIA-ში ნათქვამია, რომ პროექტს არ ექნება გავლენა მიკროკლიმატზე და ამ კუთხით არ ღირს ღელვა. თუმცა, იგი არ ამბობს, რომ 2015 წლის ESIA-დან ამონარიდი არ შეესაბამება სინამდვილეს „მისი [წყალსაცავის] ზემოქმედება კლიმატზე იქნება მნიშვნელოვანი გაზაფხულზე, როდესაც ყინული დაიწყებს დნობას და შემოდგომაზე, ყინულის ჩამოყალიბებამდე. წყლისა და ჰაერის ტემპერატურას შორის მკვეთრი განსხვავება და ძლიერი ქარები გააძლიერებს აორთქლებას. აორთქლებული ტენი დაფარავს შენობებსა და ხეხილის ხეებს თრთვილის სახით და დააზიანებს მათ. ადრეული ყინვებით გამოწვეული ზიანი უფრო ძლიერია რადგან იგი აზიანებს კვირტებსა და ყლორტებს და საბოლოოდ გამოიწვევს ხეების ადრეულ დაბერებას, ხილის გარეშე დარჩენას და მცენარეების კვდომას. იმ ხალხის ჯანმრთელობის მდგომარეობა, რომლებსაც აწუხებთ რევმატიზმი და/ან საჭიროებენ რესპირატორული ან კარდიო-ვასკულარული დაავადებებისგან მკურნალობას, უფრო გაუარესდება.“

ენგურის ჰიდროელექტროსადგურის მშენებლობის შედეგად, ჩვენს ხეობებში ტენიანობა მნიშვნელოვნად გაიზარდა და გამოიწვია არა მხოლოდ ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული პრობლემების ზრდა, არამედ გაზარდა ზვავების, მეწყერებისა და ღვარცოფების რისკები. 1976 და 1987 წლებში ჭუბერის ქარბუქმა და ზვავებმა გაანადგურა სოფლის ნაწილი. გადარჩენილი მოსახლეობა გადასახლებულ იქნა დმანისში (ქვემო ქართლი). ჩვენ ვშიშობთ, რომ გაზრდილი ტენიანობა, გეოლოგიური და ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული რისკების გამო, საბოლოოდ მოხდება ჩენი გადასახლება.

ტრადიციული მფლობელობა

ნენსკრას წყალსაცავი დატბორავს სამოვრებსა და ტყეებს, რომელიც ჩვენთვის და ჩვენი წინაპრებისთვის წარმოადგენს საარსებო საშუალებას. სოფლის მაცხოვრებლებმა ჯერ კიდევ არ იციან თუ რა ბედი ელის მათ ტრადიციულ მიწებს. მთავრობასა და კომპანიას შორის გაფორმებული ხელშეკრულება კონფიდენციალურია და არ არის გასაჯაროებული. სამინისტროებისთვის არ არის ცნობილი თუ ვის მფლობელობაშია მიწები, რომელიც ერთ დროს იყო სახელმწიფო მფლობელობაში, მაგრამ პრეზიდენტმა სააკაშვილმა გააუქმა სატყეო ფონდი. თუმცა პროექტის დეველოპერები დაგვპირდნენ, რომ მიწის შესყიდვის საკითხები განხილული იქნებოდა მოსახლეობასთან საჯარო კონსულტაციების დროს,

თუმცა, შეხვედრებისას დეტალური პასუხები არ მიგვიღია, მათ შორისაა 2017 წლის აგვისტოში.

ამასობაში კომპანია, თავის Facebook გვერდზე (15 აგვისტო 2017) აცხადებს, რომ მან თითქმის დაასრულა მიწის შესყიდვის პროცედურა.

თუმცა, კომპანიის ერთ-ერთ პასუხში ნათქვამია, რომ მოსახლეობის უმეტესობამ შესაძლოა არ იცოდნენ (გამოქვეყნებულია 2017 წლის 11 ოქტომბერს), ბიზნესი და ადამიანური უფლებები) მიწის შესყიდვასთან დაკავშირებით, რადგან გარკვეულ შემთხვევაში, მაგალითად ნაკრას შემთხვევაში, მოლაპარაკებები ჯერ არ დაწყებულა.

აღნიშნული ეწინააღმდეგება კომპანიის საკუთარ მიწის შესყიდვისა და საარსებო საშუალებების აღდგენის გეგმას და განხორციელების განრიგს, რომლის გამოცემაც მოხდა 2017 წლის მარტში. ამ პერიოდში ჩვენ შევიტყეთ, რომ 700 ჰექტარი მიწა მთავრობის მიერ უკვე იქნა გადაცემული კომპანიისათვის 1 ლარად.

უნდა აღინიშნოს, რომ პროექტის EIA-ში არ არის გათვალისწინებული დაკავშირებული ინფრასტრუქტურა, ასევე არ არის განმარტებული თუ რა რაოდენობის მიწა იქნება პროექტისთვის საჭირო. გარემოზე ზემოქმედების შეფასებაში ასევე არაფერია ნათქვამი თუ რა გზით მოხდება 220 კილოვატიანი გადამცემი ხაზის გაყვანა, რომელიც ასევე პრობლემას ქმნის სოფელ ლახამის მაცხოვრებლებისთვის. არც ერთ აღნიშნულ შეკითხვაზე ჩვენ ვერ მივიღეთ პასუხი კომპანიისგან. ჩვენ ვფიქრობთ რომ კომპანიას მიაჩნია, რომ ზემოქმედება იქნებ მინიმალური, რაც ბევრ კითხვას ბადებს სოფელ ლახამის მაცხოვრებლებში.

სოციალური ზემოქმედება

მიგვაჩნია რომ სოციალური ზემოქმედება არ არის სათანადოდ შესწავლილი და განხილულია მხოლოდ პირდაპირი ზემოქმედების ქვეშ მყოფებზე სოციალური ზემოქმედება. პროექტი არ განიხილავს მნიშვნელოვან ზემოქმედებას როგორცაა მაგალითად სოფლის მეურნეობაზე, გაზრდილი სატრანსპორტო მოძრაობა და უსაფრთხოება, ზემოქმედება ქალებზე და აშ.

პროექტის კონტრაქტი

კონტრაქტის გამოქვეყნებასთან დაკავშირებით ბევრი თხოვნის მიუხედავად, მათ შორის 27 აპრილის და 22 აგვისტოს შეხვედრებზე, როდესაც ადგილობრივმა მოსახლეობამ და არასამთავრობო ორგანიზაციებმა პირდაპირ მოითხოვეს კონტრაქტის გასაჯაროება. კომპანიისა და მთავრობის წარმომადგენლებმა უარი განაცხადეს მის გასაჯაროებაზე რაიმე განმარტების გარეშე. იმის გათვალისწინებით, რომ პროექტის ღირებულება ძალიან მაღალია -1 მილიარდ აშშ დოლარზე მეტი, და რომ იგი წარმოადგენს საჯარო-კერძო პროექტს, მიგვაჩნია რომ უზრუნველყოფილ უნდა იქნას კონტრაქტის საჯაროობა.

ამავდროულად კონტრაქტის გამჭვირვალობის გარეშე შეუძლებელია მისი ქვეყნისადმი ეკონომიკური სარგებლის განსაზღვრა, რაც ჩვენთვის მნიშვნელოვან არგუმენტს წარმოადგენს პროექტზე დათანხმების ან არდათანხმების კუთხით.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, მოგმართავთ თხოვნით შეისწავლოთ პროექტის ზემოქმედება გარემოზე და მისი შესაბამისობა ADB-ის უსაფრთხოების სტანდარტებთან, ასევე თუ რა ზეგავლენა შეიძლება იქონიოს პროექტმა ჩვენს საარსებო საშუალებებზე და ცხოვრების ხარისხზე.

გთხოვთ, ასევე დაიცვათ ხელმომწერთა ვინაობის კონფიდენციალურობა, რათა თავიდან

ავიცილოთ სამთავრობო სტრუქტურების მხრიდან მათზე ზეწოლა. აქვე ჩვენ საჩივრის

წარმოდგენის უფლებამოსილებას ვანიჭებთ ასოციაცია მწვანე ალტერნატივის დირექტორს, ქალბატონ მანანა კოჭლამეს და მწვანე ალტერნატივის IFI კოორდინატორს, ბატონ დავით ჭიპაშვილს.

მ ე ნ ე ქ მ ე ნ ტ ი ს პ ა ს უ ხ ი

ADB

მ ე მ ო რ ა ნ დ უ მ ი

ვიცე-პრეზიდენტის ოფისი

კერძო სექტორის და თანადაფინანსების ოპერაციები

აზიის განვითარების ბანკი

ვის: დინგდინგ ტანგს
შესაბამისობის ანალიზის პანელის თავმჯდომარეს 12 იანვარი 2018
ვიკარ კუპტა

ვისგან: ვიცე-პრეზიდენტი

საკითხი:

**GEO: ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურის პროექტი,
პროექტის ნომერი 49223-001.**

მენეჯმენტის პასუხი საჩივარზე

1. გიკავშირდებით თქვენი 2017 წლის 12 დეკემბრის მემორანდუმთან დაკავშირებით, რომელიც ეხება ზემოხსენებულ პროექტის საჩივარს და ასევე 2012 წლის ანგარიშვალდებულების მექანიზმის პოლიტიკას.
2. პოლიტიკის ტერმინოლოგიის თანახმად, პროექტი არის „შეთავაზებული პროექტი“. მისი დამუშავება ხდება ADB-ის კერძო სექტორის ოპერაციების დეპარტამენტის (PSOD) მიერ. კომპლექსური შესწავლა კვლავაც გრძელდება და შეთავაზებული პროექტი ჯერ არ იქნა განხილული საინვესტიციო კომიტეტის მიერ.
3. PSOD აღნიშნავს, რომ მომჩივანმა პირებმა მოითხოვეს საკუთარი ვინაობის კონფიდენციალურობის დაცვა, შესაბამისად პროექტის გუნდისთვის შეუძლებელია იმის გადამოწმება სცადეს თუ არა მათ ADB-თან დაკავშირება. მოცემულ მომენტამდე PSOD-მ უპასუხა ყველა პირდაპირ საჩივარს, რომელიც მიღებულ იქნა პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი პირებისგან და გადაწყვიტა წამოჭრილი საკითხები. პოლიტიკის 142-ე პუნქტი მკაფიოდ განმარტავს, რომ საჩივარი არ იქნება მიჩნეული დასაშვებად, თუ მომჩივანი მხარე არ ეხდება წამოჭრილი საკითხების შესაბამის საოპერაციო დეპარტამენტთან მოგვარებას. ჩვენი მონაცემების თანახმად, აღნიშნულს არ ჰქონია ადგილი მომჩივანთა მხრიდან. უნდა აღინიშნოს, რომ აღნიშნული ძალისხმევა დასაშვებია მომჩივანთა მხრიდან. შესაბამისად, პოლიტიკის შესაბამისად, მიგვაჩნია რომ საჩივარი არ უნდა იქნას მიღებული 4. და უნდა დარჩეს ამგვარად, CRP-ის მოსაზრების თანახმადაც, მანამ სანამ მომჩივანთა და PSOD-ის შორის არ შედგება დიალოგი და არ დადასტურდება, რომ ვერ მოხდა საჩივარში წამოჭრილი საკითხის დიალოგის შედეგად გადაწყვეტა.
5. PSOD-ს სურს ხაზი გაუსვას, რომ განხორციელდა პროექტის ზემოქმედების შესაბამისი სკრინინგი და კატეგორიზაცია. ჩატარდა მასშტაბური ტექნიკური კვლევები და გათვალისწინებულ იქნა კაშხლის უსაფრთხოების, წყლის გარემოს ცვლილების, გეოლოგიური რისკების, მიკრო კლიმატის, ბიომრავალფეროვნების, თევზჭერის, მკვიდრი ხალხებისა და მიწების მფლობელობის საკითხები. ზედმიწევნით იქნა გათვალისწინებული და შეფასებული თემის წარმომადგენლების მიერ წამოჭრილი საკითხები, როგორცაა ღვარცოფებთან, გრუნტის წყლებთან, მიკროკლიმატის ცვლილებასთან და სოციალურ

სტრუქტურაზე ზემოქმედებასთან დაკავშირებული პრობლემები. ყველა ^{დანართი 1} დაინტერესებულ მხარესთან განხორციელდა ფართო და საფუძვლიანი კონსულტაციები. ESIA-ის გასაჯაროება მოხდა SPS-ის მოთხოვნების შესაბამისად: შემუშავებულია მესამე მხარის მიერ სრულყოფილი მონიტორინგის გეგმები.

6. თანდართულია პასუხების უფრო დეტალური მატრიცა, რომელიც შეეხება საჩივრის წერილში წამოჭრილ თითოეულ საკითხს და მიუთითებს თუ სად არის შესაძლებელი შესაბამისი ინფორმაციის მიღება საჯაროდ ხელმისაწვდომი დოკუმენტებიდან.

7. დანართი: როგორც აღნიშნულია

8. ასლი: მეთიუს ფოქსს, საქართველოს წარმომადგენლობის ადმინისტრაციის დირექტორს

ჰელმუტ ფიშერს, შესაბამისობის ანალიზის კომიტეტის საბჭოს თავმჯდომარეს

მაიკლ ბაროვს, კერძო სექტორის ოპერაციების დეპარტამენტის დირექტორს

შანტანუ ჩაკრაბორტის, ინფრასტრუქტურის დაფინანსების განყოფილების დირექტორს, PSOD იეშიმ ელჰან კაიალარს, საქართველოში აზიის განვითარების ბანკის მუდმივი წარმომადგენლობის დირექტორს

მკვიდრი ხალხები:

კომპლექსური სოციალური შეფასება განხორციელდა ADB-ის IP პოლიტიკის საოპერაციო გამოყენების შესაფასებლად, დადგინდა იქნა, რომ SR4 არ შეესაბამება აღნიშნულ პროექტს (თანდართული LD გვიჩვენებს, რომ IP სკრინინგის კრიტერიუმების გამოყენება უფრო დეტალურია). მიუხედავად, იმსა რომ პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი გარკვეული თემები (სვანები) უდავოდ ავლენენ IP სკრინინგის მახასიათებლებს, ისინი სრულად მაინც ვერ აკმაყოფილებენ კრიტერიუმებს. ამასთანავე, სვანების შესაძლო მოწყვლადობა პროექტის მიმართ არ გამომდინარეობს იმ ფაქტიდან, რომ ისინი წარმოადგენენ რეგიონის მკვიდრ მოსახლეობას. სვანების არსებულ სოციალურ და ეკონომიკურ მოწყვლადობასთან დაკავშირებული რისკების შერბილება, როგორც ეს განსაზღვრულია სოციალურ სტრუქტურაზე ზემოქმედების შეფასებაში (SIA), მოხდება LALRP-ის, საზოგადოებაში ინვესტირების გეგმის (CIP) და გარემოსა და სოციალური სტრუქტურის მართვის გეგმის (ESMP) მეშვეობით.

არა-ნებაყოფლობითი განსახლება:

შეფასების კომპონენტებზე დაყრდნობით, პროექტი ეკონომიკურად განასახლებს ჯამში 89 ოჯახს (392 პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი პირი), აქედან 29 ოჯახი (147 პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი პირი) შედარებით მეტად იქნება დაზარალებული ასევე საძოვრე მიწების დაკარგვის გამო. მიწის შესყიდვისა და საარსებო საშუალებების აღდგენის გეგმა (LALRP) თავდაპირველად 2015 წელს მომზადდა და კრედიტორების მოთხოვნით მასში შესწორებები შევიდა 2016-2017 წლებში, რათა მომხდარიყო განსახლების ზემოქმედებისა და შემარბილებელი ღონისძიებების სრულად ასახვა. საძოვრე მიწების დაკარგვასთან დაკავშირებული ზემოქმედების შესასწავლად დამატებითი კვლევა ჩატარდა 2016 წელს, რათა მომხდარიყო პროექტის საარსებო საშუალებების აღდგენის სტრატეგიის ინფორმირება. განხორციელდა დასრულებული და მიმდინარე მიწის შესყიდვის აქტივობების შესაბამისობის აუდიტი და შემუშავებულ იქნა მაკორექტირებელი ღონისძიებების გეგმა. პროექტი შემდგომ შეაფასებს, შეიმუშავებს და გასაჯაროებს LALRP-ის დამატებას, დაუსრულებელ კომპონენტებთან დაკავშირებით პროექტის არსებული LALRP-ის მოთხოვნების შესაბამისად.

გარემო:

2015 წლის აგვისტოში, ESIA წარედგინა საქართველოს მთავრობას და ეკოლოგიური თანხმობა გაიცა 2015 წლის ოქტომბერში. კრედიტორების მოთხოვნებისა და ადგილობრივი თემისათვის საჭირობოროტო საკითხების გათვალისწინების მიზნით, კრედიტორების რეკომენდაციით მოხდა დამატებითი კვლევების ჩატარება შემდეგ საკითხებზე: ჰიდროლოგია, წლის ხარისხი, ბუნებრივი საფრთხეები, კაშხლის უსაფრთხოება, ბიომრავალფეროვნება და სოციალურ სტრუქტურაზე ზემოქმედების შეფასება. მოხდა უკვე განხორციელებული ქმედებების აუდიტის ჩატარება და შემუშავდა მაკორექტირებელი ღონისძიებების გეგმა. დამატებითი კვლევების გამოქვეყნება მოხდა ADB-ის ვებ-გვერდზე 2017 წლის 17 მარტს, ხოლო განახლებული ვერსია გამოქვეყნდა 2017 წლის 14 დეკემბერს, რომელშიც ასახულია ADB-ის და კრედიტორების დამატებითი კომენტარები. კონკრეტული ღონისძიებები გათვალისწინებულ იქნა გადასინჯულ ESMP-ში და ინტეგრირებულ იქნა EPC კონტრაქტში. განხორციელდა პროექტის ალტერნატივების ანალიზი და შეტანილი პროექტის განხორციელების გეგმაში შეტანილ იქნა ცვლილებები. ESIA-ში ძირითადი შემარბილებელი ღონისძიებები მოიცავს:

დანართი 1

(1) წლის გარემოს მინიმალური ცვლილების გაორმაგება; (2) გასასვლელი გასასვლელების დამატება მდინარის მიერ ჩამოტანილი ნარჩენების ტრანსპორტირების ფუნქციისათვის; (3) ნაკრას წყალშემკრებ დამბაში თევზებისთვის გასასვლელის ინტეგრირება; (4) წყალსაცავის შემოვლითი გზის ორგანიზება თემამდე მისასვლელად; და (5) ჰაბიტატების გაძლიერება და აღდგენა. ბუნებრივი საფრთხეები (სეისმურობა, მეწყერები, ზვავები, ნარჩენების ჩამოდინება, ფერდობების სტაბილურობა) და კაშხლის უსაფრთხოება შეფასდა და გათვალისწინებულ იქნა საგანგებო სიტუაციებზე რეაგირების გეგმის შემუშავებისა და გამოყენებისას. კუმულატიური ზემოქმედება შეფასდა სხვა პროექტების, ჰაბიტატების, მდინარის თევზის, მიკროკლიმატის, სეისმურობის და სოციალური ასპექტების კუთხით. შეიქმნა ექსპერტთა დამოუკიდებელი პანელი, კაშხლის უსაფრთხოების, ბუნებრივი საფრთხეებისა და სოციალური განზომილებების კუთხით რეკომენდაციების მიწოდების მიზნით. პროექტი მდებარეობს ზურმუხტის მოპოვების ადგილის სიახლოვეს. შეფასებების თანახმად, პროექტის განხორციელების ადგილას და ასევე ზურმუხტის მოპოვების ადგილის სიახლოვეს ბიომრავალფეროვნებაზე მნიშვნელოვანი უარყოფითი გავლენის მოხდენაზე არაფერი მიაჩნდება. ელექტრო გადამცემი ხაზები კაშხლის ადგილამდე და ნაკრას წყალშემკრებ დამბამდე შენ კიდევ არ არის დასრულებული და უნდა შეფასდეს. აღნიშნული მოხდება იმპლემენტაციის პერიოდში. ელექტროენერჯის მოპოვება-გადაცემისთვის საჭიროა ასევე ახალი ქვე-სადგურები, გადამცემი ხაზები და მასთან დაკავშირებული ინფრასტრუქტურა. აღნიშნული განიხილება როგორც დამხმარე ინფრასტრუქტურა და მისი აშენება მოხდება საქართველოს სახელმწიფო ელექტროსისტემის (GSE) მიერ. მომზადდება სრული ESIA, EBRD-ის ფინანსური მხარდაჭერით. პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფ პირებთან კონსულტაციები მიმდინარეობს 2015 წლიდან და განსაკუთრებით ინტენსიური გახდა გასული წლის შემდეგ.

საჩივარი	ADB-ის მენეჯმენტის პასუხი
აზიის განვითარების ბანკი გეგმავს ნენსკრას 280 მეგავატი	პროექტი გულისხმობს საქართველოს ჩრდილო-

<p>სიმძლავრის ჰიდროელექტროსადგურის (HPP) დაფინანსებას. ნენსკრას HPP ერთ-ერთია იმ 35 ენერგო სადგურიდან რომლის აგებაც დაგეგმილია ზემო სვანეთში (საქართველო). პროექტი ხორციელდება სახელმწიფო საპარტნიორო ფონდის და კორეის სახელმწიფო კომპანია K-water-ის მიერ. პროექტის დოკუმენტაცია გამოქვეყნდა აზიის განვითარების ბანკის ვებ-გვერდზე. სოფლების ჭუბერი და ნაკრა მოსახლეობას ნეგატიური დამოკიდებულება აქვთ ნენსკრას HPP -ს მშენებლობასთან დაკავშირებით, ჩვენ მიგვაჩნია, რომ ჰიდროელექტროსადგურის მშენებლობა გამოიწვევს ცხოვრების დონის კლებას და გაზრდის ჯანმრთელობისა და უსაფრთხოების რისკებს.</p> <p>ჩვენი შეშფოთებები და შიშები უკავშირდება რამდენიმე საკითხს, მათ შორის</p>	<p style="text-align: right;">დანართი 1</p> <p>დასავლეთ ნაწილში, ნენსკრასა და ნაკრას ხეობაში 280 მეგავატიანი წყალსაცავის ტიპის ჰიდროელექტროსადგურის მშენებლობას, ექსპლუატაციას და ტექნიკურ უზრუნველყოფას.</p> <p>პროექტის წარმატებით განხორციელება (1) ხელს შეუწყობს საქართველოს ეროვნული განზრახვის მიღწევას წვლილი შეიტანოს კლიმატის ცვლილების შესახებ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ჩარჩო კონვენციაში (რომელიც მიზანია მნიშვნელოვანი ცვლილებების გარეშე განვითარების სცენარის შემთხვევაში ხელი შეამციროს სათბური გაზების ემისია 15%-იან დონეზე დაბლა), (2) ხელი შეუწყოს ლოკალური ჰიდრო რესურსების გამოყენებას (3) ხელი შეუწყოს ეფექტური და კონკურენტუნარიანი ელექტრო ენერჯის ბაზრის შექმნას საშინაო და საგარეო ინვესტიციების ჩართვით.</p> <p>პროექტის მიერ წარმოებული ელექტროენერჯია გადაეცემა ეროვნულ ქსელს და ელექტროგამანაწილებელი ხაზების მეშვეობით მიწოდება კომლებს, კომერციულ და სამრეწველო ობიექტებს. ელექტროენერჯის გაზრდილი საიმედოობა, გაზრდის ბიზნესისა და სამრეწველო სფეროს ნდობას და ეკონომიკურ საქმიანობას ადგილობრივ დონეზე. ნენსკრას კაშხლის, ენერგო სადგურის, გვირაბებისა და ნაკრას წყალშემკრები დამბის მშენებლობა შექმნის დროებითი დასაქმების შესაძლებლობებს.</p> <p>ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურის სააქციო საზოგადოება (JSNNH) მესტიის ადგილობრივ ხელისუფლებას ყოველწლიურად გადაუხდის ქონების ყოველწლიურ გადასახადს, რომელიც შეესაბამება პროექტის აქტივების ღირებულების 1% -ს და პროექტის მიერ დაკავებული ტერიტორიის ფართობის პროპორციულ მიწის ყოველწლიურ გადასახადს. მშენებლობის პროცესში დასაქმების გარდა, მოხდება ადგილობრივი გზების განახლება და სათემო საინვესტიციო პროგრამის განხორციელება, რაც დადებითი გავლენას და სოციალურ-ეკონომიკურ სარგებელს იქონიებს.</p>
<p>ჩვენ, სვანებს საქართველოს ერთ-ერთ ეთნიკურ ქვე-ჯგუფს გაგვაჩნია ჩვენი კულტურა და რელიგიური ტრადიციები, უნიკალური ენა და კანონები, რომელიც</p>	<p>საქართველოს მთავრობის მიერ აღნიშნული პროექტი არჩეულ იქნა მისი განახლებადი ენერჯის 2008 წლის სახელმწიფო პროგრამის შემდეგ და იგი</p>

გავრცელებულია რეგიონის ყველა თემში, ჩვენ ვაღიარებთ წინაპრების ადათ წესებს მიწის მფლობელობასთან დაკავშირებით, ჩვენ ვაგრძელებთ ტრადიციულ საქმიანობას (სოფლის მეურნეობა, მესაქონლეობა, ხეზე მუშაობა, ხელოსნობა და აშ). ჩვენ წარმოვადგენთ მკვიდრ მოსახლეობას. შესაბამისად მიგვაჩნია, რომ ჩვენც გვაქვს სიტყვის უფლება და მთავრობაც უნდა დაგვეთანხმოს, რადგან პროექტი ხორციელდება ჩვენს რეგიონში. თუმცა მთავრობა არ ითვალისწინებს ჩვენს მოთხოვნებს და პროტესტს, რაც დაკავშირებულია სვანეთის მდგრად განვითარებასთან, მისი მოსახლეობისა და ბუნების დაცვასთან.

გვსურს ხაზი გავუსვათ, რომ რეალურად 2012 წლის შემდეგ საზოგადოების ჩართულობის პროცესი არ ხორციელდება. მიუხედავად იმისა, რომ პროექტის დაანონსება მოხდება ყოველი პრეზიდენტის, სააკაშვილის მიერ, რომელიც ადგილზე მოვიდა ჩინურ კომპანია სინოჰიდროსთან ერთად და გაიმართა გახსნის დიდი ცერემონია, არ მომხდარა ადგილობრივ საზოგადოებასთან. უბრალოდ აღინიშნა, რომ ჰიდროელექტროსადგურის მშენებლობის დაწყება მოხდებოდა 2015 წელს.

მიზნად ისახავს იმპორტირებულ საწვავზე ქვეყნის დამოკიდებულების შემცირებას და ქვეყნის ბუნებრივი, ხელუხლებელი ჰიდრორესურსების გამოყენება. ADB მხარს უჭერს აღნიშნულ მიზანს, როგორც ეს ასახულია ADB-ის ქვეყნასთან პარტნიორობის სტრატეგიაში (2014-2018). 3. პროექტი ასევე შეესაბამება ADB-ს ენერგო პოლიტიკას (2009). 4. თუმცა, ADB არ ყოფილა ჩართული მთავრობის მიერ პროექტის შესყიდვა / შერჩევასთან დაკავშირებული გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში, რომელიც, ნებისმიერ შემთხვევაში, სცდება CRP-ის მანდატს ანგარიშვალდებულების მექანიზმის მიხედვით (2012 წლის ანგარიშვალდებულების მექანიზმის პოლიტიკის (AMP) 124-ე (iii) და 157-ე (iii) პუნქტები.

პროექტის დონე კომპლექსური შესწავლის ეტაპზე, ADB-მ და სხვა პოტენციურმა კრედიტორებმა მოახდინეს 2015 წლისათვის არსებული EIA დოკუმენტაციის შესწავლა. 2015 წლის EIA-ში არ იყო გათვალისწინებული რამდენიმე მნიშვნელოვანი ასპექტი, რომელიც აუცილებლად უნდა დაკმაყოფილებულიყო კრედიტორთა პოლიტიკის მოთხოვნების შესაბამისად. ADB-მ და სხვა პოტენციურმა კრედიტორებმა პროექტის სპონსორებისგან მოითხოვეს დამატებითი კვლევებისა და შესაბამის დაინტერესებულ მხარეებთან კონსულტაციების ჩატარება.

ADB-სა და სხვა პოტენციური კრედიტორებისგან მიღებული რეკომენდაციის შესაბამისად (მათ შორის ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი (EBRD) და ევროპის საინვესტიციო ბანკი (EIB)), დამატებითი დაინტერესებული მხარეების ჩართვით 2015-2016 წლებში გაიმართა ინტენსიური, გაფართოებული კონსულტაციები პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფ პირებთან, რომელიც უფრო ინტენსიური გახდა 2017 წელს. კონსულტაციებში ასევე ჩაერთნენ ადგილობრივი სამოქალაქო საზოგადოების ჯგუფები. განხორციელდა სოციალური სტრუქტურისა და გარემოზე ზემოქმედების დამატებითი კვლევები, რომლის მიზანიც იყო პროექტის ზემოქმედების შემარბილებელი ღონისძიებების შესახებ ინფორმაციის მიწოდება, მთავარი აქცენტი კეთდებოდა საარსებო საშუალებებზე ზემოქმედების

	<p>საკითხებზე. JSCNH ^{დანართი 1} შეიმუშავა დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის გეგმა, რომელიც გულისხმობდა ხეობაში და მესტიის მუნიციპალიტეტში საჯარო განხილვების, ფოკუს ჯგუფების შეხვედრების, ინფორმაციული ინტერვიუების, ღია კარის ტიპის შეხვედრებისა და ინდივიდუალური შეხვედრების გამართვას. პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი თემის საჭირობოტო საკითხები და შეთავაზებები გათვალისწინებულ იქნა (1) პროექტის გეგმასა და მთავარი კომპონენტების ლოკაციებში; (2) გარემოზე და სოციალური სტრუქტურაზე ზემოქმედების შემარბილებელ ღონისძიებებში; (4) მიწის შესყიდვის, კომპენსაციის გადახდისა და საარსებო საშუალებების აღდგენის ტექნიკური და სოციალური მიზანშეწონილი ღონისძიებების დადგენაში და (5) თემის საინვესტიციო პროგრამების, როგორც სარგებლის გაზიარების მექანიზმის ფორმის შემუშავება ნენსკრას და ნაკრას თემებისთვის. ADB-სა და სხვა პოტენციური კრედიტორებისგან მიღებული რეკომენდაციის შესაბამისად, შემუშავდა და უკვე ხორციელდება ფუნქციონალური GRM.</p> <p>ლიტერატურა: დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის გეგმა: http://www.adb.org/sites/default/files/oroject-documents/49223/49223-001 %20-esia-en 7.pdf საჯარო კონსულტაციების ანგარიში: http://nenskra ae/inc/uploads/2017/04/ES-Nenskra PCR - 27- October-2017.pdf http://nenskra qe/inc/uoloads/2017/04/ES-Nenskra PCR - Annexes 27-October-2Q17.pdf</p>
<p>იმის გათვალისწინებით, რომ ჩვენ ვართ მკვიდრი მოსახლეობა, რომელიც რამდენიმე ათასი წერილი ცხოვრობს ამ რეგიონში, მიგვაჩნია, რომ უნდა მოხდეს მკვიდრი ხალხების პოლიტიკის გამოყენება და მთავრობას, ისევე როგორც პროექტის სპონსორებს უნდა ეკითხათ გვსურდა თუ არა ასეთი ტიპის პროექტის განხორციელება.</p> <p>ბოლო 40 წლის განმავლობაში სვანეთის მოსახლეობა იბრძვის ხუდონის ჰიდროელექტროსადგურის პროექტის წინააღმდეგ, რომლის მშენებლობაც ჩვენგან 20 კმ-ის დაშორებითაა დაგეგმილი, ხაიმის დასახლებაში. ამასთანავე მთავრობა გეგმავს კიდევ 33 ჰესის მშენებლობას რეგიონში, მათ შორის 5 დიდი წყალსაცავისა და კაშხლის პროექტს. მესტიაჭალაში,</p>	<p>ADB-ის SPS SR3-ის გამოყენება მკვიდრ ხალხებზე</p> <p>ADB-ის მენეჯმენტმა განახორციელა კომპლექსური შესწავლა, სვანეთის მკვიდრი მოსახლეობის მიმართ ADB-ის IP პოლიტიკის გამოყენებასთან დაკავშირებით, დადასტურდა, რომ SPS 3 წინამდებარე პროექტზე არ ვრცელდება. პროექტის გუნდმა მიიღო რეკომენდაციები სხვადასხვა ექსპერტისგან, მათ შორის ივ. ჯავახიშვილის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ისტორიისა და ეთნოლოგიის ანთროპოლოგიისგან, რომელმაც საკუთარ დასკვნაში შეაფასა სვანეთის ეთნიკური იდენტობა, ენა, ისტორია, წეს-ჩვეულებები, ტრადიციები, ცხოვრების წესი და საარსებო საშუალებები. მიუხედავად იმისა, რომ</p>

მესტია უკვე დაიწყო 50 მეგავატი სიმლაგვის ჰესის მშენებლობა. უნდა აღინიშნოს, რომ 2017 წლის 1 სექტემბერს მდინარემ დატბორა ჰესის ტერიტორია და მისი მიწები.

პროექტის ზემოქმედების ^{დანართი 1} ქვეშ მყოფი თემები (სვანები) ავლენენ გარკვეულ IP მახასიათებლებს, ისინი სრულად ვერ აკმაყოფილებენ კრიტერიუმებს. ამასთანავე სვანების პროექტისადმი მოწყვლადობა არ გამომდინარეობს იმ ფაქტიდან, რომ ისინი რეგიონის მკვიდრ ხალხებს წარმოადგენენ. ADB-ის მენეჯმენტის პასუხში შემდგომ ნათქვამია, რომ სვანების არსებულ სოციალურ და ეკონომიკურ მოწყვლადობასთან დაკავშირებული რისკები განისაზღვრა სოციალურ სტრუქტურაზე ზემოქმედების შეფასებაში და მიწის შესყიდვის და საარსებო საშუალებების აღდგენის გეგმის (LALRP) შემარბილებელ ქმედებებში და პროექტის გარემოსდაცვით და სოციალური სტრუქტურის მართვის გეგმაში (ESMP). აღნიშნული კომპლექსური შეფასების საფუძველზე ADB-იმ და სხვა პოტენციურმა კრედიტორებმა დაადგინეს, რომ პროექტზე არ ვრცელდება მკვიდრი ხალხების პოლიტიკა. დასკვნების დამატებითი შეფასება განხორციელდა დამოუკიდებელი საერთაშორისო სოციალური ექსპერტის მიერ, რომლიც დანიშნულ იქნა ექსპერტთა საერთაშორისო პანელის მიერ, მანაც დაადასტურა, რომ აღნიშნულ პროექტზე მკვიდრი ხალხების პოლიტიკის გამოყენება არ უნდა გავრცელდეს. აღნიშნული ექსპერტის დასკვნები ADB და სხვა კრედიტორების მკვიდრი ხალხების პოლიტიკის გამოყენების შესახებ ასახულია SIA-ში.

ADB-იმ ზედმიწევნით შეისწავლა აღნიშნული დოკუმენტაცია, როგორც მკვიდრი მოსახლეობის ზემოქმედების სკრინინგი და ასევე შეისწავლა აღნიშნულ პირებზე პროექტის ზემოქმედების კატეგორიზაცია და დაასკვნა, რომ მკვიდრი ხალხების პოლიტიკა აღნიშნულ შემთხვევაში არ უნდა ყოფილიყო გამოყენებული. ზემოხსენებული დასკვნა განხილული და მიღებულ იქნა შესაბამისობის უფროსი ოფიცრის მიერ.

ამასთანავე გარემოზე და სოციალურ სტრუქტურაზე ზემოქმედების შემსწავლელმა USAID-ის საველე ჯგუფმა, სხვა საკითხებთან ერთად განიხილა IP პოლიტიკის მიზანშეწონილობა, ჯგუფის დასკვნა IP პოლიტიკის გამოყენებასთან დაკავშირებით, ემთხვევა SIA-ს დასკვნას.

ლიტერატურა:
სოციალურ სტრუქტურაზე ზემოქმედების ანგარიში

	<p style="text-align: right;">დანართი 1</p> <p>https://www.adb.org/sites/default/files/project-documents/49223/49223-001 %20-esia-en 2 pdf USAID Report: https://ecd.usaid.aov/reDositov/titlexiii/2017/TriD Report 32.pdf</p>
<p>საზოგადოების ჩართულობა</p> <p>ჩვენს მიერ დაყენებული რამდენიმე მწვავე საკითხის მიუხედავად 2015 წლის ოქტომბერში გარემოს დაცვის სამინისტრო პროექტის ნებართვა გასცა. 2016 წელს ჩვენ ზეწოლის შედეგად თანხმობა გვათქმევინეს პროექტზე. ამის მიუხედავად, პროტესტის შემდეგ რამდენიმე საჯარო მოსმენა გაიმართა პროექტის განმახორციელებელი K-waters-ის, ასევე იტალიური ქვე-კონტრაქტორის Salini Impregilo -ის ინიციატივით, აღნიშნული შეხვედრების დროს ვერ მივიღეთ პასუხები ჩვენთვის საჭირობო საკითხებზე (იხ. ქვემოთ). ამასთანავე დიდი ზეწოლა განხორციელდა და ხორციელდება ინდივიდუალურ დონეზე, მაშინ როცა გვეუბნებიან რომ თანხმობა უნდა განვაცხადოთ პროექტზე, წინააღმდეგ შემთხვევაში ისინი ჩაგვიდებენ ნარკოტიკებს ან გვაშინებენ რომ არ გადაიღებენ ჩვენი შეხვედრების ვიდეოებს.</p> <p>2017 წელს გამოქვეყნდა გარემოზე ზემოქმედების ახალი დოკუმენტი, თუმცა იგი კვლავ არ პასუხობდა ჩვენთვის მნიშვნელოვან საკითხებს, მათ შორის პროექტთან დაკავშირებულ რისკებს, პროექტის საჭიროებას, მიწის ტრადიციულ მფლობელობას და მის კომპენსაციას. განხილვების დროს, კომპანიის წარმომადგენლებისგან კვლავ ვერ მივიღეთ პასუხი ჩვენთვის საინტერესო კითხვებზე. თითოეული უხერხული შეკითხვისას, ორგანიზატორები ითხოვდნენ შემდეგი კითხვის დასმას.</p>	<p>ADB მუდმივად აწვდიდა რეკომენდაციებს სააქციო საზოგადოება ნენსკრას, პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფ პირებთან განხორციელებინა მუდმივი კონსულტაციები და მოხდინა ინფორმაციის გაცვლა სპეციალურად შექმნილი საკომუნიკაციო მეთოდების გამოყენებით, რომელიც აღწერილია დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის გეგმასა და LALRP-ში. 2015 წლის შემდგომ განხორციელებული კონსულტაციები წარმოადგენს ADB-სა და სხვა პოტენციური კრედიტორების ჩართულობის შედეგს. ADB-მ პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფი პირებიდან მიიღო საჩივარი, მათზე განხორციელებულ ზეწოლასთან, დაშინებებთან და მუქარებთან დაკავშირებით, რათა თანხმობა განეცხადებინათ პროექტზე. ADB-ს თანამშრომლებთან შეხვედრისას თემის წარმომადგენლებს არ ეკრძალებოდათ ფოტოების გადაღება და შეხვედრის ჩანაწერების გაკეთება.</p> <p>ლიტერატურა:</p> <p>დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის გეგმა:</p> <p>https://www.adb.org/sites/default/files/project-documents/49223/49223-001 %20-esia-en 7 pdf</p> <p>საჯარო კონსულტაციების ანგარიში:</p> <p>http://nenskra.ae/inc/uploads/2017/04/ES-Nenskra PCR - 27- October-2017.pdf http://nenskra.ae/inc/uploads/2017/04/ES-Nenskra PCR - Annexes 27-October-2Q17.pdf</p>
<p>გეოლოგიური რისკები</p> <p>ნაკრას და ჭუბერის ხეობა განთავსებულია მეწყერ საშიშ და სეისმურად აქტიურ ზონაში. წყალსაცავის ადგილიც ასევე წარმოადგენს მეწყერ საშიშ ზონას, შესაბამისად, ფერდობებზე ტყეების გაჭრა, წყლის დაგუბებასთან ერთად მნიშვნელოვნად შეცვლის მიკროკლიმატს და გაზრდის მეწყერის წარმოშობის რისკებს.</p> <p>სოფელ ნაკრაში მნიშვნელოვან პრობლემას წარმოადგენს ღვარცოვ საშიში მდინარეები, რომელთაც ჩამოიტანეს</p>	<p>გეოლოგიური რისკები</p> <p>პროექტმა განახორციელა უამრავი კვლევა ბუნებრივი საფრთხეების, კაშხლის უსაფრთხოების შესახებ, მათ შორის ჰიდროლოგიური კვლევები, მიწისძვრის საფრთხეების შეფასება, ბუნებრივი საფრთხეების შეფასება და ფერდობების მდგრადობის შეფასება.</p> <p>კაშხლის უსაფრთხოების სათანადოდ შეფასების უზრუნველყოფისა და ADB-ისა და სხვა</p>

დიდი რაოდენობით ნარჩენები და მდინარე ნაკრა ახდენს მათ ჩარეცხვას. მდინარე ნაკრას მცირე ზომის ნაკადულებად დატოვების შემთხვევაში შესაძლოა თავიდან იქნეს აცილებული ნარჩენების ჩარეცხვა და სოფელი აღმოჩნდება სტიქიური უბედურების წინაშე. უნდა აღინიშნოს, რომ რამდენიმე წლის წინ, მდინარის მიერ ჩამოტანილმა ნარჩენებმა წაიღო რამდენიმე სახლი და სასაფლაოს ნაწილი.

კრედიტორების კომპლექსური მოთხოვნების დაკმაყოფილების მიზნით, შეიქმნა IPOE, რომელმაც გარკვეული ცვლილებები შეიტანა კაშხლის დიზაინსა და ფუნქციონირებაში. პროექტის ბუნებრივ საფრთხის რისკის შეფასება ხორციელდება დიდი კაშხლების საერთაშორისო კომისიის (ICOLD) მიერ რეკომენდებული მიდგომის შესაბამისად. გარდა ამისა, საფრთხის შემსწავლელი კვლევები გადის განხილვის ამომწურავ პროცესს. EPC კონტრაქტორის მიერ შესრულებული კვლევები განხილულ იქნა Owner's Engineer-ის (OE), კრედიტორების ტექნიკური მრჩევლის (LTA) (OMF1-ის 21-ე პარაგრაფის შესაბამისად) და IPOE-ის მიერ. ADB-მ, სხვა კრედიტორებთან ერთად მონაწილეობა მიიღო სხვადასხვა სემინარში კრედიტორების კონსულტანტთან, OE-თან, LTA-თან, IPOE-თან და EPC-ის კონტრაქტორთან ერთად პროექტთან დაკავშირებით, რათა უზრუნველყოთ კომპლექსური შესწავლის მოთხოვნების დაკმაყოფილება. ADB დაეყრდნო ექსპერტების რეკომენდაციებს, რომ გეოლოგიური რისკები სწორად იქნა შეფასებული და შემოთავაზებული იქნა შესაბამისი შემარბილებელი ღონისძიებები. ჩატარდა მიწისძვრის საფრთხის კვლევა და განისაზღვრა მაქსიმალურად გათვლადი მიწისძვრა (MCE) - რაც არის 7.5 ბალი მომენტის შკალით (რიხტერის შკალით დაახლოებით 7.2). განხორციელდა კაშხლის სტაბილურობისა და შესაძლებლობების ფიზიკური და რიცხვითი მოდელირება და დადასტურდა, რომ კაშხალი გაუძლებს MCE-ს, ნგრევის გარეშე. კაშხალი დაპროექტებულია იმგვარად, რომ გათვლადმა მეწყრებმა არ დააზიანონ და გამოიწვიონ კაშხლის კედლის გადაფარვა. კაშხლის რეზერვუარის არსებობა დადებით გავლენას ახდენს ბუნებრივი წყალდიდობის მოვლენების შემცირების თვალსაზრისით.

მდინარე ნაკრა მოწყვლადია წყალდიდობის რისკების მიმართ, რომელიც გამოწვეულია ღვარცოფების გვერდითი მოვლენების განვითარებით. ღვარცოფი იწვევს მდინარე ნაკრას დროებით ბლოკირებას და რომელიც შემდგომ იწვევს დატბორვას.

კომპლექსური შემოწმების დროს კრედიტორებმა მოითხოვეს ნაკრას წყალშემკრები დამბის

გაუმჯობესებული უსაფრთხოება, მათ შორის წყლის გამტარი გასასვლებების ჩამკეტი კარი.

შემარბილებელი ღონისძიებების გარეშე შესაძლოა მოხდეს პროექტის ამ რისკის ზრდა, რადგან შემცირდება მდინარის შესაძლებლობა გაატაროს ნარჩენები და იქმნება ნარჩენების დაგროვების ტენდენცია. ამ რისკის აღმოსაფხვრელად პროექტი პერიოდულად გახსნის ნანკრას გამტარი გვირაბის კარს, რათა უზრუნველყოს ნაკრას მდინარის დინების ბუნებრივი ნაკადის აღდგენა. JSNCH- ს მიერ განხორციელდება სპეციალიზებული კვლევა, ნაკრაზე არსებული ნარჩენების მართვისათვის საუკეთესო გამოსავლის მოსაძებნად და უზრუნველყოფს წყალდიდობის რისკის საბოლოოდ შემცირებას და შემდგომი ზრდის შეჩერებას.

მონიტორინგისა და მენეჯმენტის დეტალური ღონისძიებები სრულად მოცემულია ESMP-ში. თუ ADB გადაწყვეტს პროექტში ინვესტირებას, ADB და კრედიტორთა გარემოსდაცვითი და სოციალური მრჩეველი მჭიდროდ გააკონტროლებენ სპონსორი ვალდებულებების შესრულებას.

დაინტერესებულ მხარეთა ჩართულობის გზით სპონსორმა აღიარა, რომ ადგილობრივი თემი განსაკუთრებით შემფოთებულია გეოლოგიურ საფრთხეებთან დაკავშირებით და მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადადგა იმისათვის, რომ მომხდარიყო თემისათვის საჭირობო საკითხებზე რეაგირება. ADB მრავალჯერ ეწვია პროექტის ადგილს და დაესწრო მრავალ შეხვედრას რომლის დროსაც განხილულ იქნა გეოლოგიური რისკები. თემის წევრებს მიეცათ საშუალება პირისპირ შეხვედროდნენ OE-ს და EPC-ს კონტრაქტორებს და ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში მათთან განეხილათ თავიანთი საკითხები. შემდგომში ადგილობრივ თემებთან კონსულტაციები შეიძლება გაგრძელდეს და მოხდეს შეთავაზებული შემარბილებელი ღონისძიებების განმარტებების გაკეთება.

ლიტერატურა:

ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურის პროექტი, გარემოზე და სოციალურ სტრუქტურაზე ზემოქმედების დამატებითი კვლევა, ტომი 6, ბუნებრივი საფრთხეები და კაშხლის უსაფრთხოება, ნოემბერი, 2017

	<p style="text-align: right;">დანართი 1</p> <p>https //WWW adb org/sites/default/files/pcoiect-dttunrente/49223/49223-PQI -esia-en 6.pdf httos //www adb org/sites/default/fiies/Droiect-documents/49223/49223-001 %20-esia-en 8 Ddf დამოუკიდებელ ექსპერტთა კვლევა კაშხლის უსაფრთხოებასთან დაკავშირებით httpb //nenskra ae/en/reports</p>
<p>წყლის გარემოს ცვლილებების რისკები მდინარის მდინარე ნენსკრას მოცულობის მხოლოდ 5% პროცენტის დატოვება მოხდება, ხოლო ნაკრას შემთხვევაში 10%-ის. საკმარისი იქნება თუ არა ეს მოცულობა ნარჩენების გადასატანად? ამასთანავე, აღნიშნული გავლენას იქონიებს თევზებზე, რომელიც EIA-ის მონაცემებით არ არსებობს, თუმცა ჩვენ ვთვლით. აღნიშნულს ასევე ექნება გავლენა მინერალურ წყალზე, რომელიც მდინარის გასწვრივ მდებარეობს და რომლიდანაც მოსახლეობა იღებს სხვადასხვა ტიპის სპა წყლებს.</p> <p>ამავდროულად, მდინარე ნენსკრა და ნაკრა წარმოადგენენ სოფლისთვის მნიშვნელოვან მდინარეებს. მიუხედავად იმისა, რომ EIA-ში ნათქვამია, რომ მდინარის ნაკადის შემცირება გავლენას არ იქონიებს სოფლის მეურნეობაზე და წყლის ხელმისაწვდომობაზე, ჩვენ მიგვაჩნია, რომ პროექტს უარყოფითი გავლენა ექნება როგორც მინერალურ, ისე გრუნტის წყლებზე და შესაბამისად უარყოფითად იმოქმედებს ჩვენს საქმიანობაზე და საარსებო საშუალებებზე და გაიზრდება წყლის მისაწვდომობის პრობლემა.</p>	<p>წყლის გარემოზე ზემოქმედება და შემარბილებელი ღონისძიებები დეტალურად მოცემულია გარემოზე და სოციალურ სტრუქტურაზე ზემოქმედების დამატებით კვლევებში, ტომი 5 ჰიდროლოგიასა და წლის ხარისხზე ზემოქმედების შეფასება, რომელიც შეეხება თევზის სახეობებისა და წყლის ჰაბიტატების ცვლილებებთან დაკავშირებული პრობლემების გათვალისწინებას მე-4 ტომში ბიომრავალფეროვნებაზე ზემოქმედების შეფასება. ზემოქმედების შეფასება არ ამტკიცებს, რომ თევზები არ არსებობენ. ზემოქმედების შეფასების თანახმად, ნენსკრასა და ნაკრას მდინარეებში არსებობს თევზის ერთი დომინანტი სახეობა ყავისფერი კალმახი <i>Salmo trutta morfa fano</i>.</p> <p>ნენსკრას წყლის გარემოს შემდგომ შეფასებაში ნათქვამია, რომ სხვადასხვა არხებით წყლის მიწოდების გაგრძელების შემთხვევაში, კვლავაც ხელსაყრელი პირობები იქნება თევზებისათვის. დეტალური მონიტორინგისა და მენეჯმენტის ღონისძიებები სრულად გათვალისწინებულია გარემოსა და სოციალური სტრუქტურის მართვის გეგმაში ("ESMP"). მოდელირება ასევე მიუთითებს, რომ ნენსკრასა და ნაკრას მდინარეებში წყლის ნაკადის შემცირებაზე, მშენებლობის შემდგომ პერიოდში, რასაც ნაკლებად სასარგებლო გავლენა ექნება ყავისფერ კალმახზე. მთლიანობაში, თევზ ჭერასთან მიმართებაში ადგილობრივ თემებზე მნიშვნელოვანი ზემოქმედება მოსალოდნელი არ არის. სოციალურ სტრუქტურაზე ზემოქმედების შეფასებაში მოცემულ ოჯახების გამოკითხვაში თევზაობა ძირითადად რეკრეაციულ საქმიანობას წარმოადგენს. თევზაობა ხდება მხოლოდ საშინაო მოხმარებისთვის, არ ხდება დაჭერილი თევზის გაყიდვა და თევზი არ წამოადგენს ცილის და პროტეინების წყაროს. გრუნტის წყლებთან დაკავშირებით, კვლევები მიუთითებს, რომ მისი მოპოვება არ ხდება მდინარეებიდან. გვირაბების გაყვანა არ იმოქმედებს მიწისქვეშა წყლებზე. მიუხედავად ამისა, სპონსორის გადაწყვეტილებით,</p>

	<p>როგორც პრევენციული ღონისძიება მოხდება ნაკადულის წყლების მონიტორინგი და ზემოქმედების ქვეშ მყოფი თემებისთვის წყლის მიწოდების ალტერნატიული გზების განსაზღვრა.</p> <p>ლიტერატურა: ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურის პროექტი, გარემოსა და სოციალური სტრუქტურის კვლევა, ტომი 5, ჰიდროლოგიასა და წყლის ხარისხზე ზემოქმედება, ნოემბერი, 2017</p> <p>http://www.adb.org/sites/default/files/project-documents/49223/49223-001-esia-en-5.pdf</p> <p>ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურის პროექტი, გარემოსა და სოციალური სტრუქტურის კვლევა, ტომი 4, ბიომრავალფეროვნებაზე ზემოქმედების შეფასება, ნოემბერი 2017</p> <p>https://www.adb.org/sites/default/files/project-documents/49223/49223-001-esia-en-4.pdf</p> <p>http://www.adb.org/sites/default/files/project-documents/49223/49223-001-esia-en-3.pdf</p> <p>ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურის პროექტი, ტომი 8, გარემოსა და სოციალური სტრუქტურის მართვის გეგმა, ნოემბერი 2017</p> <p>https://www.adb.org/sites/default/files/project-documents/49223/49223-001-esia-en-8.pdf</p> <p>ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურის პროექტი, თევზების, უხერხემლოებისა და სხვათა მონიტორინგი, კვლევა #1, ნოემბერი 2017</p> <p>http://nenskra.ge/inc/uploads/2017/04/Blue-Rivers-Report_Nov2017_ENG.pdf</p>
<p>ჩვენ ასევე შეშფოთებულები ვართ ასევე იმასთან დაკავშირებით თუ როგორი იქნება წყალსაცავის ზემოქმედება მიკრო კლიმატზე. 2017 წლის EIA-ში ნათქვამია, რომ პროექტს არ ექნება გავლენა მიკროკლიმატზე და ამ კუთხით არ ღირს დღევანდელი. თუმცა, იგი არ ამბობს, რომ 2015 წლის ESIA-დან ამონარიდი არ შეესაბამება სინამდვილეს „მისი [წყალსაცავის] ზემოქმედება კლიმატზე იქნება მნიშვნელოვანი გაზაფხულზე, როდესაც ყინული დაიწყებს დნობას და შემოდგომაზე, ყინულის ჩამოყალიბებამდე. წყლისა და ჰაერის ტემპერატურას შორის მკვეთრი განსხვავება და ძლიერი ქარები გააძლიერებს აორთქლებას. აორთქლებული ტენი დაფარავს შენობებსა და ხეხილის ხეებს თრთვილის</p>	<p>JSCNH-ის გარემოსდაცვითმა კონსულტანტმა მრავალი ფაქტორის, კერძოდ, წყალსაცავის მცირე ზომისა და გაბატონებული კლიმატური პირობების გათვალისწინებით, დაადგინა, რომ მოსალოდნელია, რომ ნენსკრას წყალსაცავის მშენებლობით გამოწვეული მიკროკლიმატის ზემოქმედება გავლენას მოახდენს მხოლოდ უშუალოდ გარშემო ტერიტორიებზე. მიკრო კლიმატური ცვლილებები შესაძლოა შესამჩნევი იყოს ტიტაშიც, მაგრამ უფრო დაბლა ხეობაში აღარ. შესაძლოა გარკვეულ შენაკადებში მდინარის გაგრილების ეფექტურობის შემცირება, მაგრამ ბუნებრივი ვარიაციების ფარგლებში. დეტალური მონიტორინგისა და მართვის ღონისძიებები</p>

<p>სახით და დააზიანებს მათ. ადრეული ყინვებით გამოწვეული ზიანი უფრო ძლიერია რადგან იგი აზიანებს კვირტებსა და ყლორტებს და საბოლოოდ გამოიწვევს ხეების ადრეულ დაბერებას, ხილის გარეშე დარჩენას და მცენარეების კვდომას. იმ ხალხის ჯანმრთელობის მდგომარეობა, რომლებსაც აწუხებთ რევმატიზმი და/ან საჭიროებენ რესპირატორული ან კარდიო-ვასკულარული დაავადებებისგან მკურნალობას, უფრო გაუარესდება.”</p> <p>ენგურის ჰიდროელექტროსადგურის მშენებლობის შედეგად, ჩვენს ხეობებში ტენიანობა მნიშვნელოვნად გაიზარდა და გამოიწვია არა მხოლოდ ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული პრობლემების ზრდა, არამედ გაზარდა ზვავების, მეწყერებისა და ღვარცოფების რისკები. 1976 და 1987 წლებში ჭუბურის ქარბუქმა და ზვავებმა გაანადგურა სოფლის ნაწილი. გადარჩენილი მოსახლეობა გადასახლებულ იქნა დმანისში (ქვემო ქართლი). ჩვენ ვშიშობთ, რომ გაზრდილი ტენიანობა, გეოლოგიური და ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული რისკების გამო, საბოლოოდ მოხდება ჩენი გადასახლება.</p>	<p>სრულად ^{დანართი 1} გათვალისწინებულია ESMP-ში. აღსანიშნავია, რომ შემოთავაზებული ნენსკრას წყალსაცავი მოახდენს 182 მილიონ კუბურ მეტრ წყლის შენახვას. ეს გაცილებით მცირეა, ვიდრე ენგურის წყალსაცავი, რომელიც 11 მილიარდ კუბურ მეტრს ინახავს. ამასთანავე, ნენსკრას წყალსაცავი სოფლებიდან უფრო შორსა.</p> <p>ლიტერატურა:</p> <p>ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურის პროექტი, გარემოსა და სოციალური სტრუქტურის კვლევა, ტომი 5, ჰიდროლოგიასა და წყლის ხარისხზე ზემოქმედება, ნოემბერი, 2017</p> <p>http://www.adb.org/sites/default/files/project-documents/49223/49223-001-esia-en-5-odf</p> <p>ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურის პროექტი, ტომი 8, გარემოსა და სოციალური სტრუქტურის მართვის გეგმა, ნოემბერი 2017</p> <p>https://www.adb.org/sites/default/files/project-documents/49223/49223-001-20-esia-en-8-Ddf</p>
<p>ნენსკრას წყალსაცავი დატბორავს სამოვრებსა და ტყეებს, რომელიც ჩვენთვის და ჩვენი წინაპრებისთვის წარმოადგენს საარსებო საშუალებას. სოფლის მაცხოვრებლებმა ჯერ კიდევ არ იციან თუ რა ბედი ელის მათ ტრადიციულ მიწებს. მთავრობასა და კომპანიას შორის გაფორმებული ხელშეკრულება კონფიდენციალურია და არ არის გასაჯაროებული. სამინისტროებისთვის არ არის ცნობილი თუ ვის მფლობელობაშია მიწები, რომელიც ერთ დროს იყო სახელმწიფო მფლობელობაში, მაგრამ პრეზიდენტმა სააკაშვილმა გააუქმა სატყეო ფონდი. თუმცა პროექტის დეველოპერები დაგვირდნენ, რომ მიწის შესყიდვის საკითხები განხილული იქნებოდა მოსახლეობასთან საჯარო კონსულტაციების დროს, თუმცა, შეხვედრებისას დეტალური პასუხები არ მიგვიღია.</p> <p>ამასობაში კომპანია, თავის Facebook გვერდზე (15 აგვისტო 2017) აცხადებს, რომ მან თითქმის დაასრულა მიწის შესყიდვის პროცედურა.</p> <p>თუმცა, კომპანიის ერთ-ერთ პასუხში ნათქვამია, რომ მოსახლეობის უმეტესობამ შესაძლოა არ იცოდნენ (გამოქვეყნებულია 2017 წლის 11 ოქტომბერს), ბიზნესი და ადამიანური უფლებები) მიწის შესყიდვასთან</p>	<p>პროექტის მიერ მოთხოვნილი მიწის ნაკვეთის ტიპი და სტატუსი წარმოდგენილია მიწის შესყიდვისა და საარსებო საშუალებების აღდგენის გეგმაში (LALRP). პროექტისათვის საჭიროა 882,5 ჰექტარი მიწის ნაკვეთი (427 8 ჰა მუდმივი და 454 ჰა დროებითი) წყალსაცავისთვის, კაშხლისთვის, მიწის ნაკვეთი, ჰიდროელექტროსადგურისთვის, ნაკრას სადერევაციო წყალშემკრები დამბისთვის, საოპერაციო სოფლისთვის, ნენსკრასთან მისასვლელი გზის მოდერნიზაციის სამუშაოებისთვის და ელექტროგადამცემი ხაზებისთვის.</p> <p>JSCNH წარმოადგენს საქართველოში მოქმედი სპეციალური დანიშნულების მანქანას, რომელიც საქართველოს მთავრობის მიერ შექმნილია პროექტის შემუშავებისა და ექსპლუატაციისათვის, რომელიც წარმოდგენილია სააქციო საზოგადოება "პარტნიორობის ფონდში", სახელმწიფო საკუთრებაში არსებულ საწარმოში. საქართველოს მთავრობასთან გაფორმებული ხელშეკრულების საფუძველზე, სახელმწიფო საკუთრებაში არსებულმა ეროვნულმა სააგენტომ JSCNH</p>

დაკავშირებით, რადგან გარკვეულ შემთხვევაში, მაგალითად ნაკრას შემთხვევაში, მოლაპარაკებები ჯერ არ დაწყებულა.

აღნიშნული ეწინააღმდეგება კომპანიის საკუთარ მიწის შესყიდვისა და საარსებო საშუალებების აღდგენის გეგმას და განხორციელების განრიგს, რომლის გამოცემაც მოხდა 2017 წლის მარტში. ამ პერიოდში ჩვენ შევიტყეთ, რომ 700 ჰექტარი მიწა მთავრობის მიერ უკვე იქნა გადაცემული კომპანიისათვის 1 ლარად.

დანართი 1
უზრუნველყო სახელმწიფო საკუთრებაში არსებულ არასასოფლო-სამეურნეო მიწის ნაკვეთზე მშენებლობის უფლებით 1 აშშ დოლარად (US\$1). JSCNH განახორციელებს პროექტს და აწარმოებს ელექტროენერჯიას, რომელიც გაიყიდება ქსელის ოპერატორზე 35 წლის განმავლობაში. შეთანხმების შეწყვეტის ან ვადის გასვლის შემდეგ, მიწის ყველა ნაკვეთი, მნიშვნელოვანი შენობების ჩათვლით, უკან დაბრუნდება საქართველოს მთავრობას.

პირდაპირ დაზარალებულებთან კონსულტაციების შედეგად, პროექტმა თავიდან აიცილა ოჯახების ფიზიკური გადაადგილება. ზემოქმედების შემცირების მიუხედავად, სამოვრები, სატყეო უბნები, საცხოვრებელი, კულტურები და ხეები მაინც იქნება ნენსკრას წყალსაცავისა და კაშხლის, მისასვლელი გზებისა და პროექტის სხვა კომპონენტების ზემოქმედების ქვეშ.

უკანასკნელი ორი წლის განმავლობაში, JSCNH-მ, SLR კონსალტინგისა და მისი მიწის ნაკვეთის შეძენის ჯგუფის მეშვეობით, დაუკავშირდა პროექტის ზემოქმედების ქვეშ მყოფ პირებს მიწის შესყიდვისა და საარსებო საშუალებათა განსახლების გეგმის მოსამზადებლად (LALRP), რომელიც ითვალისწინებს პროექტის მიწის მოთხოვნებით გამოწვეულ ეკონომიკურ განსახლებას. JSCNH-მ შეატყობინა დაზარალებულ ოჯახებს მიწის შეძენისა და განსახლების ზემოქმედების შესახებ, დაზარალებული აქტივების აღწერისა და ინვენტარიზაციის ჩატარების შესახებ, დაადგინა და გამოაცხადა გასახლების თარიღი, კონსულტაციები გაიარა დასაშვებობისა და უფლებამოსილების პოლიტიკასთან დაკავშირებით და გააკეთა განმარტებები კომპენსაციის განაკვეთების გაანგარიშებასთან დაკავშირებით.

მიწის შესყიდვისა და კომპენსაციის ღონისძიებების პროექტი დასრულებული არ არის. მოხდება ყველა კერძო საკუთრებაში არსებული და არა-ლეგალიზებული საცხოვრებელი, სახნავი და სასამოვრე მიწის კომპენსაცია, კომპენსაციის განაკვეთების შესაბამისად და რეგისტრირებული იქნება JSCNH-ის სახელზე. როგორც LALRP-შია ნათქვამი, გარდამავალი პერიოდის განმავლობაში დაზარალებულ პირებს რომლებიც ფლობდნენ არა-ლეგალიზებულ მიწებს (კერძოდ, კოლექტიურად გამოყენებადი სასამოვრე მიწები) მიეცემათ დროებითი საკვები პროდუქტები (ან ფული მათ

	<p style="text-align: right;">დანართი 1</p> <p>საყიდლად). გარდა ამისა, დადგინდება არსებულ არადეკლარირებულ სასამოვრე ტერიტორიებზე ხელმისაწვდომობა და საარსებო საშუალებების აღდგენის უზრუნველყოფა მოხდება LALRP-ის შესაბამისად. საბოლოო LALRP მნიშვნელოვნად გაუმჯობესდა კრედიტორების ხელმძღვანელობით, დამატებითი კვლევებისა და დამატებითი კონსულტაციების ჩართვის მეშვეობით.</p>
<p>უნდა აღინიშნოს, რომ პროექტის EIA-ში არ არის გათვალისწინებული დაკავშირებული ინფრასტრუქტურა, ასევე არ არის განმარტებული თუ რა რაოდენობის მიწა იქნება პროექტისთვის საჭირო. გარემოზე ზემოქმედების შეფასებაში ასევე არაფერია ნათქვამი თუ რა გზით მოხდება 220 კილოვატიანი გადამცემი ხაზის გაყვანა, რომელიც ასევე პრობლემას ქმნის სოფელ ლახამის მაცხოვრებლებისთვის. არც ერთ აღნიშნულ შეკითხვაზე ჩვენ ვერ მივიღეთ პასუხი კომპანიისგან. ჩვენ ვფიქრობთ რომ კომპანიას მიაჩნია, რომ ზემოქმედება იქნებ მინიმალური, რაც ბევრ კითხვას ბადებს სოფელ ლახამის მაცხოვრებლებში.</p>	<p>დაკავშირებული ინფრასტრუქტურა ნენსკრას ჰიდროელექტრო სადგურის პროექტის მიერ წარმოქმნილი ენერჯია განაწილდება ეროვნულ ქსელში, ნენსკრას ახალი 500/220/11 კილოვატიანი ქვესადგურიდან 220კვ-იანი გადამცემი ხაზების საშუალებით. ADB- ის საგარანტიო პოლიტიკის განცხადების თანახმად (SPS, 2009) , 220კვ-იანი გადამცემი ხაზი, ახალი 500/220 / 110კვ ქვესადგური, მათთან მისასვლელი გზები რაც საჭიროა მშენებლობისა და ექსპლუატაციისათვის, წარმოადგენს დაკავშირებულ ობიექტებს. საქართველოს სახელმწიფო ელექტროსისტემა (სსე) შეიმუშავებს, ააშენებს, დამონტაჟებს, შეამოწმებს, განკარგავს, ფუნქციონირებასა და ტექნიკურ უზრუნველყოფას გაუწევს აღნიშნულ გადამცემ ხაზებსა და მათთან დაკავშირებულ ობიექტებს. ახალი ქვესადგურის ადგილმდებარეობა და შემოთავაზებული 220 კვ გადამცემი ხაზის განლაგება ჯერ კიდევ არ არის განსაზღვრული სსე-ს მიერ. დეტალური პროექტი და გარემოზე და სოციალურ სტრუქტურაზე ზემოქმედების შეფასება მოხდება 2018 წლიდან 2020 წლამდე. გადამცემი ხაზის ადგილმდებარეობა განისაზღვრება გარემოზე ზემოქმედების გათვალისწინებით, მნიშვნელოვანია კონსულტაციები ადგილობრივ თემებთან, ასევე გეოგრაფიულ შეზღუდვები და დაინტერესებული პირების ჩართულობა. ESIA-სა და LALRP-ის მომზადება 220კვ გადამცემი ხაზისათვის იქნება სსე-ის ვალდებულება, როგორც ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის (EBRD) მიერ დაფინანსებული ღია პროგრამის გადამცემის ქსელი "საქართველო II" - ის გაფართოების გარემოსდაცვითი ზემოქმედების შეფასების პროცესის ნაწილი. სსე-მ დაადასტურა, რომ შემოთავაზებული გადამცემი ხაზის ESIA და მიწის შესყიდვის პროცესი განხორციელდება სსე-ს მიერ კრედიტორების E & S პოლიტიკის გათვალისწინებით. ESIA- ს საჯაროდ გამოქვეყნება</p>

	<p>დაგეგმილია 2018 წლის ^{დანართი 1} სექტემბრიდან. ESMS- ის ფარგლებში შეიქმნა ვალდებულებები ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურისა და 220კვ გადამცემი ხაზის გარემოსდაცვითი და სოციალური მართვის ღონისძიებების კოორდინაციის უზრუნველსაყოფად. ADB მჭიდროდ ითანამშრომლებს EBRD- თან და სკონსორთან, ელექტროგადამცემი ხაზის ESIA- სა და LALRP- ს გადახედვის კუთხით და უზრუნველყოს მათ შესაბამისობას ADB-ის SPS-ის დეტალური მოთხოვნებთან.</p> <p>ლიტერატურა:</p> <p>ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურის პროექტი, გარემოზე და სოციალურ სტრუქტურაზე ზემოქმედების დამატებითი კვლევები, ტომი 2, ნოემბერი 2017 https://www.adb.org/sites/default/files/project-documents/49223/49223-001 %20-esia-en O.pdf</p> <p>ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურის პროექტი, ტომი 8, გარემოსა და სოციალური სტრუქტურის მართვის გეგმა, ნოემბერი 2017 https://www.adb.org/sites/default/files/project-documents/49223/49223-001 %20-esia-en 8 Ddf</p>
<p>მიგვაჩნია რომ სოციალური ზემოქმედება არ არის სათანადოდ შესწავლილი და განხილულია მხოლოდ პირდაპირი ზემოქმედების ქვეშ მყოფებზე სოციალური ზემოქმედება. პროექტი არ განიხილავს მნიშვნელოვან ზემოქმედებას როგორცაა მაგალითად სოფლის მეურნეობაზე, გაზრდილი სატრანსპორტო მოძრაობა და უსაფრთხოება, ზემოქმედება ქალებზე და აშ.</p>	<p>სოციალური ზემოქმედება კომპლექსური შეფასების საწყის ეტაპზე მოხდა 2015 წლის ESIA- ს სოციალური შეფასების განხილვა და აღმოჩნდა, რომ იგი არ აკმაყოფილებს ADB- ის მოთხოვნებს. ADB- სა და სხვა პოტენციური კრედიტორების მიერ შემუშავებული დამატებითი კვლევების ფარგლებში მომზადდა სოციალურ სტრუქტურაზე ზემოქმედების ყოვლისმომცველი შეფასება. SIA ეფუძნება ნენსკრასა და ნაკრას მოსახლეობის აღწერებს, კონსულტაციებს და ფოკუს ჯგუფებს, და იგი განხილულ იქნა ადგილობრივი და საერთაშორისო ექსპერტების ფართო სპექტრის მიერ. SIA- მ განსაზღვრა პირდაპირი და არაპირდაპირი ზემოქმედებები, როგორცაა ადგილობრივ ეკონომიკაზე ზეგავლენა, გაზრდილი მოძრაობის ზემოქმედება და საზოგადოების ჯანმრთელობაზე, უსაფრთხოებაზე ზემოქმედება, განსაკუთრებით ქალებსა და ბავშვებზე, და ასევე ზემოქმედებები საექსპლუატაციო ფაზაზე. შემუშავდა მენეჯმენტის</p>

გეგმები აღნიშნულ^{დანართი 1} ზემოქმედებებზე რეაგირებისათვის და მოცემულია ADB-ის ვებ-გვერდზე არსებული LALRP-ის და გარემოსდაცვითი და სოციალური მენეჯმენტის გეგმაში. JSCNH-ის მიერ მიღებულ იქნა ასევე თემის საინვესტიციო სტრატეგია როგორც სარგებლის გაზიარების მექანიზმი და აღნიშნული ასევე შედის SIA- ში.

ლიტერატურა:
სოციალური ზემოქმედების შეფასება
[https://www.adb.org/sites/default/files/oricct-documents/49223/49223-001 %20-esia-en 2.pdf](https://www.adb.org/sites/default/files/oricct-documents/49223/49223-001%20-esia-en%20.pdf)

გარემოსდაცვითი და სოციალური სტრუქტურის მართვის გეგმა
[https://www.adb.org/sites/default/files/Droiect-documents/49223/49223-001 %20-esia-en 8.pdf](https://www.adb.org/sites/default/files/Droiect-documents/49223/49223-001%20-esia-en%20.pdf)

პროექტის კონტრაქტი
კონტრაქტის გამოქვეყნებასთან დაკავშირებით ბევრი თხოვნის მიუხედავად, მათ შორის 27 აპრილის და 22 აგვისტოს შეხვედრებზე, როდესაც ადგილობრივმა მოსახლეობამ და არასამთავრობო ორგანიზაციებმა პირდაპირ მოითხოვეს კონტრაქტის გასაჯაროება. კომპანიისა და მთავრობის წარმომადგენლებმა უარი განაცხადეს მის გასაჯაროებაზე რაიმე განმარტების გარეშე. იმის გათვალისწინებით, რომ პროექტის ღირებულება ძალიან მაღალია -1 მილიარდ აშშ დოლარზე მეტი, და რომ იგი წარმოადგენს საჯარო-კერძო პროექტს, მიგვაჩნია რომ უზრუნველყოფილ უნდა იქნას კონტრაქტის საჯაროება.

ამავდროულად კონტრაქტის გამჭვირვალობის გარეშე შეუძლებელია მისი ქვეყნისადმი ეკონომიკური სარგებლის განსაზღვრა, რაც ჩვენთვის მნიშვნელოვან არგუმენტს წარმოადგენს პროექტზე დათანხმების ან არდათანხმების კუთხით.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, მოგმართავთ თხოვნით შეისწავლოთ პროექტის ზემოქმედება გარემოზე და მისი შესაბამისობა ADB-ის უსაფრთხოების სტანდარტებთან, ასევე თუ რა ზეგავლენა შეიძლება იქონიოს პროექტმა ჩვენს საარსებო საშუალებებზე და ცხოვრების ხარისხზე.

გთხოვთ, ასევე დაიცვათ ხელმომწერთა ვინაობის კონფიდენციალურობა, რათა თავიდან

ავიცილოთ სამთავრობო სტრუქტურების მხრიდან მათზე ზეწოლა. აქვე ჩვენ საჩივრის წარმოდგენის უფლებამოსილებას ვანიჭებთ ასოციაცია მწვანე ალტერნატივის დირექტორს, ქალბატონ მანანა კოჭლამეს და მწვანე ალტერნატივის IFI კოორდინატორს, ბატონ დავით ჭიპაშვილს.

როგორც ეს ნათქვამია 2017 წლის ნოემბრის ნენსკრა ^{დანართი 1} ჰესის ზემოქმედების შეფასებაში, მთავრობამ 2017 წელს გასაჯაროვა ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურის ეკონომიკური-ეფექტურობის ანალიზი, რომელშიც ნაჩვენებია რომ პროექტი ეკონომიკურად ეფექტურია. აღნიშნული კვლევის ძირითადი დასკვნები შემდეგია: 2019 წლის ელექტროენერჯის შესყიდვის ხელშეკრულებაში მოლაპარაკებული ტარიფი არის 5.48 აშშ დოლარი / მეგავატზე, რაც ნაკლებია საქართველოში 2019 წლის გრძელვადიან ზღვრულ ფასებზე. ტარიფი ასევე დაბალია, იმაზე, რასაც საქართველო იხდის მეზობელი ქვეყნებიდან ელექტროენერჯის იმპორტისათვის, მათ შორის რუსეთიდან. საქართველო ასევე ისარგებლებს, რადგან საქართველოს მთავრობისთვის გადასახდელი გადასახადები იქნება მაღალი, რადგან პროექტი გადაიხდის კორპორაციულ სამემოსავლო გადასახადს, და არ გადაიხდის მიწის გადასახადს. მთავრობა ამჟამად არ იღებს შემოსავლებს იმ ელექტროენერჯისთვის რომელიც წარმოებულ იქნა მეზობელ ქვეყნებში მომუშავე კომპანიების მიერ, რომლებიც საქართველოში ექსპორტის გაძლიერებას უწყობენ ხელს. ამ ქსელის წმინდა ეფექტი არის 136 მილიონი აშშ დოლარის ღირებულების წმინდა სარგებელი.

ლიტერატურა:
ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურის პროექტი, გარემოზე და სოციალურ სტრუქტურაზე ზემოქმედების დამატებითი კვლევები, ტომი 2, ნოემბერი 2017

<https://www.adb.org/sites/default/files/proiect-documents/49223/49223-001 %20-esia-en O.pdf>

Castalia Limited. ნენსკრას ჰიდროელექტროსადგურის ეკონომიკური ეფექტიანობის ანალიზი: ანგარიშის შეჯამება. IFC-თვის წარდგენილი ანგარიში, 2017 წლის ივლისი. ხელმისაწვდომია ენერგეტიკის სამინისტროს ვებ-გვერდზე: <http://www.enerav.aov.ge/proiects/pdf/paaes/Nenskras>

შეფასება საჩივრის არ დასაშვებობასთან დაკავშირებით
(ADB-ის ანგარიშვალდებულების მექანიზმის პოლიტიკის 142-ე და 148-ე პუნქტების შესაბამისად)

არ დასაშვებობა	საჩივარი არ დაიშვა?
არ დასაშვებობა 142-ე პუნქტის შესაბამისად: საჩივრები არ დაიშვება თუ	
(i) ისინი შეეხება ქმედებებს, რომლებიც არ არის დაკავშირებული ADB-ის საქმიანობასთან ან გამორიცხავს ADB-ს დახმარებით განხორციელებული პროექტების ფორმულირებას, დამუშავებას ან იმპლემენტაციას;	არა
(ii) თუ მომჩივანმა პირებმა ძალისხმევა არ მიმართეს ოპერაციების შესაბამის დეპარტამენტთან საკითხების კეთილსინდისიერად გადასაწყვეტად;	არა
(iii) SPF-ის მიერ უკვე განხილული საკითხების შესახებ, თუ მომჩივნებს არ აქვთ ახალი მტკიცებულებები, რომლებიც ადრე არ იყო ხელმისაწვდომი და თუ შემდგომი საჩივარი შეიძლება დაუყოვნებლივ გაიზარდოს ადრე საჩივრით;	არ შეესაბამება
(iv) ADB- ის მიერ დაფინანსებული პროექტის შესახებ, რომლის სესხის ან გრანტის დახურვის თარიღიდან ორი ან მეტი წელი გავიდა;	არა
(v) უვარგისი, ტრივიალური, ან წარმოებული კონკურენტული უპირატესობის მოსაპოვებლად;	არა
(vi) ADB-ის, მსესხებლის ან აღმასრულებელი ორგანოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებების შესახებ ან კერძო სექტორის კლიენტი საქონლისა და მომსახურების შესყიდვის შესახებ, მათ შორის საკონსულტაციო მომსახურება;	არა
(vii) ADB- ის მიერ დაფინანსებული პროექტებში ან ADB- ის თანამშრომლების მიერ გაყალბების ან კორუფციის შემთხვევები;	არა
(viii) ADB- ის არსებული პოლიტიკისა და პროცედურების ადეკვატურობის ან შესაბამისობის შესახებ;	არა
(ix) ADB- ს სააპელაციო კომიტეტის ან ADB- ის ადმინისტრაციის იურისდიქციის ფარგლებში ტრიბუნალი, ან ADB პერსონალის საკითხებთან დაკავშირებით; და / ან	არა
(x) ADB- ის მართვის საკითხებზე, როგორცაა ფინანსები და ადმინისტრაცია.	არა
დამატებითი არ დასაშვებობა 148-ე პუნქტის შესაბამისად:	
(i) საჩივრები, რომლებიც დაკავშირებულია სხვა მხარეთა პასუხისმგებლობასთან, როგორცაა მსესხებელი, აღმასრულებელი ორგანო ან პოტენციური მსესხებელი, თუ აღნიშნული მხარეების საქმიანობა პირდაპირ შეესაბამება ADB- ის საოპერაციო პოლიტიკასა და პროცედურებს;	არა
(ii) საჩივრები, რომლებიც არ გულისხმობს ADB- ს შეუსაბამობას მის საოპერაციო პოლიტიკასა და პროცედურებთან;	არა
(iii) საჩივრები განიხილება SPF- ის მიერ მესამე საფეხურის ფარგლებში პრობლემის გადაჭრის ფუნქციის მიერ (პუნქტები 164-173)	არა
(iv) საჩივრები, რომლებიც ეხება DMC- ს კანონებს, პოლიტიკასა და მთავრობის დებულებებს, თუ ისინი პირდაპირ უკავშირდება ADB-ს შესაბამისობის	არა

საოპერაციო პოლიტიკას და პროცედურებს; და / ან	დანართი 1
(v) საჩივრები, რომლებიც დაკავშირებულია CRP- ის მიერ უკვე განხილულ საკითხებთან, თუ მომჩივნებს არ აქვთ ახალი მტკიცებულებები, რომლებიც ადრე არ გააჩნდათ და თუ შემდგომი საჩივარი ადვილად ერწყმის წინა საჩივარს.	არა